

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 49 14. decembra 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk -TV-15-:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50100-603-45772

„TV-15“ izhaja vsak teden izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za „TV-15“ ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Dogovorov se bo treba
bolj držati stran 3

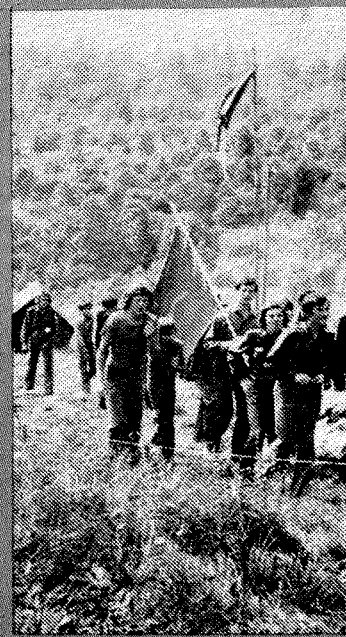
Skrb za nekdanje bor-
ce – odsev napredka
družbe stran 4

Največja vrednota –
človek človeku člo-
vek stran 8 in 9

Zgodba o partizanski
brunarici stran 11

Dachau! Ali je to mo-
goče? stran 12

V BEOGRADU SE JE 13. DECEMBRA ZAČEL 10. KONGRES ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE JUGOSLAVIJE. »Pogovori mladih iz vseh krajev Jugoslavije ne bodo le pregled težav, temveč tudi priložnost, da ugotovimo, kako lahko mladina sodeluje pri reševanju svojih življenjskih vprašanj skupaj z drugimi družbenimi silami,« je bila osrednja misel besed Azema Vlasija, predsednika Zveze socialistične mladine Jugoslavije na tiskovni konferenci v kongresnem centru »Sava« v Beogradu. Naj še povemo, da se bo kongresa udeležilo 1450 delegatov, 2550 gostov ter predstavniki več kot 160 mladinskih in študentskih organizacij z vsega sveta.

Prepričan sem, da bo to ustvarjalni delovni dogovor, ki ga bo prežemal revolucionarni duh enotnosti in odločnosti, nadaljevati boj za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja, za resnično zgodovinsko vodilno vlogo in odgovarjajoči družbeni položaj delavskega razreda, za krepitev bratstva in enotnosti in utrjevanje naše domovine kot samoupravne socialistične skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti. V TEJ BORBI, TAKO JE BILO V VOJNI IN V PRVIH POVOJNIH LETIH, MORA BITI MLADINA V PRVIH VRSTAH.

(Tito na 9. kongresu ZSMJ v Beogradu, novembra 1974)

NOB je bil en sam
boj za človekove
pravice

... Jugoslavija ne bi bila nova, socialistična, samoupravna in neuvrščena, ne bi bila demokratična skupnost mnogih narodov in narodnosti in ljudska skupnost delovnih ljudi, ki stremi k nenehnemu gospodarskemu, kulturnemu in političnemu napredku, če ne bi tudi na področju človekovih pravic dala svojega izvirnega doprinosa Organizaciji združenih narodov in socializmu, kot svetovnemu procesu. Jugoslovanska teorija in praksa je najprej dosledno kritična do vseh iluzij in skrajnosti, ki so prisotne v mnogih razpravljanih o človekovih pravicah. V smislu resolucije 11. kongresa ZKJ so človekove pravice sestavni del občega napredka in naša delavska avantgarda odločno nasprotuje zlorabljanju teh pravic kot sredstvu blokirske konfrontacije in vmešavanja v notranje zadeve suverennih držav. Po naše so človekove pravice objektivno in teoretično del politične in socialne vsebine socializma. Osvobodili smo se iluzije, da je kapitalizem vir in zibelka, buržoazna demokracija pa idilični razsodnik človekovih pravic, pa tudi iluzije, da obstoji avtomatična povezanost med socialističnim tipom družbe in pravicami ljudi, da velja nekak model, povsod in za vse čase.

Narodnoosvobodilni boj jugoslovanskih narodov je bil en sam boj za človekove pravice, za pravico do našega neodvisnega in samostojnega razvoja, za tako socialistično graditev, ki odgovarja težnjam in interesom delovnih ljudi naše dežele. Zato smo se uprli prav v letu rojstva splošne deklaracije o človekovih pravicah težnji, da bi tuj model proglasili za našo deželo, naše narode kot obvezen in egalističen model sodobnega socializma. Uprli smo se tudi težnji o dvojnih merilih, enih za razviti svet, drugih za svet v siromaštvu.

Vendar se nismo samo upirali nazadnjaškimi pojmovanjem. Bili smo tudi tisti, ki smo ustvarjalno prispevali našo vizijo in perspektivo. Odprli smo najbolj občutljive področje človekovih pravic, preobrazbo človeka iz objekta, iz pasivnega volilnega glasu in sredstva politične manipulacije v subjekt, v gospodarja, delegata, samoupravljalca, v odločujočega dejavnika svojega družbenega napredka.

Vzemimo na dan človekovih pravic v roke ustavo SFRJ, dokument 11. kongresa, ali Kardeljevo knjigo o smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Spoznali bomo, da so temeljni dokumenti jugoslovanske politične ureditve prepleteni z varstvom človekovih pravic. Obenem pa ustvarjajo pogoje, da postane človek soustvarjalec perspektive jutrišnjega dne.

(MITJA RIBIČIČ ob dnevu človekovih pravic)

Zvedeli boste resnico

Odmev na »Potrebna nam je resnica«, 40. števila TV-15

V zvezi z člankom »Potrebna nam je resnica«, ki ste ga objavili v TV-15 14. oktobra 1978, izjavljam:

Porajajo se dvomi in neresnične izjave o meni, pa bi rad povedal nekaj stvari. Naj povem, da smo to, ali sem sodeloval z domobranci, izdajal bunkerje in neupravičeno podpisoval delovno dobo, že razčiščevali na sodišču v Domžalah. Ker pa vse kaže, da mnogim še ni jasno, bom ponovno osvetlil svoje življenje med narodnoosvobodilnim bojem.

Bil sem dvakrat ranjen, v nogo in v glavo, ter imam za to posledice.

Rojen sem v vasi Peče. Naša desetčlanska družina je že leta 1941, ko so se pojavili prvi partizani, začela sodelovati v narodnoosvobodilnem gibanju. Z bratom Jernejem sva bila pri partizanih, druge so izselili v nemška taborišča, dom pa požgali. Sestrarna Rozi in Ivanki je uspelo pobegniti iz taborišča in sta se ponovno vključili v boj za svobodo. Sam sem začel spomladi leta 1942 organizirano delati v narodnoosvobodilnem gibanju. Povezan sem bil z vaščani Hrastnika. Imeli smo sestanke, pripravljali mitinge in zbirali hrano za partizane. Meseca julija 1942 sem stopil med partizane.

Tovariš, ki ga imam v mislih, mi tudi očita, da nimam resničnih podatkov v vojaški knjižici in da nisem opravljal zaupanih dolžnosti, pa naj v zvezi s tem pojasnim:

Izjave za podpis podatkov v vojaški knjižici so dajali takratni komandanti! Naj povem še enkrat, da sem borec do 14. aprila 1944. Takrat sem bil tudi ranjen v glavo v vasi Loke, ko smo napadli cesto Krašnja-Blagovica, blagovške žandarje in policijo iz Krašnje. (To borbo opisuje med drugimi knjiga »Šlandrova brigada«). In kakšne so bile moje dolžnosti? V začetku vojne sem bil politdelegat čete, pozneje pomočnik politkomisarja čete, nato politkomisar čete v Zasavskem bataljonu. Dalje sem bil namestnik komandirja čete, komandir čete 6. SNOUB. Te funkcije so vpisane v vojaški knjižici. Knjižica ima številko 669293 in jo je izdalo Ljubljansko vojno področje 2. novembra 1945.

Po borbi v vasi Loke, ko sem bil hudo ranjen v glavo, so me soborci preko Limbarske gore odnesli najprej v rojstno vas Peče. Ležal sem v skednju, na lestvi pri Reboljevih, en teden misleč, da bom umrl. Ob pregledu in ugotovitvi, da se mi zdravstveno stanje zboljšuje, je zdravnik odredil, da me soborci prenesejo v bolnišnico, ki je bila takrat v češnjicah pri Moravčah. V tej bolnišnici sem bil približno štirinajst dni. V stalnem strahu, da me odkrijejo, sem bolnišnico zapustil. Zadnji dan, predno sem jo zapustil, so okrog bolnišnice hodili moravški žandarji s policijskim psom. Dobil sem dovoljenje, da grem in tudi spremstvo, ki me je odpeljalo v vas Preterš. Nastanil sem se pri domačinih. Zdravila sta me zdravnika Boštjan in Kladvo. Okreval sem v premični bolnišnici, in to vse do ofenzive v letih 1944/1945, ko je bila ta bolnišnica razformirana. Rekli so nam, da naj vsak izmed nas, ranjencev, poskrbi sam zase.

Tako smo si skupina osmih ranjencev naredili zasilno skrivališče v gozdu nad Preteržem in v njem životarili do marca 1945.

Sedem ranjenih tovarišev je odšlo na Moravsko, jaz pa sem ostal v svojem kraju.

Pridružil sem se skupini, ki je bila v bližini mojega skrivališča. Nova skupina, ki jo je sestavljalo osem ranjenih partizanov, se je skrivala do sredine aprila. Izdali so nas domači izdajalci. Napadli so nas okrog 9. ure dopoldne. Štiri ranjence, ki niso mogli bežati, so ubili, drugi štirje smo začeli bežati. Prvega so ujeli Karla Zupančiča-Gogo. Ker sem slabo videl, sem tekkel za Ivanom Levičnikom. Bežala sva po gozdu, belogardisti pa so streljali za nama. Spominjam se, da sva bežala po gozdu, tja proti Pečam. Težav še ni bilo konec, saj sva naletela na belogardistično in nemško zasedo. Vsak po svoji poti sva pritekla naravnost pred zasedo. Ujeli so me, ko sem nameraval preskočiti kolo-vozno pot. Že so me hoteli ustreliti, ko se je oglasil moj sošolec, ki je bil belogardist. »Ne streljajte tukaj!« je rekel. Pričeli so me zasliševati skupaj z drugimi tovariši. Ker sem trdovratno molčal, so me vklenili, pretepli in mi naložili težak zaboj municije. Takoj nato so pripeljali ujeta Levičnika in Zupančiča, četrtemu tovarišu Cenetu iz Besnice pa se je posrečilo pobegniti.

Potem so nas odpeljali v postojanko St. Vid pri Lukovici. Zasliševanje in pretepanje se je nadaljevalo v bunkerju, vsako noč in je trajalo nekaj dni. Neko jutro so me postavili v vrsto, ki so jo stražili belogardisti. Šli smo proti moravškim vasem, kjer so me ljudjem razkazovali kot glavnega bandita. V vsaki vasi so me vprašali, kjer so skriti terenci in bunkerji. Jaz nisem izdal nikogar. Po vrnitvi v St. Vid, so me odpeljali na gestapo v Kamnik. Tu sem bil zaprt kakšen teden. Zasliševanje in še močnejše pretepanje se je nadaljevalo. Kljub mučenju nisem nikogar izdal.

Bilo je dva dni pred svobodo, ko smo z organizirano pomočjo paznika Benkoviča uspeli pobegniti ob 15. uri popoldne. (Ob 18. uri istega dne so me namreč nameravali z desetimi tovariši ustreliti!) Prišla so dekleta, prinesla civilno obleko in nas, vsakega posebej, odvedle iz zaporov. Najprej smo se skrili za Kamniško Bistrico v neki hiši. Ko se je znočilo, smo šli v vas Palovče. Sprejeli so nas v kurirski postaji, nam dali hrane in kurirja sta nas pospremila v Lipo pri Rati-tovu.

Na prvi dan svobode, dobro se še spominjam, smo odšli razoroževati nemške in ustaške kolone... To je vse! Nobenemu tudi nisem kratil pravic, ki bi jih moral upravičeno prejemati in tudi njej, Franciški Jerman iz Moravč, ne. Pri takratni komisiji, v kateri sem sodeloval, sem še rekel, naj ji dajo dvojna leta. Oglasil se je predsednik komisije. Nekako tako je rekel: »Zakon je za vse enak, če je kdo v koncentracijskem taborišču organizirano delal, priznavamo dvojno, čas, prebit v delovnih taboriščih pa enojno!« Od takrat dalje raste v njej sovraštvo in njena nesramnost se stopnjuje. Zakaj ni takšnih izjav, kakršne daje danes, dajala takrat, ko sem izvrševal omenjene dolžnosti? Ob koncu samo še: za svoje prizadevno delo v narodnoosvobodilnem boju sem prejel štiri odlikovanja in dve pohvali.

Pripis: V vojaški knjižici je nastala pri prepisovanju na sodišču napaka in sicer piše »**nato ranjen**« in ne »malo ranjen«.

ALOJZ GOSTIČ-MAHNE
Cesta heroja Vasje 16
p. Moravče

Zgodba o prstanih

Na obisku pri znani partizanski družini, ki živi v vasi Pogorje, med Šoštanjem in Slovenj Gradcem

Na prijetnem pogorju izpod Uršlje gore leži vas Pogorje, skozi katero vodi šaleška planinska pot. Ena od kontrolnih točk se nahaja pri znani partizanski družini Andrejc ali po domače Ernežnik. Tukaj je doma znani aktivist Mihael Andrejc, ki je bil leta 1943 zaprt skupaj z Maksom Kunaverjem-Sulcom, ki so ga Nemci pozneje ubili v Lučah v Zgornji Savinjski dolini.

Okrog prstana Mihaela Andrejca je usoda vojnih let spletna zanimivo zgodbo:

Takoj po deportaciji v Buchenwald leta 1943, so mu Nemci odvzeli poročni prstan, v katerega je bil vgraven datum in monogram. Zaradi natančnosti službojčega, ki je podrobno vpisal podatke o astnikih, se je prstan našel v Parizu. Po petindvajsetih letih je od tod dobil njegov lastnik prijazno vabilo, naj se zglesi zaradi dviga odvetnega prstana. Vabilu se sicer ni odzval, vendar je prosil, naj mu ga pošljejo na njegov naslov. Po nekaj dneh je zares dobil mini paket, v katerem je bil njegov prstan. Od takrat ga sname le toliko, da ga pokaže sogovorniku.

Tudi prstan njegove žene, ki je bila izseljena, ima svojo zgodbo:

Ko se ji je izrabil njen pravi prstan, je sredi njive, ki sta jo z možem obdelovala, našla poročni prstan z letnico 1926 in nekakšnim angleškim imenom. Od kod je prišel tja, nihče ne ve.

Mihael in Marija Andrejc-Ernežnikova

Nekaj dobronamernih pripomb

Odmev na »Posijalo je sonce svobode«, 43. številka TV-15

V TV-15, ki je izšel 2. novembra letos, sem prebral reportažo vašega sodelavca Janija Aliča »Posijalo je sonce – svobode«, napisano o proslavi petintridesete obletnice osvoboditve političnih zapornikov iz koprskih zaporov, ki je bila 28. oktobra v Kopru na Muzejskem trgu pred Osnovno šola Janka Premrla-Vojka – na prostoru, kjer so stali zloglasni fašistični zapor. Reportaža je neposredno, zanimivo in človeško tenkočutno orisala nekaj drobcev s trpke poti treh političnih zapornikov, hkrati pa poudarila vrednost politični okvir in vsebinsko izredno bogati program te pomenbne manifestacije.

Žal so se avtorju prikradle tri resne napake, ki jih je treba popraviti: Ferdo Ruki je pravilno Ferdo Rukin, Angelo Žerjal je Angela Žerjulova in Rudolf Šargon je Rudolf Šergon. (V citiranem besedilu iz naše knjige »Slovenska Istra v boju za svobodo«7 so ta imena pravilno tiskana.

Tudi nisem zadovoljen, ker ste v reportaži objavili mojo fotografijo, saj me tega avtor ni vprašal. Pomagal sem mu kot član pripravljalnega odbora za proslavo le v toliko, da je med prisotnimi nekdanjimi političnimi zaporniki izbral tri tovariše, da so sodelovali s svojo pripovedjo doživetjih v fašističnih ječah.

Prosim, da upoštevate dobronamerne pripombe, hkrati vas tovariško pozdravljam ter se zahvaljujem, da ste v TV-15 vso stran posvetili temu srečanju.

VID VREMEC
p. Koper

Pojasnjujemo, dopolnjujemo

Odmev na »Zakaj tako?«, 41. številka TV-15

Tovariš Jože Torkar je pod naslovom »Zakaj tako?« postavil javno vprašanje, na katerega bi želeli odgovoriti. Njegovim navedbam ne oporekam, dopolniti pa ga moramo z nekaterimi podatki.

Vprašanje izzveni, kot da bi vse invalide nastanjevali v tretjem nadstropju tukajšnjega hotela. Nastanjeni pa so bili skozi vso sezono in v vseh tukajšnjih hotelih, z izjemo hotela Donat. Iz evidence sob je prav tako razvidno, da so stanovali v sobah s sanitarijami, balkoni, v hotelih, kjer so dvigala in podobno. Da pa vsem ni moč ustreči, govori podatek, da se je od druge polovice aprila do 31. avgusta 1978 zdravilo v tukajšnjem zdravilišču 1412 invalidov oziroma 353 invalidov na mesec.

Da bi ugodili željam mnogih pa tudi, da bi ne potekla veljavnost napotila, smo imeli v glavni sezoni na zdravljenju do 500 invalidov.

V tem času pričakujemo, na zdravljenju pri nas več kot 400 invalidov.

Želimo pojasniti, da nas je le stiska primorala, da smo nastanjevali vse vrste obiskovalcev, v vseh razpoložljivih sobah in da je pretežna večina invalidov bivala v dobrih bivalnih pogojih.

Ob upoštevanju gornjih podatkov, bi bila uvodna misel iz članka J. Torkarja »da se v nekaterih zdraviliščih netovariško obnašajo do borcev« neustrezna in preveč površna.

ZDRAVILIŠČE ROGAŠKA SLATINA

Že decembra leta 1977 je predsedstvo RK SZDL Slovenije sprejelo program proslav republiškega pomena, kar je bilo v skladu s sklepom predsedstva RK SZDL Slovenije o organiziranju proslav in drugih prireditev.

Tako smo lani skozi vse leto obeleževali z vrsto kulturnih manifestacij in prireditev 100-letnico rojstva Otona Župančiča, na osrednji proslavi v Dobropolju, na dan borca, smo počastili spomin na ustanovitev divizij in korpusov NOV Slovenije ter 35-letnico kočevskega zbora odposlancev slovenskega naroda. Obeležili pa smo tudi 25-letnico smrti Borisa Kidriča, 35-letnico sklepa SNOS in AVNOJ o priključitvi Primorske k Jugoslaviji ter 200-letnico prvega vzpona na Triglav. Za vsako od teh prireditev so bili imenovani posebni pripravljalniki odbori.

Predsedstvo RK SZDL je hkrati z načrtovanjem omenjenih proslav pozvalo vse družbene sredine, naj ostale jubilejne proslave pripravijo zainteresirane samoupravne skupnosti, družbene organizacije ter društva, oziroma občine.

V izhodiščih za program proslav je bilo tudi posebej poudarjeno, da je potrebno praznovanje vseh dogodkov, ki so bili opredeljeni v tem programu, tesno povezati s praznovanjem tradicionalnih praznikov kot na primer dan ustanovitve OF, prvi maj, 4. julij, dan zmage... kakor tudi povezano z že tradicionalnih občinskih in krajevnih praznikov in jubileji, ki jih praznujejo temeljne samoupravne skupnosti, družbene organizacije in društva.

Taka usmeritev pomeni racionalizacijo praznovanja, hkrati pa tudi ustvarja pogoje za delovno manifestativno izražanje politične osveščenosti in hotenj delovnih ljudi in občanov, da povežejo svoje delovne dosežke, kraj in organizacijo v celotno družbeno dogajanje. S tem bi bilo zagotovljeno učinkovito programiranje in organiziranje obeleževanja dogodkov,

Dogovorov se bo treba bolj držati

V ponedeljek, 11. decembra so se sestali na seji člani koordinacijskega odbora za proslave pri Republiški konferenci Socialistične zveze delavnega ljudstva Slovenije ter obravnavali vprašanja praznovanja različnih dogodkov v naši republiko tudi kritično.

Proslave in prireditve vseh vrst morajo izražati organizirano družbenopolitično akcijo

ki pomenijo povezavo in razvijanje revolucionarnih tradicij in tradicij NOB ter predvojnega delavskega gibanja, kakor tudi pomembnih dogodkov iz naše politične, gospodarske in kulturne zgodovine.

Sklep o organiziranju proslav in prireditev je bil letos že drugič osnova za delo koordinacijskega odbora za proslave pri RK SZDL. Prvič letos pa so bili preko »Dela«, glasila SZDL Slovenije javno pozvani vsi delovni ljudje in občani, naj sodelujejo pri oblikovanju tega programa. Kljub temu, da so bili podani svi po-

goji za sodelovanje resnično najširšega kroga organiziranih socialističnih sil ter delovnih ljudi in občanov, pa komisija ugotavlja, da se je pri delu srečevala z vrsto težav, nerazumevanjem in nasprotnimi stališči idejno-političnim zasnovam praznovanja. Usklajevanje programov proslav je bilo še vedno slabo in tudi dogovor, da praznovanja različnih jubilejev povezujemo s tradicionalnimi proslavami, ni bil izvajen uspešno. Tako nespoštovanje dogovorjenega je oteževalo delo koordinacijskega odbora za proslave, hkrati pa je prispevalo k temu, da ni bilo doseže-

no učinkovito vključevanje programa proslav in prireditev v redno družbenopolitično akcijo.

Koordinacijski odbor je nadalje ugotavljal, da kljub nenehnemu opozarjanju nujnosti spoštovanja določil sklepa o organizaciji proslav in prireditev v letošnjem letu in ob podprtovanju družbenega dogovora o racionalnosti obeleževanja pomembnih zgodovinskih dogodkov (na to je opozoril tudi CK ZKS in obvezal vse sredine, da ta dogovor spoštujejo) nekateri organizatorji proslav še vedno niso upoštevali smernic za razumno tro-

šenje sredstev v te namene. Nekateri so celo vnaprej načrtovali proslave in prireditve in jih realizirali brez vnaprejšnjega zagotovljenih sredstev, ali pa so zagotovljena sredstva močno prekoračili. Nekaj težav gre sicer res na račun povečevanja cen različnih uslug, ki iz leta v leto naraščajo, vendar pa to ne bi smelo biti opravičilo.

Koordinacijska komisija za proslave pri RK SZDL meni, da tako stanje (tudi na ravni občin, krajevnih skupnosti ter organizacij združenega dela in drugih organizacij) nujno zahteva tudi oceno dela koordinacijskih odborov za proslave v občinah, ki niso povsod opravili svoje naloge dobro.

Koordinacijski odbor se je tudi v letošnjem letu težko vključeval v načrtno vodenje politike na področju pokroviteljstev in določanja govornikov, čemur so botrovali kratki roki (težko je bilo pravočasno izvršiti za to potrebne priprave), poleg

tega pa tudi dejstvo, da pretežen del teh priprav sploh ni dosegel koordinacijskega odbora, ampak je šel mimo tega organa. S takim načinom je bilo odboru težko delati tudi takrat, ko so določene sredine pravilno naslavljale prošnje za pokroviteljstva in določitev govornikov, kar je opravičeno povzročalo kritike v teh sredinah, ki odgovorno spoštujejo sprejete sklepe.

Letošnje proslave pa so, po oceni koordinacijskega odbora za proslave pri RK SZDL, vendarle pomenile velik družbenopolitični dogodek. Pritegnile so velike množice ljudi, manifestirale povezanost aktivnih sodelavcev iz vrst borcev, aktivistov in mladine. V večji meri kot doslej so se v programe proslav vključevale amaterske skupine in povsod, kjer so v pripravo proslav vključevali lastne sile, je to pritegnilo še širši krog udeležencev.

Ugotovitve tega odbora so torej, da bo potrebno v bodoče nujno storiti vse, da bodo o nanizani problematiki in pravih težnjah ob pripravah praznovanj in proslav seznanjene resnično vse sredine in delovni ljudje ter, da bodo morali koordinacijski odbori za proslave spodbujati k opredeljevanju do nastajanja posameznih programov prireditev in proslav od temeljnih samoupravnih skupnosti do družbenih organizacij in društev. Vso skrb bo potrebno nameniti tudi delegatskim odnosom med koordinacijskimi odbori za proslave.

B. Ž. J.

Koordinacijski odbor za proslave pri RK SZDL je iz številnih predlogov že pripravil tudi predlog za pomembnejše proslave republiškega pomena v prihodnjem letu, med katerimi je predvidena obeležitev osmih dogodkov iz NOB. O tem bo odločilo na eni od prihodnjih sej predsedstva RK SZDL.

Osrednja proslava ob dnevu borca 4. julija prihodnjega leta naj bi bila posvečena 50-letnici tragične smrti tovarišev Djura Djakoviča in tovariša Hecimoviča pri Duhu na Ostem vrhu (blizu Maribora) ter 60-letnici ustanovitve SKOJ in dogodkom in NOB na Štajerskem.

Šestindvajset trenutkov izmed tisočih

Že na minulem zveznem kongresu ZZZB NOV Jugoslavije v Budvi smo si lahko ogledali najnovejši celovečerni film Lordana Zafranoviča. Vsekakor so me ob prihodu v filmsko dvorano bremenili številni časopisni zapisi po končanem »Pulju«. To breme je razpršila uvodna veduta Dubrovnik v svežem jutranjem soncu.

Da pa ne bi zahajala v podrobnosti analize (ki naj bi bile domena poznavalcev filmske produkcije pri nas), se omejujem na osebnostne vtise, vtise otroka poveljnih generacij.

Po končani projekciji tega filma v Budvi sem vlekla na ušesa pogovore med borci. Dalmatinci in tisti, ki dubrovniške razmere med vojno podrobneje poznajo, so imeli pripombe, češ da se avtor ni držal vseh dejanskih zgodovinskih dejstev. Vendar menim, da »okupacija« postavlja narodnoosvobodilni boj, vprašanja svobode, pripadnosti in

tudi osnovnih človeških reakcij ter vzgibov v daleč splošnejši okvir, da bi bilo sploh pomembno, kje se zgodba odvija ter, ali je zgodovinsko verodostojna. Nekateri pogrešajo globljih trenutkov zaostritve razredne pripadnosti ter naglašanja izvirne revolucionarnosti. Zdi pa se, da je Zafranovič v svojih šestindvajsetih slikah (ki jih najbrž ni naključno tako poimenoval?) omenjene probleme natike nakazal prav toliko, kolikor je bilo potreb-

no za razvijanje misli o tem, da človek v mejnih življenjskih situacijah ne reagira vedno v okvirih svoje znane (priznane) družbene podobe. O estetiki filma, ali (nekateri so to imenovali estetiziranje) težnji po univerzalni lepoti pa menim, da je »Okupacija v 26 slikah« Lordana Zafranoviča kljub (ali pa prav zavoljo) vojne tematike dosegla izredno raven. Vsaka slika nam namreč prinaša poleg osnovne vizualne lepote tudi več-

plastno sporočilo. Je snežno belilo sabljanja na Lokrumu le podoba brezskrbnosti neke plasti družbe? Menim, da nikakor ne. V tej sliki se zrcali utečen ritem kateregakoli življenja. Lahko bi bilo to zaljubljeno gozdno pohajkovanje delavca in delavke, lahko bi bilo veslanje po Bohinjskem jezeru... Ne dvomim, da je avtor težil prav k taki univerzalnosti sporočila, ki pa ga je vsekakor poznavalsko in tenkočutno estetsko obdelal.

V kratkem, če dobi človek ob ogledu tega filma vtis, da bi se zgodba lahko dogajala kjerkoli v Evropi med drugo svetovno vojno, če dobi vtis, da prenekatere reakcije oseb iz filma povezujejo paralele s katerimkoli (tudi našim) žitjem in bitjem, potem je najverjetneje, da filmu take težnje k univerzalizaciji problemov ne gre kar ex katedra odrekati – saj smo jih sami občutili!

Bojana Žokalj-Jesih

Skrb za nekdanje borce – odsev napredka družbe

Že pred leti se je slovenski zdravnik, psihiater dr. Janko Kostnapfel začel zanimati za posebno kategorijo pacientov, ki so prihajali k njemu v ordinacijo. To so bili nekdanji borci narodnoosvobodilne vojne, ki so prihajali k psihiatru po nasvete in pomoč, da bi po tej poti reševali svoje osebne stiske. Zdravnik, tudi sam nekdanji borec, se je za to skupino pacientov začel ožje zanimati in to zanimanje je kaj hitro preraslo v znanstveno raziskavo. Osnovna študija je zajela skupino 60 nekdanjih borcev in njej v primerjavo 60 drugih pacientov, vseh izbranih po slučajnostnem vzorcu. Skupna jim je bila predvsem starost in približno enako razmerje med spoloma.

Tej osnovni študiji je sledila druga, ki je obeh izbranih skupinah po petih letih.

Prvotna študija in njeni zaključki so kazali, da je med nekdanjimi borci narodnoosvobodilne vojne JU goslarje večina takih, ki so prebili v partizanskih enotah več kot dve in pol leti (ženske 18,3 meseca, moški 18,2 meseca) kar je bila kar dolga doba glede na že znane težke pogoje življenja in hude napored.

Zdravnik je hotel pri obeh skupinah ugotoviti predvsem izvore oziroma načine nastanka nevroz in alkoholizma (ker sta ta dva pojava najpogostejša, se osredotoča predvsem nanju). Gotovo pa je bila raziskava pomembna prav zaradi možnosti ugotovitve, kako reflektirajo posledice vojne na nekdanje borce, oziroma, kakšna je v tej zvezi razlika med nekdanjimi borci in pacienti, ki vojne niso preživeli aktivno.

Osnova ugotovitev prve študije je bila, da je stanje v skupini opazovanih nekdanjih borcev bolj zaskrbljujoče kot pa tisto v primerjalni skupini pacientov. To skrajšano ugotovitev bomo upoštevali ne da bi se spuščali v podrobnosti, saj medicinsko znanstveni prikaz zama kopico podatkov, ki o nam, laikom morda neazumljivi ali tudi suhoartni.

Vsekakor pa bo posebno zanimivo pogledati rezultate nadaljnje študije dr. Kostnapfela po petih letih in njenih ugotovitvah.

Tu je uvodoma ugotovljeno, da je v opazovani (borčevski) skupini v petih letih umrlo več borcev kot tistih iz primerjalne skupine ter, da so v povprečju umirali dve leti prej. Pomemben podatek je tudi, da je bila v obeh skupinah visoka umrljivost med alkoholiki!

Kar zadeva telesne bolezni in poškodbe, je bilo med borci več težav z revmatizmom, v primerjalni skupini pa več ortopedskih motenj. V osnovni študiji pred petimi leti je kazalo, da so borci to zadevno pogostejše in huje prizadeti od pacientov primerjalne skupine. Po petih letih je podoba v obeh skupinah nekako izenačena.

Predvidevanja, ki so v osnovni študiji kazala na to, da bo med borci prišlo do očitnejšega in težjega problema staranja, se v primerjalni študiji niso potrdila. Razmerje med upokojenimi borci in drugimi opazovanimi pacienti je bilo v osnovni študiji izrečeno. Povprečna starostna doba upokojevanja borcev je znašala 48,8 let, primerjalne skupine pa 49,6 let. Po petih letih starih statistična signifikantnost razlik ni bila izkazana. Tako je primerjalna skupina v primerjalnem obdobju dohitela opazovano skupino.

Kar pa zadeva zakonsko zvezo in družinske razmere, so podatki še zlasti zanimivi. V skupini borcev je večje število poročenih kot v primerjalni skupini. Statistično je izkazana značilna razlika v sorazmerju ponovnih zakonskih zvez – v prid opazovani skupini. Dobre in zadovoljive družinske razmere so v opazovani skupini pogostejše kot v primerjalni skupini. Sicer so se v petih letih družinske razmere v obeh skupinah nekoliko poslabšale (emocionalne) zlasti pa to velja za primerjalno skupino, pri čemer je zanimivo, da pacienti primerjalne skupine prebijejo povprečno več prostega časa v krogu svojih družin kot nekdanji borci. Tudi družbenopolitična aktivnost nekdanjih borcev je postala v razmaku petih let očitno večja kot pri ostalih, medtem ko je bilo v osnovni študiji izkazano izenačeno udejstvovanje na tem področju. Zdravnik meni, da kaže taka ugotovitev na to, da so se nekdanji

borci bolj ustalili, umirili ter postavili svoja pričakovanja na realna tla. Odrasla tega je tudi njihova povečana aktivnost. Borci preživljajo tudi več prostega časa med znanci in imajo v prostem času pogostejše svoj »hoby« kot tisti iz primerjalne skupine.

Vse prejšnje ugotovitve potrjuje tudi ta, da je zdravstveno stanje nevrostikov opazovane skupine v primerjalnem obdobju boljše od zdravstvenega stanja v primerjalni skupini, čeprav statistično signifikantnost teh razlik ni očitna. Med alkoholiki pa takih razlik med skupinama ni, je pa splošno stanje v obeh skupinah nekoliko boljše. Upokojevanje je pozitivneje vplivalo na nevrostike v vrsti nekdanjih borcev, medtem ko pri upokojenih alkoholikih ni razlik med skupinama.

Študija dr. Janka Kostnapfela, ki obravnava psihične težave nekdanjih borcev narodnoosvobodilnega boja in jih znanstveno primerjalno obdeluje, je pokazala, da so psihične motnje (zlasti nevrose) pri nekdanjih borcih bolj površinskega značaja, v zvezi z medvojnimi in povojnimi napori,

psihičnimi in emocionalnimi stresi, medtem ko so ti pojavi pri primerjalni skupini globlji. Prav tako pa kaže še na nekaj. Namreč na to, da se je v zadnjih letih družbena skrb za to populacijo povečala ter je družbeni odnos do nekdanjih borcev, oziroma udeležencev narodnoosvobodilnega boja primernejši. Kaže še na to, dalahko mirni čas, tempo življenja in odtujanje ljudi povzročajo večje psihične težave, oziroma posledice kot hudi napori in trpljenje med vojno.

Ob branju študije dr. Janka Kostnapfela so se nam nehote vsiljevale misli, da med nekdanjimi borci obstaja še vedno neka skrita in neizbrisna pripadnostna vez, ki tudi v težavah najintimnejšega osebnega počutja daje oporo in navsezanje tudi vero.

Ponovno pa bi bilo s tem v zvezi potrebno poudariti, da še tako trdne tovariške vezi, skovane v borbi in trpljenju ne bi vzdržale, če ne bi skrb in odnos do nekdanjih borcev in revolucionarjev doživljala splošne družbene potrditve ter spoštovanja, ki ga naša družba tem tovarišem izkazuje.

B. Ž. J.

Podpisan družbeni dogovor

o dograditvi zdravstveno-rekreacijskega centra za vojaške invalide in udeležence NOV v Strunjanu

V ponedeljek, 11. decembra, je bil na Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije slovesno podpisan družbeni dogovor o dograditvi strunjanskega zdravstveno-rekreacijskega centra. Podpisniki tega dogovora so:

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Izvršni svet Skupščine SR Slovenije (po pooblastilu Skupščine SR Slovenije), Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, Zdravstvena skupnost Slovenije, Samoupravna komunalna interesna skupnost občine Piran in Telesnokulturna skupnost SR Slovenije.

Uvodoma je podpisnike dogovora in prisotne predstavnike družbenopolitičnih organizacij pozdravil sekretar RO ZZB NOV Slovenije tovariš Marjan Lenarčič, ki se je podpisnikom zahvalil, da so s sprejetjem, oziroma podpisom sporazuma omogočili skorajšnji začetek gradnje strunjanskega kompleksa ter spregovoril tudi o pomenu in potrebi po takem objektu pri nas.

B. Ž. J.

Žrtev izdaje na Pokljuki

Spomin zmage mrtvega bataljona

V času, ko je bil januarja 1944 proces proti tedanjemu poveljstvu bataljona, se je samo rahlo sumilo, da je bila po sredi izdaja. Po treh mesecih raziskovanja so vosovci prišli do točnega podatka o Ivanu Strgarju (Obadovemu fantu) iz Gorjuš, ki je pojasnil umazani položaj vse svoje družine, ki je delala za Gestapo. Vloga Valentina Sušnika-Gabra se je razkrila šele po vojni. Sumi, ki so leteli nanj še med vojno, so bili vzrok, da so ga s položaja rajonskega sekretarja partije poslali kot borca v eno od brigad na Primorsko. Resno smo se začeli ukvarjati z njim ob Dihlovem procesu. Takrat je pobegnil najprej v Avstrijo in pozneje v Ameriko (tam je menda letos umrl). Jerneja Hojana, takratnega majorja, smo odkrili skupaj s kaplanom in dvema učiteljicama, kot sovražnega agenta ob napadu na partijsko šolo v Cerknem in je prejel zaslužen kaznen.

Taktično in moralno vrednost borbe 3. bataljona Prešernove brigade se skoraj ne more oceniti. Komandant Dren je bil čevljar v Bohinju, Stojan pa je bil takrat študent. Kot večina partizanskih komandantov sta tudi ta dva delovala po intuiciji. V partizanih smo se pač učili na napakah, čeprav je takšna šola zelo draga in se je med NOB plačevala s krvjo.

Precej drugače je lahko oceniti moralno vrednost spopada, ki je potekal v Restavraciji Pokljuka, kot se je takrat imenovala depandansa hotela Lovca iz Bleda. Borci so bili ob napadu sami, brez komandirjev in komisarjev. Le-ti so bili izven nemškega obročja na sestanku pri komandantu bataljona, najverjetneje v Heinerhrijevi vili. Nemški načrt je bil: zajeti bataljon, ga odgnati v dolino in ko bi ga vsi Gorenjsci videli, bi ga v Kranju pobili.

Borci so se torej borili sami. Zrelo so se dogovorili o načinu vodenja borbe. Prevladala je ideja, da se borijo do noči in da kdor bo takrat še živ, poskuša preboj. Zvečer, ko naj bi izvršili preboj, bataljona ni bilo več. Po snegu so ležala trupla borcev, večina pa je živa zgorela v restavraciji. Tu-

di ranjenci so se borili do zadnjega, dokler jih niso zatrpali goreči tramovi. To je bilo veliko junaštvo. To je bila borba mladih komunistov in skojevcev proti vojaško šolani nemški soldateski. Naši borci niso dovolili, da bi jih Nemci polovili, tudi ranjenih ne. S tem so preprečili, da bi Nemci dosegli cilj. Borci 3. bataljona Prešernove brigade so bili večinoma mlajši od dvajset let. Nobenega dvoma ni, da je boj in smrt borcev 3. bataljona dokaz velike prednosti revoluciji, da je velika moralna zmagata bataljona.

★

Naši junaki so pokopani na najvišjem hribu v neposredni bližini junaške smrti. Postavljen jim je lep spomenik, ki s svojimi elementi ponazarja vso veličino boja: ogenj, kamen, les, in jeklo. Vse to je vkomponirano v poključke smrekove gozdove, prizorišče veličastnega boja.

Občinska skupščina Radovljica je sklenila, da naj bi iz grobišča in spomenika nastal park 3. bataljona Prešernove brigade. Že lani je proglasila pot, po kateri je zadnjič korakal bataljon iz Koprivnika do mesta spopada za »pot 3. bataljona«.

Letos ob dnevu mrtvih je bila prvič v 35 letih izvedena komemoracija v novem spominskem parku 3. bataljona Prešernove brigade, šestnajstega decembra ob 12. uri pa bo spominska svečanost pod pokroviteljstvom Franca Tavčarja-Roka. Na svečanost so vabljeni borci iz občin Cerknica, Logatec, Vrhnika in Ljubljana-Šiška, praporščaki borbenih enot druge grupe odredov in ostalih, ki so se borili širom Slovenije. Posebno vabimo vse pripadnike Prešernove brigade.

★

Na Pokljuki se bomo poklonili junakom ki so spoštovali partijo, domovino in revolucijo bolj kot lastna življenja.

Franč Jernej-Milčec

Januarja leta 1943 sem bil mobiliziran v nemško vojsko. Avgusta istega leta sem od tam pobegnil in se vključil med borce tretjega bataljona Prešernove brigade. V to enoto so prišli z menoj tudi Franc Avgustin (padel je 15. decembra na Pokljuki), Anton Svoljšak (15. decembra ujet na Pokljuki, 31. istega meseca 1943 pa ustreljen v Medvodah) in Vinko Knific (padel je nekje na Koroškem). Vsi smo bili doma iz okolice Škofje Loke. Dodelili so nas v prvo četo. Avgustin je kmalu postal vodnik drugega voda, jaz vodnik prvega, Vinko je postal politdelegat, Svoljšak pa četni obveščevalec.

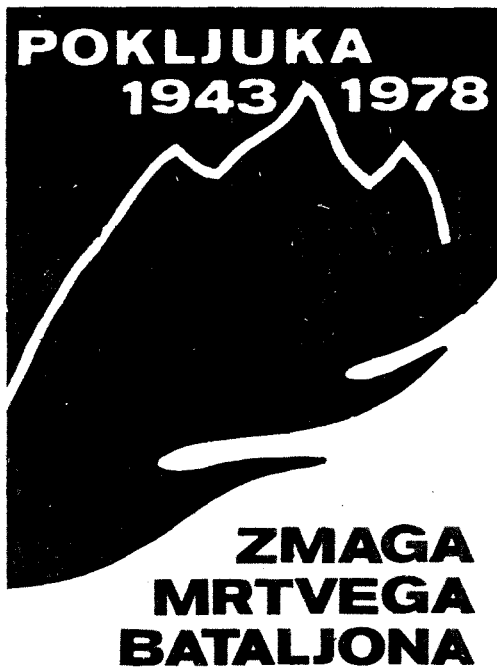
Sledile so manjše brigadne akcije in že se je začela novembrska ofenziva. I o razbitju na Pečani na Ratitovcu smo se, ponovno zbrani, vrnili na Primorsko. Začeli so se zbirati borci, ki naj bi odšli v

Pokljuka, 15. decembra v letu 1943

Naši tovariši – naši junaki

Vinko Kušar

enem bataljonu nazaj na Gorenjsko in še naprej proti Koroški. Mi smo bili takrat v Planini na Cerkljanskem. Borci za omejeni bataljon smo se zbirali dva ali tri dni. Potem pa pot pod noge, tri dni in tri noči, dokler nismo prišli nad Bohinjsko dolino. Zadnjo noč pred tragičnim dogodkom smo nameravali prespati na Bitniški planini. Toda, nadaljevali smo pot čez Savo in železnico. Do Koprivnika ni bilo nobenih težav. Tja smo prišli ob svitanju. Namestili smo se po hlevih, nekateri v Sokolskem domu ali po hišah tam okrog. Tudi straže smo postavili in razposlali patrulje. V vasi Češnjica smo naredili prehranjevalno akcijo. Z nami je šel tudi komandant Dren. Med potjo je šel še k svoji materi na obisk. Precej hrane smo dobili. Uro pred polnočjo smo odšli nazaj proti hribom. Koprivnik smo obšli po zgornji strani. Snega je bilo do ramen in vso noč smo hodili. Noč pa je bila neverjetno lepa. Vrhove Julijcev je osvetljevala mesečina. S seboj smo vodili tudi štiri ali pet na novo mobiliziranih ljudi, pa nekaj terencev.

Krepko se je že naredil dan, ko smo prišli – na Pokljuko. V Lovčevem hotelu je bilo že zakurjeno. Štab s kurirji in komoro je šel na Pokljuko že čez dan. Določeno je bilo, da se borci bataljona namestijo v Lovčevem hotelu, štab pa v hišo, ki je približno trideset metrov dlje. Kuharji so se morali lotiti priprave zajtrka in kosila. Kotel je bil za hotelom.

Tistega dne, ko smo mi prišli na Pokljuko, sem bil dežurni v četi. Ukazano je bilo čiščenje orožja. Ena patrulja je bila poslana v smeri proti Bohinju, druga proti Bledu. Po kosilu, ura je bila okrog enajst, so se borci, utrujeni kot so bili, sprostil. Ni bilo treba več kot to, da si sedel, pa si zdrknil v trden spanec.

Na predajo ni nihče niti pomislil

Menda je bila ura dvanajst, ko sem zaslišal vpiti stražarja: »Nemci, Nemci!« Bil je to 15. december 1943. Stražar je imel svoje mesto pod smrekami, približno 25 metrov od hotela. Nemce je opazil le nekaj metrov pred seboj. Italijansko puško

je imel, a je kasneje trdil, da mu je zatajila. Ustrelil je šele kasneje, ko je tekel proti hiši, v kateri je bil štab.

Naredili smo preplah, toda nekatere posameznike je bilo sila težko prebuditi. Utrujenost je bila premočna. V tistem trenutku so bile v štabu tudi četne komande. Zaradi odmaknjenosti od hotela so imeli še vedno dovolj časa, da so se pravočasno umaknili. To je uspelo tudi tistim, ki so se zadrževali zunaj hotela.

Lovčev hotel pred vojno

V tretjem bataljonu je bilo 130 ali 135 borcev, v hotelu Lovce pa je bilo v teh usodnih trenutkih okrog osemdeset borcev. Nemci so vsuli proti nam točo svinčenk. V prvih trenutkih je bil naš odpor precej uspešen. Dumdumke so bile za nas nenevarne. Prebojne svinčenske pa so v nekaj minutah ranile in ubile vrsto naših borcev.

Prva četa je bila v prvem nadstropju. Dogovorili smo se, da bomo sprejeli boj in se branili, dokler nam ne pride v pomoč štab s četnimi poveljstvi. To pa se ni zgodilo! Kasneje je štab to svojo napako poskušal popraviti, a je bilo prepozno.

Po uri srditega spopada so Nemci prvič jurišali na hotel. Prišli so tik do spodnjih oken pa smo jih odbili. V prvem delu spopada smo nekajkrat poskušali, da bi se prebili iz poslopja. Nekaterim je uspelo priti precej daleč, a ne do rešitve. Tisti pa, ki so poskušali s takimi »izpadi« posamezno, so se zgrudili takoj.

Nemci so napadali najprej iz smeri Koprivnika, bolj vzhodno, kasneje pa so se lotili sklepanja obroča, ki pa ga niso takoj zaprli. Obkoljevali so nas v obliki podkve. Imeli smo veliko ranjenih. Nosili smo jih v klet, kjer smo jih obvezovali, dokler nam ni zmanjkalo obvez. Sicer pa so tudi oni, ranjeni tovariši, streljali do zadnjega.

Nemci so drugič jurišali. Spet smo jih odbili. Takrat pa so že začele padati okrog poslopja prve mine in kmalu tudi na streho. Hotel se je vnel kot baklja. Vsi smo se morali umakniti v pritličje. Iz trenutka v trenutek nas je bilo manj. Mislim, da nas je ostalo še dvajset ali petindvajset, ko smo se dogovorili, da bomo poskušali vzdržati do noči, ko se bomo morda lahko prebili. Na predajo ni nihče niti pomislil.

Nasprotno, začeli smo peti internacionalo in vzklikati parole. Je bilo to junaštvo, je bila to agonija?

Pravili so kasneje, da nas je napadalo tristo ali štiristo Nemcev. Ko so tretjič jurišali se spomnim, da je bilo pred hotelom vse zeleno, uniforma ob uniformi. Mrak je bil, hotel pa je še vedno gorel kakor kopica sena. In takrat se nas je tistih nekaj, kar nas je ostalo sposobnih za boj, odločilo: poskusimo nemogoče! V tem so že Nemci začeli metati dimne bombe. Pognali smo se na plano. Mene je po nekaj metrih podrli udarec v tilnik. Pobral sem se, stekel še nekaj korakov in ponovno me je nekaj pahnilo med trupla padlih tovarišev. Z glavo in rokami sem se zaril v sneg. Otipal sem smrekovo vejo. Nagonsko sem se je oprijel, se povlekel k njej in se znašel v nekakšnem snežnem šotoru, vdolbini v snegu. To je bilo moje novo rojstvo!

Dogodek, ki ga ni mogoče niti za odtenek pozabiti

Nemci so pobrali svoje ranjene in mrtve. Čez čas, ko se je zdelo, da so odšli, sem se splazil na plano. Hotel je še vedno gorel in nedaleč od mene tudi svisli. Zaslišalo se je stokanje ranjencev. Štirim ali petim sem poskušal pomagati. Nenadoma pa smo v soju ognjenih zubljev zagledali premikajoče se sence – Nemci. Skočil sem v skrivališče pod snegom, ki me je že enkrat rešilo. Od tam sem slišal nemško vpitje, kmalu za tem pa, po čudnem kratkotrajnem molku, obupne krike. Nemci so tri ali štiri ranjence vrgli v goreče svisli. Preklinjal sem, jokal od obupa in nemoči...

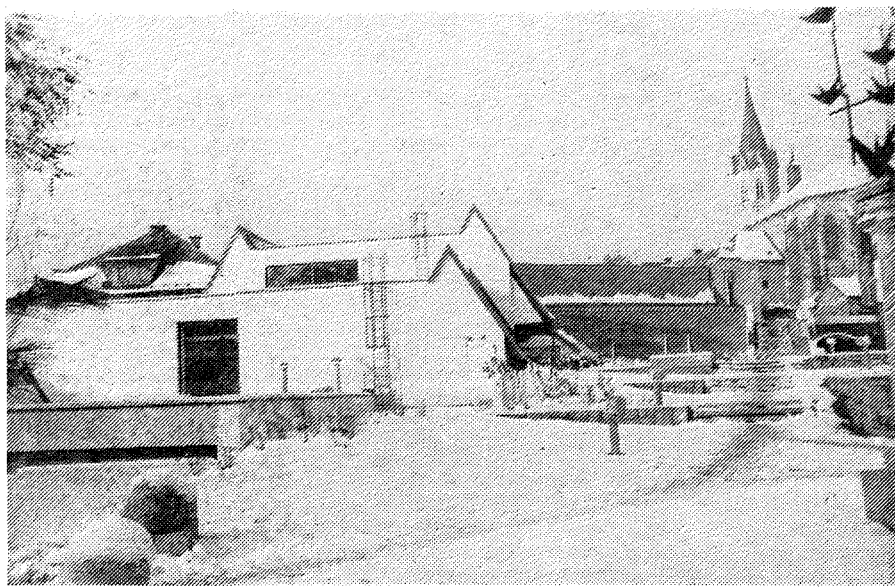
Po tistem sem stopil na najbolj žalostno pot v mojem življenju. Pot do Koprivnika se mi je zdela neskončno dolga. Tam sem dobil nekaj za pod zob, tudi preoblekel sem se lahko, kar pa je pomembnejše – dobil sem zvezo z našimi aktivisti.

V tem času je med domačini že stekla akcija za pokop padlih borcev tretjega bataljona. Tudi sam sem šel na Pokljuko. Pomagal sem pri tistem žalostnem opravilu... Mislim, da sem na tovariše, na dogodek, ki ga nikoli nisem mogel do kraja razumeti, nikoli vsaj za odtenek pozabiti.

Nekaj časa po tistem sem okrevljal v bolnišnici, prvega januarja leta 1944 pa sem ponovno prišel med borce Prešernove brigade, ki so bili takrat v Čeplezu. Ponovno so me vključili v tretji bataljon.

Po pripovedovanju Vinka Kušarja zapisal Silvo Teršek

Zgodovina... je učiteljica živih!

Pred letošnjim praznikom republike so v Novem mestu izročili namenu novi muzej revolucije in narodnoosvobodilne borbe, ki pomeni veliko kulturno pridobitev – hkrati pa poravnavo dolga današnje generacije do vseh tistih, ki so žrtvovali svoja življenja za zmago pravičnejšega sveta; med številnimi obiskovalci so bili tudi Mitja Ribičič, Miha Marinko, dr. Jože Brilej, Janez Vipotnik, Viktor Avbelj, Bogdan Osolnik, Niko Silih in drugi.

Ob tem velikem kulturnem dogodku v dolenski metropoli sta govorila predsednik gradbenega odbora Bogdan Osolnik in predsednik republiške konference SZDL Mitja Ribičič, ki je muzej tudi odprl. Muzej so s tem na široko odprli vsem, ki se hočejo seznaniti z bogato zgodovinsko preteklostjo prebivalcev Dolenjske, ki se niso nikoli pokorili nasilju in so vedno znali izpričati svojo svobodoljubno miselnost!

Glavni govornik Bogdan Osolnik je dejal: »Zgradba, ki jo odpiramo, je nov dom oddelka NOB in ljudske revolucije Dolenjskega muzeja. Upamo, da bo postal hram, ki bo svojim obiskovalcem, zlasti mladim, vedno znova verno in prepričljivo odkrival zgodovinsko resnico o velikem dogajanju, iz katerega je zrasla naša svoboda in neodvisnost ter sedanjí družbeni napredek. Hkrati bo ta muzej s posebno spominsko avlo tudi nekakšno svetišče, kraj večnega spomina in zahvala vsem, ki so dali v osvobodilnem boju svoja življenja. Imena 2901 žrtve, ki so vklesana v avli novega muzeja, so pretresljiv dokument o trpljenju in žrtvah. Pomnik je tudi izraz priznanja in zahvala vsem dolenskim ljudem za njihov prispevek v osvobodilnem boju in zagotovilo, da izročilo o tem ne bo pozabljeno.

Želim, da bi vsi delovni ljudje, prebivalci novomeške občine in še posebej Novega mesta, sprejeli ta muzej kot svoj, saj predstavlja veliko pridobitev. Upam, da se bodo tukaj zbirali mladi in da jim bodo razstave in dokumenti iz naše revolucije, pa tudi iz partizanske umetnosti, glasbe in literature, še bolj približali našo zgodovino in revolucijo. Želim, da ta muzej ne bi bil le hram slavne preteklosti. Želim in pričakujem, da bo opravljal svoje poslanstvo predvsem s tem, da bo izročila in izkušnje preteklosti hranil in razvijal za sedanost in prihodnost. Zgodovina ni potrebna mrtvim, ampak je učiteljica živih. Iz nje narod črpa izkušnje in duhovno moč za nove preizkušnje in dosežke.

Mitja Ribičič pa je v svojem kratkem nagovoru med drugim poudaril, da je bila naša revolucija tudi pomembno kulturno dejanje – kar so dokazali tudi v Novem mestu, kjer so v muzeju našli prostor za kulturno dediščino slikarja prof. Božidarja Jakca in skladatelja Marjana Kozine.

S. D.

Kadar se v srcu spomnim Korotana, odpre se mi globoka v prsih rana...

Ob 100-letnici Župančičevega rojstva sta Kulturna skupnost in Zveza kulturnih organizacij Logatec priredila v Logatcu in Hotedršici večer s koroško pesmijo »Korotan v srcu«. Nastopali so gostje s Koroške: vokalni oktet in instrumentalni trio »Korotan« in SPD »Danica« ter domači pevci: moški pevski zbor iz Hotedršice, moški pevski zbor »Tabor« Logatec, moški pevski zbor Logatec in Logaški oktet; s svojimi pesmimi se je predstavil tudi koroški pesnik Andrej Kokot.

Prav gotovo je »Korotan v srcu« z nastopajočimi in tistimi, ki so mu prisluhnili – ena izmed tistih prireditev, ki zasluži na straneh našega časnika posebno pozornost. Zato: vsa pohvala organizatorjem.

M. Š.

Jubilej »Zastava filma«

Na svoji trideset let dolgi poti, ustanovljen je bil v drugi polovici aprila 1948, je vojaško-filmski center »Zastava film« požel veliko uspehov, med njimi 108 domačih in mednarodnih priznanj. Naš vojaški film je zaživel tri leta po končani vojni: prvi filmi so javnost obveščali o naših oboroženih silah, dokumentarni filmi pa so po svoje vplivali na negovanje revolucionarnih izročil in socialističnih vrednot.

Vključno z letom 1977 je »Zastava film« posnela 747 vojaško-strokovnih, 227 dokumentarnih in 65 naročenih filmov ter 3 celovečerne filme, eno televizijsko nadaljevanko, 41 filmskih reportaž, 115 filmskih pregledov, 83 vojaško-tehničnih informacij, 6592 televizijskih prispevkov ter 411 diafilmov. Vojaško-filmski center »Zastava film« je nenehno sodeloval z vsemi filmskimi organizacijami in televizijskimi hišami v naši domovini.

Za dosežene uspehe in zasluge je bil ta prizadevni kolektiv »filmarjev« z ukazom predsednika SFRJ št. 46 2. aprila 1968 nagrajen z redom za vojaške zasluge z veliko zvezdo.

J. R.

V razstavišču Arkade

Oglejte si »odlikovanja in znaki na Slovenskem« – razstavo, ki sta jo v počastitev dneva republike pripravila Narodni muzej v Ljubljani in Pokrajinski muzej v Mariboru.

Razstava je v razstavišču Arkade, Ljubljana, Trg osvoboditve 18.

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM

Piše: Franček Bohanec

Sitna upokojena leta

Beograd

Sem eden izmed številnih Slovencev, ki posedajo sredi rjavega marmorja v kavarni Moskvi, ko pridejo ali odhajajo iz Beograda. Gledam skozi velikansko okno na Terazije – zmečkano jesensko jutro je – in se prav nič ne čudim, da se pravkar po cesti pelje Nušičeva gospa ministrica s kočijo in niti ne opazim gošče avtomobilov, ki rišejo po široki ulici ravno, gibljivo črto sredi visokih palač, načičkanih z mešanico reklamnih napisov v cirilici in latinici. Odpravim se po knjigarnah.

Vsaka trgovina ima svoje občutje, svoj vonj, svoj način. V knjigarni je kupec vedno nekoliko zmeden. Pač zaradi nekakšne skrivnostne omamljivosti neznanih širin, ki jih slutiš za platnicami, zaradi nelagodnega počutja, da boš nekaj moral kupiti, in ne nazadnje zaradi strahu, da ravno tistega, kar iščeš, zanesljivo ne bo in da bo zapeljiva roka segla po knjigah, ki niso v načrtih.

»Rad bi dobil pregled novejših jugoslovanskih književnosti, zlasti kaj takega, kjer so podrobneje razdelana dela s partizansko tematiko!«

Neumna želja. Sam sebi sem se zdel nerodno smešen. Nisem še slišal govoriti Slovence lepe srbščine. Po revno izgovorjenih barvno bogatih srbskih samoglasnikih in obotavljajočih ujih ob koncu samostalnikov v četrtem sklonu itd..., itd..., je morala spoznati, da ima opravka s tujcem, zato je rekla: »Da, odmah!« in me popeljala h knjižnim policam s knjigami o književnosti. Kakšen napor sva obadva prestajala. Preje bi dobil kaj o korejski književnosti kakor o naši. Lahko dobiš odlične teoretične knjige o literarni teoriji, estetiki, zgodovini, kritiki..., a vse je le dobra prevodna literatura, prikazana na tujih zgledih.

Od naših kaj več o Krleži in Laliću. S prodajalko sva se osvobodila drug drugega šele, ko mi je ona obljubila, da mi napiše naslove še drugih beograjskih knjigarn in antikvariatov in ko sem zvil k beletriji in tam novi, vljudni, a malce naveličani gospe zaupal: »Rad bi kaj branja – o vojni, posebej še o partizanski!«

In zopet isto: ponudila mi je mnogo prevodne literature o bojih (pustolovčinah tudi) zapadnih zaveznikov, o njihovih želji, da z zmago nad nasiljem nacizma ustvarijo mir, o nočnem barskem in podnevnem bojiščnem nemiru itd... Naših del je malo. Vsaj ponudila mi jih je malo; med njimi ni bilo slovenskih avtorjev. Zato sem jo poučil, da je vojni roman tudi partizanski roman, a da je partizanski roman malo več: v vojnih pogojih smo ustvarili socialno revolucijo, prerodili nacionalno zavest, iz patriotizma zgradili novo skupnost itd... Vse mi je verjela.

Potem sem vzel listek z naslovi bližnjih knjigarn na kneza Mihajlova, z zaupanjem potiskal vrata knjigarn, povsod so me sprejeli z vljudno pozornostjo, a knjige o jugoslovanskih književnostih nisem dobil, pač pa pri nekaterih nekaj dobrih nasvetov, kdo so avtorji takšnih del (nisem jim povedal, da so ti ugledni literarni zgodovinarji že mrtvi in da v njihovih prelepih delih ni mnogo o literaturi zadnjih petdesetih let!) in da njihovih knjig ne bom mogel kupiti.

Potem sem vzel nekaj postranskega in s štirimi ali petimi knjigami (poprečna cena naključno izbranih knjig je bila 80 dinarjev) zapustil Beograd. Ko ponovno sedim v Moskvi, razmišljam, kako vodimo jugoslovanski knjižni trg. Ogledujem napise na uličnih fasadah. Mnogo je tudi slovenskih podjetij. Pri knjigah nismo še prišli tako daleč.

Zagreb

V Zagrebu te pošljejo v knjigarno na Cvetni trg, ki ga lahko najde le domačin. Ta trg ima sedaj ime Trg bratstva in enotnosti. Knjigarne pa nudijo zanesljivejši prostor kulturnega posredništva kot v Beogradu. Že v izložbah (najbrž ni narobe, da jih gledam tudi skozi očala slovenskega »proizvajalca«) najdeš na uglednih mestih v reprezentančnih zbirkah slovenske pisce (C. Kosmača Balado o trobenti in oblaku in E. Kocbeka Potovanje v Jajce). Zbirka ni stara, zaprašena, pravkar nastaja, zato že na zunaj vpliva prijetno sveže.

Bosenski književnik Detko Petrov mi je sporočil, da so pri njih še vedno najbolj uspešna dela s partizansko tematiko tele tri: B. Čopić, Doživljaji Nikolettine Buršača, M. Selimović, Magla i mjesečina in M. Oljača, Kozara. Ker sem prvo in tretje delo že preje prebral, sem sedaj iskal Selimovića.

»Nimamo!« je bil odgovor v prvi knjigarni. Potem sem sledil napotilom v dva antikvariata in zvedel, da je delo, ki je izšlo prvič 1965, še mogoče dobiti v žepni izdaji sarajevske Svjetlosti. Da bi se pomiril, sem delo iskal tudi v knjigarni Oslobođenja. Vse zaman.

Odšel sem v stari, dobri Palace. Sedim in razmišljam o Krleži. Tu je njegov drag drugi dom: stara secesijska dvorana s stekleno kupolo in rdečimi ribicami. Kdo ve, ali jih je šest ali dvanajst, gibljejo se v ovalnem steklu. Spominjam se svojega prvega srečanja s tem hrvaškim velikanom. Zbadal me je z vprašanji, kje je meja med Hrvaško in Slovenijo, kaj je bliže za Ljubljano: Pariz ali Zagreb, koliko Ljubljanskih Zvonov je bilo med dvema vojnima naročenih pri prebivalcih slovenskega rodu, ki jih je bilo v Zagrebu nekaj deset tisoč, namigoval o Stanku Vrazu in naročil pozdrave za svojega prijatelja Josipa Vidmarja itd... Oh, ta dobri stari zbadljivci!

Spočit sem zopet začel trgati podplate po zagrebških knjigarnah. Dobil sem, kar sem iskal: D. Stefanovića Pregled jugoslovanske književnosti (Beograd, 1978). Seve, to je samo »učbenik za srednje šole«. Brskam po njem. Med medvojnimi in sodobnimi književniki najdem naslednja imena: S. Kosovel, T. Seliškar, M. Klopčič, M. Kranjec, C. Kosmač, M. Bor. Podrobneje pa še o Prežihovem Vorancu in Marlu Kajuhu. Obadva sta med največjimi Jugoslovani piščega peresa. V ta visoki red sodijo še: M. Crnjanski, I. Andrić, M. Krleža, I. G. Kovačić in J. Popović.

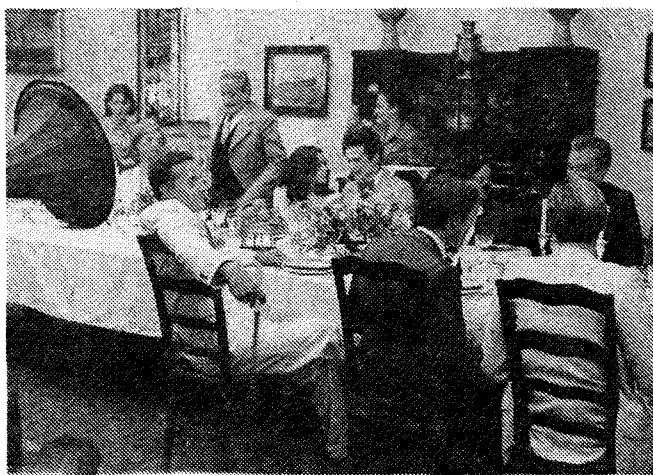
Zagrebški knjižni trg (vsaj kakor ga prikazujejo knjižne police v vsakdanji ponudbi) je neprimerno bolj mikaven kot beograjski (in še kje). Nabral sem kakšnih deset knjig (s poprečno ceno 100 din), in svoj mimohod po knjigarnah (morda je bil le mimo) končal s sitno mislijo: Ni vse v redu! Morala bi se čutiti volja politike! Tistega, kar želimo prodajati, ponujati, propagirati. Knjižni trg ni zgolj prodajalna kvasa.

Ko sem se vrnil v Ljubljano, me je imelo, da bi s pohodom nadaljeval po slovenskih knjigarnah. A sem se zadovoljil z godrnjavo mislijo, da ne grem, ker bi lahko ugotovil (ali tudi ne), da tudi pri nas ne vemo, kaj naj bolj prodajamo. S to ugotovitvijo bi lahko prizadel naše samozadovoljstvo. Nazadnje bi mi še kdo s statističnimi podatki dokazal, kako so moje čutno-predmetne izkušnje zgolj domišljjski sad mojih sitnih upokojenih let...

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM

Zmaga plemenitega nad nizkotnim

Vsi, ki nam je pri srcu oživljanje revolucionarne tradicije in njenega presajanja v razumevanje našega časa, njegove mlade generacije, pa se veselimo novega, poglobljenega pristopa k njihovemu poznavanju in spoštovanju, saj sta si v tem filmu revolucionarna resnica in njena umetniška izpoved segli v roke.

tem, ko se »zlata mladi-
na« prepušča aristokrat-
skim zabavam, namreč že
vstaja zavest o upor, ki
naj zlomi izkoriščanje.

Harmonija je torej zgolj
navidezna in to neusmi-
ljeno dokaže čas okupaci-
je, ki pripelje najprej mili-
tariistično urejeno naci-
stično vojsko, za njo pa
paradno bahavo fašistič-
no, ki v mestu kot oblast-
nik tudi ostane. Najvišji
sloji – županstvo, cerkev,
preostanek domače in tu-
je aristokracije, vojaška
hierarhija – pohitijo z
izrazi in dokazi solidarno-
sti, meščanstvo italijan-
skega porekla ne skriva
navdušenja. Mala buržoa-
zija previdno čaka na svo-
jo priložnost, delavski raz-
red se v prvih trenutkih

**Vesel bi bil, če bi vsi našli v mojem filmu to, kar sem želel – to je zmago pozitivnega nad mračnimi silami, plemenitega nad nizkotnim, z eno besedo zmago ljubezni nad mrakom, nasiljem, izdajo, a da je vse to skupaj hkrati narejeno zunaj običajnih obravnavanj naše vojne stvarnosti in zunaj vzorca, tudi za ceno občas-
nih odstopov ali celo presežkov arhivskega gradiva in spominskega podatka.**

Zafranović

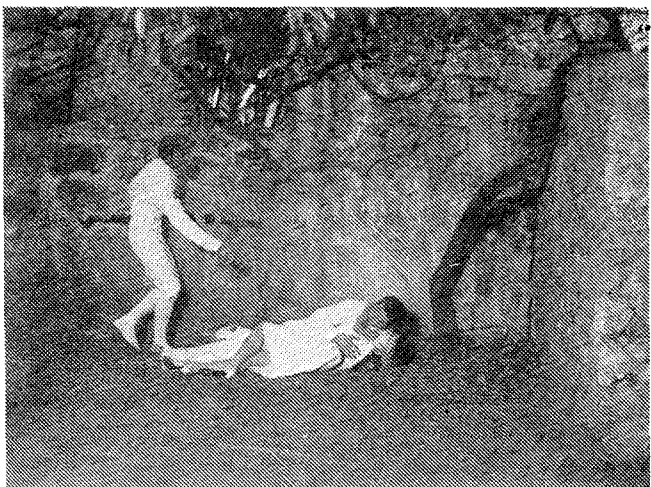
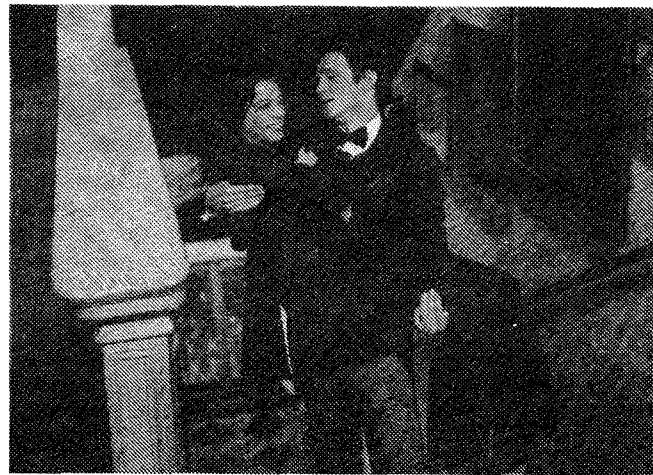
(navidežno) umakne ozi-
roma prikrije.

Vse lepo se začne spre-
vračati v grdo in v kič, vse
urejeno v zmedo in kaos.
Toni, zaročenec Baldove
Ane, postane fašist. Miho
utrpeva prve znake zapo-
stavljanja in preganjanja
zaradi svojega porekla.
Ana se na razpotju med

družino, ki ni naklonjena
fašizmu, in ljubeznijo do
Tonija, odloči za ljubezen
in zapusti dom. Družina
je razbita, kot je razbito
nekdanj navidez tako slo-
žno mesto. V njem že kora-
kajo ob prišlekih tudi do-
mači črnosrajčniki, roke
se dvigajo v fašistični
pozdrav. Občutek ugleda

in oblasti, ki so ga doma-
čim kolaborantom prera-
čunano prepustili okupa-
torji, se dvigne v občutek
nadmoči, pravice, da se
poravnava stare zamere
in da se začne izzivljanje
nad nemočnimi. Dubrov-
nik je pregrnil mrak nasi-
lja, ki se izkriči nad Židi,
Srbi in komunisti in se
razlije v srhljivo, nezno-
sno ustaško orgijo zločina
nad nemočnimi žrtvami v
avtobusu.

Kapitan Baldo se odlo-
či. Preveč pošten in plem-
enit je, da bi še pristajal
na interese, ki jih je v
okupaciji pokazal njegov
družbeni razred. Obrne se
proti njemu, pridruži se
upornikom. Toni, ki je
medtem postal ustaški
klavec, ga da zapreti in

ubiti. Niko, ki se je med-
tem tudi sam povezal s
Skojevci, v očetovi hiši z
njim obračuna in ob izte-
ku noči za vselej zapusti
mesto. Odhaja skupaj s
prijateljem Mihom v par-
tizane.

Zakaj toliko o času in
dogodkih, ki jih film opi-
suje? Zato, ker so v naši
filmski umetnosti, posve-
čeni revoluciji, redka
snov. Redka, a pomemb-
na in celo dragocena. Vse
preveč naših filmov se je
doslej zadovoljevalo zgolj
z junaštvom in žrtvova-
njem, prikazanim v zuna-
nji akciji. »Okupacija« pa
razčlenjuje pogoje, v ka-
terih je do takšnih akcij
prišlo, ki so oblikovale
njihove junake in njihovo
doslednost, kot ne prikriva
tudi razmer, ki so ljudi
ponizale v zver. Na eno
stran je vodila čvrsta raz-
redna, revolucionarna za-
vest ali pa visoka etika, ki
se je upirala nizkotnemu.
Na drugo stran, v prepad,
pa je fašizem poglaval lju-
di, ki so iskali zgolj svoje
interese in so morali po
prvem usodnem kompro-
misu kot lutke na nitki
slediti politiki svojih
oblastnikov.

Tako bi lahko rekli, da
je »Okupacija« pretanje-
na, argumentirana druž-
bena študija, ki so ji obli-
kavalci dali visoko umet-
niško, idejno in estetsko
filmsko stopnjo.

»Okupacija« je za naše
razmere poceni, a izjem-
no natančno, zavzeto
oblikovan film, v katerem
je najmanjša podrobnost
na svojem pravem mestu.
V filmski zgradbi se vrsti
mnogo drobnih poudar-
kov in marsikatera situa-
cija ali medsebojni od-
nos, blago ali igrivo naka-
zan v uvodni »idiliki«, iz-
stopi v poznejši drami z
usodnimi, nepreklicnimi
nasprotji. Izredno dobra
je v filmu kamera, pozor-
na tako na širjavo panora-
me kot na droben prostor
igralskih poudarkov. Slo-
venski gledalci smo vese-
li prispevkov Borisa Kra-
lja, Berta Sotlarja in mla-
de, obetavne Tanje Po-
beržnik.

Vsi, ki nam je pri srcu
oživljanje revolucionarne
tradicije in njenega presa-
janja v razumevanje naše-
ga časa, njegove mlade
generacije, pa se vese-
li novega, poglobljene-
ga pristopa k njihovemu
poznavanju in spoštova-
nju, saj sta si v tem filmu
revolucionarna resnica in
njena umetniška izpoved-
nost segli v roke.

Stanka Godnič

Prav te dni poteka v Beogradu jubilejni deseti kongres Zveze socialistične mladine Jugoslavije. Izkušnje štirih let med devetimi in desetim kongresom so bile nedvomno dobra naložba pri izvrševanju idejnopoličnih nalog na področju družbenoekonomskih odnosov, razvoja samoupravljanja, krepitve družbenoekonomskega položaja mladih, negovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij, razvoja prostovoljnega mladinskega dela itd., itd.

Kaj menijo o pridobitvah NOB mladi, kakšna so njihova mnenja in stališča in še o marsičem smo se pred dnevi pogovarjali s petimi naključno izbranimi študenti ljubljanskih fakultet in sicer: **MATJAŽEM ZABRICEM**, študentom drugega letnika strojne fakultete, doma iz Šepulj pri Sežani in članom marksističnega krožka v srednji šoli, **BORISOM JEŽEM**, študentom prvega letnika agronomije na Biotehniški fakulteti, doma iz Dolenje Trebuše, kjer je tudi član tamkajšnjega prosvetnega društva Justina Kogoj, **DUŠANOM ŠUŠTARJEM**, študentom četrtega letnika pravne fakultete, doma iz Sentjerneja na Dolenjskem, predsednikom ZSMS v Akademskem kolegiju, članom ZKJ itd., **BORISOM OSTERCEM**, študentom četrtega letnika agronomije, doma iz Bučevca pri Ljutomeru in **FRANC KOCIPROM**, študentom četrtega letnika pravne fakultete, doma iz Velican pri Ormožu, sekretarjem aktiva ZK in članom sekretariata predsedstva ZK Študentsko naselje ter predsednikom statutarne komisije na pravni fakulteti.

Vrsto naših vprašanj smo strnili v pet poglavitnih in pred nami je 25 odgovorov!

To je vendar naša bitnost

– Kakšno težo daje po vašem mnenju obdobje NOB današnjemu življenju v naši socialistični samoupravni skupnosti?

MATJAŽ ZABRIC: »Obdobje NOB daje še vedno vidno težo našemu kulturnemu in družbenemu življenju, vendar se mi zdi, da naša širša družba vse preveč pozablja na ta naš svetel del preteklosti, ki nas je popeljal v tisto, kar sleherni človek najbolj ceni – svobodo!«

BORIS JEŽ: »NOB je nedvomno pustila veliko zapuščino poznejšim generacijam, torej tudi nam. Menim, da smo postali vsi skupaj zelo razvajeni. Poglejte samo, kaj počnemo, če kdaj slučajno zmanjka v prodajalnah kruha. Vsekakor pa je NOB pustila v nas visoko narodno zavest – tudi pri mlajših generacijah!«

DUŠAN ŠUŠTAR: »To je vendar naša bitnost, naša svoboda, kakršne ni

trenutno nikjer na svetu. Če ne bi bilo NOB, takšnega kot je bil, tudi nas ne bi bilo takšnih, kot smo v šoli širokih obzorij in z zagotovljenim kosom kruha. Svoboda ustvarjanja, kultura vsestranskih razsežnosti je v nas, v generacijah mladih, v katerih je seme trpljenja in odtod tudi duh človečnosti, skrbi za sočloveka. To ni teža, to so pridobitve NOB!«

BORIS OSTERC: »To obdobje predstavlja velik trenutek, prelomni trenutek v zgodovini naših narodov in narodnosti, ki obvezuje nas mlade, da varujemo in obvarujemo pridobitve tega obdobja!«

FRANC KOCIPER: »Med NOB so prvič v zgodovini naših narodov vsi jugoslovanski narodi in narodnosti resnično vzele oblast v svoje roke in sami začeli tvoriti odločati o svoji prihodnosti. To začetno delo nadaljuje naša mlada generacija preko socialističnega samoupravljanja in s tvornim delovanjem v vseh družbenopolitičnih organizacijah!«

V srcu nosim zahvalo vsem borcem za to, kar danes imamo

– Je obdobje zgodovine naših narodov in narodnosti naše Jugoslavije dovolj predstavljeno tudi današnjim mladim generacijam in kje ter na kakšen način ste se spoznali z zgodovino NOB? Morda tudi sedaj spremljate tovrstno literaturo?

MATJAŽ ZABRIC: »Mislim, da se na nek način naši kulturni delavci trudijo, da bi kar najbolj nazorno prikazali mladini tedanji čas. Žal jim to največkrat ne uspe, saj ne znajo stvaritev prirediti tako, da bi pritegnile mlade. Z zgodovino NOB sem se najbolj spoznal v osnovni šoli in nekaj še v srednji. Sicer pa je izobraževanje v tej smeri odvisno od slehernega posameznika. Rad sem in še vedno prebiram tovrstno literaturo, žal pa TV-15 sploh ne poznam!«

BORIS JEŽ: »Obdobje NOB je mladini dovolj dobro predstavljeno, posebno še v tistih območjih, kjer je bilo partizanstvo dobro razvito. Eno takih žarišč in zibelk partizanstva je tudi Dolenja Trebuša, kjer sem rojen. O dogodkih iz NOB sem največ zvedel iz pripovedovanja borcev in seveda tudi očeta, ki se je kot šestnajstleten fant udeležil številnih bitk. Z zgodovino NOB pa sem se najbolj poglobil v času perečih nasprotij med Italijo in Jugoslavijo in Jugoslavijo in Avstrijo glede manjšinskih vprašanj. TV-15 sicer poznam, redno pa ga ne prebiram!«

DUŠAN ŠUŠTAR: »Predšolski otroci pozna-

Največja vrednota: človek človeku človek

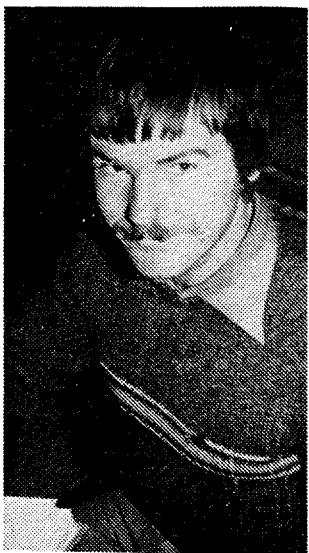
Vse preveč pozabljamo na preteklost, ki nas je pripeljala v tisto, kar sleherni človek najbolj ceni – svobodo. Kaj občuti človek, ko prenaša vse muke in grozote in svojih sotovarišev niti za ceno življenja ne izda? Je mar današnja družba in seveda z njo tudi mladina, sposobna ponoviti taka dejanja in dati toliko žrtev, kot jih je dala generacija pred 35 leti?!

Matjaž Zabric

jo veliko partizanskih pesmi, osnovnošolci veliko vedo o bitkah in herojih, srednješolci dobijo predstavo o političnih doktrinah vojne, študenti..., no, mislim, da sleherni med nami lahko dobi toliko tovrstnega znanja, kolikor ga vse to zanima. Seveda pa je to v veliki meri odvisno od sredine, v kateri živi. Sam živim v takem okolju, da zgodovina NOB ni mogla mimo mene. TV-15 pa poznam že od vsega začetka!«

BORIS OSTERC: »Pri predstavitvi NOB sem prepričan, da bi moral biti bolj poudarjen kakovostni vidik, pri čemer bi morali dati posebno težo načelnim vsebinskim vprašanjem. Vse to pa bi moralo biti bolj objektivno in manj črno-belo slikano in z manj pretiravanji pri nekaterih dogodkih. Ko sedaj gledam na

Franc Kociper

dogodke med NOB, si upam trditi, da prav zares vsi partizani niso bili heroji, kot so nam v osnovni šoli to dopovedovali, in da tudi Nemci in Italijani niso bili sami strahopetci, kot to večkrat vidimo v filmih. Menim namreč, da

so bili vsi ljudje z dobrimi in slabimi človeškimi lastnostmi, ki so se bojevali zaradi takih ali drugačnih idej. Sicer pa imam o slehernem partizanu, o slehernem borcu in heroju ter aktivistu ali kurirju najlepše mnenje in v srcu vedno nosim zahvalo njim za vse to, kar danes imamo. Pa še to! Če že lahko rečem, da so nas v osnovni in srednji šoli seznanjali z zgodovino NOB še kar zadovoljivo.

Boris Jež

ljivo, pa jim kljub vsem zamerim, da so nas vse premalo seznanjali z našo krajevno zgodovino, ki si jo je pisal sleherni, še tako majhen slovenski kraj.

FRANC KOCIPER: »Mladi, ki se izobražujejo, hodijo na pohode, na mladinske delovne akcije, so dovolj seznanjeni o naši NOB. Tisti mladi, ki se zaposlijo takoj po končani osnovni šoli, pa vse premalo vedo o naši NOB in njeni pomembnosti za današnje življenje. Moram reči, da si vsi mladi želimo partizanskih dokumentarnih filmov in pristnih tovrstnih nadaljevanj, nikakor pa ne partizanskih vesterov. Še vedno rad preberem kakšen partizanski roman. Prav sedaj berem knjigo Bena Zupančiča: »Noč in dan«. Tudi TV-15 poznam, saj ga velikokrat prečitam pri sosedu, borcu iz naše vasi!«

Proslave tradicionalno vsakdanje, pohodom večji pomen

– Menite, da so za predstavitev NOB mladini uporabljeni ustrezni načini proslav, pohodov, zgodovinskih krožkov... Se vi udeležujete takih proslav?

MATJAŽ ZABRIC: »Menim, da o funkciji proslav ni potrebno posebno govoriti, saj te proslave vsak doživlja po svoje. Zelo zgrešeno pa je, da se moramo mladi v osnovnih in srednjih šolah udeleževati proslav predvsem zato, ker so obvezne, ne pa zato ker bi nas zanimala!«

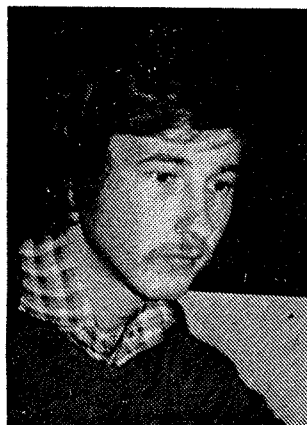
BORIS JEŽ: »Proslave se mi zde čedalje bolj tradicionalno vsakdanje. V naši vasi skrbi za proslave prosvetno društvo in na njih večkrat sodelujem tudi sam. Mislim, da je osnovni namen proslav ne samo spomniti ljudi na preteklost, temveč tudi poglobiti narodno zavest. Pohodi imajo po mojem mnenju večji pomen, ker praktično občutimo vsaj trohico tistega, kar so borci občutili, seveda še pod veliko težjimi pogoji. Tudi krožki bi morali biti drugače organizirani, drugače zastavljeni!«

Dušan Šuštar

DUŠAN ŠUŠTAR: »V mnogih primerih so sicer proslave dobro zamišljene, vendar so še velikokrat proslave zaradi proslav, krožki zaradi krožka, pohodi zaradi pohoda. In tudi v sredstvih javnega obveščanja je še vse preveč gloriije, idoliziranja, ki včasih deluje celo odbijajoče. Bitke so bile različne, to vemo. Hrabre in slavne. Slehera med njimi pa občudovanja vredna. Vse naše proslave so premalo, oziroma sploh niso prežete s pacifističnim duhom in prav to bi moralo biti jedro vseh proslav na temo NOB!«

BORIS OSTERC: »Slehera oblika proslav, pohodov itd. nedvomno v veliki meri prinaša svoj delež h krepitvi zavesti današnjih mladih generacij, vendar se meni zdi, da vse te proslave kot da so

Boris Osterc

namenjene bolj srečanju starejših bojnih tovarišev, ne pa nam mladim. Filmi, romani in povesti s partizansko vsebino so vsekakor bolj nazorni od proslav, vendar morajo biti pri tem poglavlno usmerjeni k bistvu boja. Dobro pripravljeni zgodovinski krožki, posebno če jih vodi še nekdo, ki zares živi in dela z mladimi, se mi zdijo še najprimernejša tovrstna oblika!«

FRANC KOCIPER: »Velik pomen teh proslav vidim že v tem, če na njih sodelujejo mladi. Sam se zelo rad udeležim takih proslav, saj v njih vedno najdem kaj novega, seveda, če te proslave niso pripravljene preveč po nekem kalupu, ki mladih ne privlači! Menim pa, da os za predstavitev NOB proslave, krožki in pohodi dokaj ustrezni, vendar marsikje še niso popolnoma zaživel, kar velja še posebno za tiste kraje, kjer ni bilo veliko partizanskega življenja.«

Se jim morda v vseh teh letih ni godila krivica?

– Kakšna vprašanja si, kadar gre za NOB, sami sebi največkrat postavljate?

MATJAŽ ZABRIC: »Velikokrat si zastavljam vprašanja, ali bi bila naša današnja družba in seveda mladina pripravljena ponoviti taka dejanja in dati toliko žrtev, kot jih je dala generacija pred 35 leti!«

BORIS JEŽ: »Kako, je lahko tako majhen narod bil najtrši oreh močnega fašizma. Zakaj so nekateri šli po poti izdajstva svojega naroda? Kako da je danes skoraj več borcev, kot jih je bilo ob koncu vojne?«

Radio skupina za Zapadno koroški odred

DUŠAN ŠUŠTAR: »Že 33 let je tega, kar se je končala vojna pa še vedno mnogi zahtevajo borčevske pokojnine, še vedno se delijo odlikovanja. In če ta odlikovanja in pokojnine dobivajo ti borci in aktivisti šele sedaj, se vprašujem, če se jim mar v vseh teh letih ni godila krivica. So mar njihove prošnje za priznanje statusa borca ostale že pred mnogimi leti v predalih birokratskega stroja ali pa je posređi sovraštvo, zavist ali kaj drugega?«

FRANC KOCIPER: »Kaj občuti človek, ko prenaša vse muke in grozote in svojih sotovarišev niti za ceno življenja ne izda. Kakšen je tisti pravi občutek svobode za borca. Zanimajo pa me seveda še številna vprašanja, ki zadevajo psihologijo posameznega borca!«

Govorimo o bratstvu in enotnosti med narodi in narodnostmi, pa velikokrat še soseda ne poznamo!

- Na kakšen način se danes lahko uveljavljajo mladi ljudje? Kaj menite o mladinskih delovnih akcijah?

MATJAŽ ZABRIC: »Mladi se lahko uveljavljajo z delom in prizadevanjem na delovnem mestu in v šoli ter vključevanjem v tokove današnjega življenja. Priložnosti za uveljavitev mladih ni še toliko, kot bi jih lahko bilo, res pa je tudi, da jih je tudi veliko še neizkoriščenih. Starejši nam, mladim, vedno več zaupajo in menim, da je to osnovni predpogoj za uspešno sodelovanje. Delovne akcije so lep in koristen način zblizovanja mladih ter način dela, v katerem mlad človek lahko resnično prispeva svoj delež naši družbi. In prav veliko mladih, tudi tistih, ki se delovnih akcij udeležujejo, imajo o tem zmotno mnenje. Sodeloval sem na eni republiški mladinski delovni akciji in sem prepričan, da se zdajšnje akcije ne morejo primerjati s tistimi delovnimi akcijami kmalu po vojni.«

BORIS JEŽ: »Mlade mu človeku se ni potrebno še posebej udiinjati, da bi se na vsak način uveljavil. Takih herojev in velikašev ne potrebuje naša družba. Danes veliko storiš, če si kot človek, človeku človek. Kako brezsmiselno je govoriti o bratstvu in enotnosti naših narodov in narodnosti, ko pa v mnogih primerih niti soseda ne poznamo. Na delovnih akcijah se sklepa in krepi prijateljstvo in tovarštvo in tudi občutek pripadnosti nekemu narodu. Tam spoznavamo, da smo nekaj storili tudi za nekoga drugega, ne le zase. Mar ni to zares lepa šola in boj proti materializmu, ki nas vedno bolj prepleta in omrežuje!«

DUŠAN ŠUŠTAR: »Zgrešeno je uveljavljanje, zgrešeno je idoliziranje. To vodi k sebičnosti in celo k agresivnosti. Ekonomsko so mladinske delovne akcije neutemeljene, pa vendar je treba končne cilje iskati drugod, ne v tem!«

BORIS OSTERC: »Mladi se lahko uveljavljamo s širokim znanjem, prizadevnim delom v sredini, v kateri živimo in delamo. Priložnosti za uveljavitev pa imamo mi mladi mnogo, saj se nam kar same ponujajo. Mladinske delovne akcije so nedvomno pozitivna oblika angažiranja mladih, saj s tem nekako dokazujemo starejšim, da je tudi v nas polno idealov in želja, da bi se tudi mi mladi izkazali z delom, tako kot so se oni v borbah in akcijah. Na mladinski delovni akciji še nisem bil, vendar bom izkoristil prvo priliko in se akcije udeležil!«

FRANC KOCIPER: »Mi, mladi, imamo številne priložnosti za svoje uveljavljanje, vendar med starejšimi povsod ne najdemo pravega razumevanja, ker hočejo, da bi bili mi mladi prav taki kot oni. Večkrat slišim pripombe, češ, kaj se boš mešal v politiko, ko si še mlad, kaj izgubljaš čas na mladinskih delovnih akcijah, zakaj bi delal zastoj in za druge, sam pa od tega nimaš nobene koristi. In žal prav taki in njim podobni »spodbujevalci« negativno vplivajo na premalo osveščene mladince, da bi odšli na akcijo ali pa se pridružili delu v organizaciji ZSMS ali ZKJ. Udeležil sem se več delovnih akcij na zvezni ravni. In še bom šel, če mi bo le čas dopuščal. Sleherni mladinec bi moral na delovno akcijo. Pri tem pa imam tudi pripombe, ki izvirajo iz izkušnje. Mladinci iz delovnih organizacij se udeležujejo akcij, za delovne norme jim je kaj malo mar, bolj morda za prijetne dogodivščine, doma pa jih čaka mesečni dohodek!«

V petek, 15. tega meseca bodo mladi iz vse Jugoslavije, združeni v Zvezo socialistične mladine Jugoslavije, sklenili deseti kongres. Od izrečenih besed bo treba preiti k dejanjem, ki mlade s konkretnim sodelovanjem v skupni fronti vseh organiziranih sil še posebej obvezujejo. Zavedati se moramo, da ima ZSMJ v našem družbenem in političnem ter tudi gospodarskem življenju vedno večji pomen. Seveda vsa ta načela temeljijo predvsem na notranji moči jugoslovanske samoupravne socialistične skupnosti in njeni borbi za enotnost osvobodnja delavskega razreda in uresničevanju ustvarjalne vloge delovnega človeka, pri čemer imajo mladi v naši samoupravni socialistični družbi še posebno veljavo in pomen, zato je prav, da jim večkrat prisluhnemo.

Tone Urbas

Minilo je štiriintrideset let odkar smo začeli našo pot iz 9. korpusa, ki je bil na Lokvah, do Zapadno koroškega odreda, ki je bil na Koroškem. Po tolikem času bi rad opisal to našo dolgo, težko in odgovorno pot.

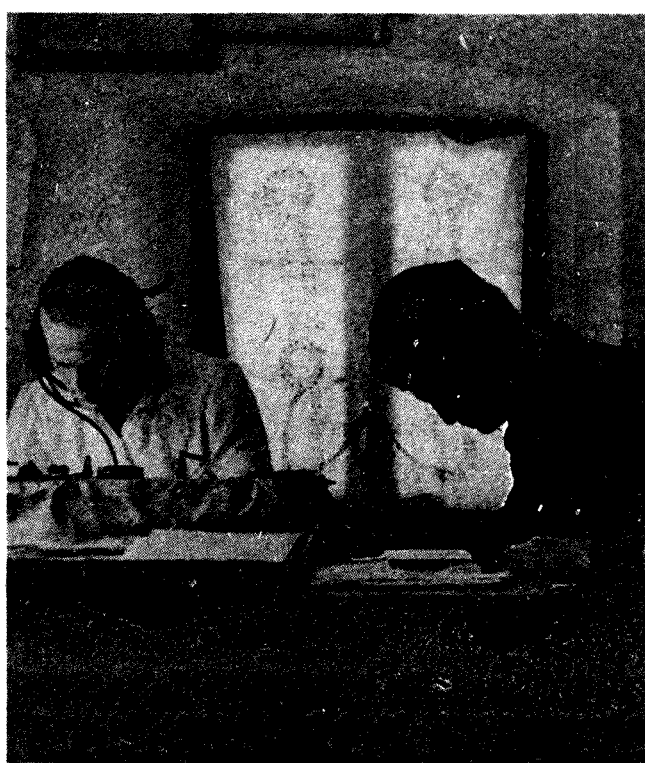
Bil sem borec pri zaščitnem bataljonu 9. korpusa. Lepega pomladanskega dne v aprilu me je poklical komandir čete in mi rekel, naj se javim v radio centru 9. korpusa. Javil sem se v pisarno RC: »Borec Lužnik Boris, tov. poročnik, javljam se po ukazu komandirja čete.« Tam me je sprejel tov. Anton Čehovin-Jerko, šef RC ZKO. Medtem, ko sva se midva pogovarjala, je prišel še tov. Andrej Kogoj, doma iz okolice Cerknega, ki je padel aprila 1945 v Koprivni pri Črni na Koroškem. Po njegovem prihodu je med nami stekel še bolj živahen pogovor. Tov. Jerko nama je povedal, da sva, ker sva še mlada in zdrava, dodeljena za kurirja v pomoč radiotelegrafistu Marjanu Česniku in da bomo odpotovali na Koroško takrat, ko bomo dobili ves potreben material. Od tistega dne dalje smo bili odgovorni tov. Česniku.

Ker smo vedeli, da bo pot dolga in naporna, smo to nalogu sprejeli z vso odgovornostjo. Izročili so nam nekakšen kovček, v katerem je bil radio oddajnik. Kovček je bil tako velik, da sva ga lahko dala v italijanski nahrbtnik. Dobili smo še nov akumulator 12 V, s katerim se ni bilo šaliti, ker je bila v celicah solna kislina. Zato smo akumulator dobro zavili v stare krpe in ga dali v nahrbtnik. Na vrh smo dali še nekaj papirja, svojo opremo, odoje, šotorsko krilo, porcijo in ostalo.

Končno je prišel tudi tisti težko pričakovani dan, 26. april 1944, ko smo odrinili na pot. Od Loke smo hodili preko kurirskih zvez do 4. operativne cone. Z nami je šla angleška misija, ki je bila poslana na štab 4. operativne cone, ki se je nahajala v Matkovem kotu desno od Logarske doline. V tej misiji so bili major, dva kapetana in tovariš Baudek, ki je nosil čin komandanta brigade. Šel je z nami, ker je znal govoriti angleško in se je lahko sporazumeval z Angleži.

Mi smo bili za stražo, kjer je bilo potrebno, saj smo morali Angleže varovati pred sovražnikom.

Iz Loke smo šli v Zgornjo in Spodnjo Trebušo, nato do Stopnika. Od tam smo se s tovarnjakom peljali do Cerknega. Čeprav je bil tovarnjak na drva nas je srečno pripeljal na cilj. Malo smo se

1. maja 1945 v gorenjski hribovski hiši. Partizanska radijska postaja javlja: »Vojna gre h koncu«

odpočili in nadaljevali pot peš.

Drugi dan smo šli iz Cerknega preko Novakov na prejšnjo Jelovico. Ko smo šli iz Jelovice navzdol proti Savi Bohinjki, nam je kurir povedal, da je levo od nas Bohinjska Bistrica, kjer je nemška postojanka in naj bo zato stroga tišina.

Ob reki je bila proga in cesta. V bližini pa je bil lesen most. Kurir nam je ukazal, naj se skrijemo v malem smrekovem gozdiču in ga tam počakamo. Nismo dolgo čakali, ko se je vrnil in nam ukazal, naj mu sledimo. Zadrženo smo gledali kam nas vodi. V bližini smo zagledali

železniško stražarnico, pred katero se je pomikala uniformirana postava z brzostrelko v roki. Mislim, da je to naš stražar, vendar sem se zelo zmotil. Tam je bil nemški stražar, ki je stražil most čez reko. Imel je vezo z našim kurirjem, gotovo naš simpatizer. Nekaj korakov preden smo prišli do stražarnice, je stopil proti nam in dvignil roko v pozdrav. Stražar je čakal, da smo šli vsi čez most, železnico in cesto, mimo Nomnja nad Koprivnikom.

Tam je bila kurirska karavla. Kurirji, ki so nam bili zvesti vodiči, so se dobro zavedali kakšno odgovornost imajo do nas in do angleške

misije, ki je potovala z nami.

Pri vsaki kurirski karavli so imeli dodatno skrivališče za prehodne goste. Tam smo en dan počivali, da smo si nabrali moči za nadaljnjo pot.

Pot smo nadaljevali ob vznožju Pokljuke na Mežakljo, nakar smo prišli do Save Dolinke, železnice in ceste. Ovira je bila spet pred nami. To je bilo med Hrušicami in Jesenicami.

Za premišljevanje, kako prekoračiti vse ovire, je bilo časa malo, saj je vsako uro po progi Jesenice-Kranjska gora patroliral nemški oklopni vlak. Kurirji so čez reko napeli vrvi. Kmalu smo zaslišali ukaz, da bomo reko prekoračili, držeč se za vrvi, v strogi zaslisi ukaz, da bomo reko prekoračili, držeč se za vrvi, v strogi tišini. Čez reko je bilo treba čimhitreje saj se je bližala ura prihoda oklopnega vlaka. Prva dva, ki sta prišla čez vodo, sta zavzela položaj ob progi za primer, če bi prišel vlak pred napovedano uro. Vsak, ki je prišel čez reko, je moral hitro naprej čez progo in cesto v smrekov gozdiček. Zadnji je moral vrvi odvezati. Ko jo je odvezal, se je zanj trdno prijel in tovariši so ga povlekli na drugo stran reke. Vrv so hitro skrili. Zadnji so bili kurirji. Ko je zadnji kurir prišel v gozdiček, se je od daleč že slišal prihajajoči nemški oklopni vlak.

Ponoči smo nadaljevali pot do Javorniških Rovt. V Rovtah so bili dobro organizirani terenci pod vodstvom tov. Slovenka. Drugi dan je tov. Anton Čehovin-Jerko z angleško misijo in ostalimi nadaljeval poti proti 4. operativni coni, ki je bila v Matkovem kotu.

Naša radijska ekipa je ostala pri Slovenku teden ali morda še kaj več, tega se ne spominjam točno.

Kasneje smo dobili nalogo, da nadaljujemo pot do Jezerskega vrha. Šli smo na pot, ob vznožju Stola v Drago, naprej na Lom in na Jezerski vrh. Tam smo se utaborili in ostali nekaj dni. Organizirali smo vezo s terenci in kurirji, ker so kurirji imeli vezo z nami, zaradi oddajanja pošte.

Nazadnje smo bili poklicani in nadaljevali smo pot preko ceste, ki pelje iz Jezerskega proti Železni Kapi, tam nekje pri Beli. Tako smo prišli v Matkov kot, kjer je bila 4. operativna cona. V Matkovem kotu smo ostali do naslednje naloge.

Po zapisu Antona Čehovina-Jerka in Borisa Lužnika napisal Anton Ikovic

Pripombe

^{x1} Da se je ustanovila KGO pri Logarju v Logarski dolini, nisem našel dokumentacije. Razni viri navajajo, da je bila KGO formirana 24. 4. 1944 v Topli pri Končnikovem kozolcu. Glavni štab NOV in PO Slovenije pa je na isti dan izdal odredbo s katero se »vzpostavlja kot enotno vojaško edinico Koroško grupo odredov«. Kako je bilo mogoče izvesti vse v enem dnevu?

^{x2} Pri Logarju v Logarski dolini sta bila imenovana: referent za radiozveze KGO tov. Anton Čehovin-Jerko, referent za saniteto KGO tov. Anton Hudopisk-Zvone. (Ali je bilo to imenovanje za v. d. referenta?) Iz arhiva KGO je razvidno, da je štab KGO dne 8. 8. 1944 pod štev. 359 poslal vsem enotam KGO sledečo vsebino pisma: »Od štaba 4. operativne cone, odseka za zveze smo prejeli sledeča imenovanja: Na predlog štaba KGO imenujemo za: šefa odseka za zvezo KGO tov. Rebršek Franca, referent za radiozveze KGO tov. Čehovin Antona, referent za zveze VKO Staneta Miroslava, referent za zveze ZKO Udoviča Franca.

^{x3} V času od avgusta 1944 do januarja 1945 je imela v Solčavi svojo bazo obveščevalna grupa Glavnega štaba NOV in POS »Peter in Pavel«.

Gupa sama je bila poslana, da zbira informacije s področja Koroške. V grupi so sodelovali:

Veljko Križnik-Peter, Janko Potočnik-Pavel, Martin Petrič-Janez, Anton Noč-Ivo, Vlado Jurca-Mirko – radiotelegrafist, Drago Finžgar – pomočnik radiotelegrafista in Albin Ošep-Belko – kurir. (Ti podatki so iz zapisa Veljka Križnika)

^{x4} Ustni vir Damijan Havdej-Ciril.

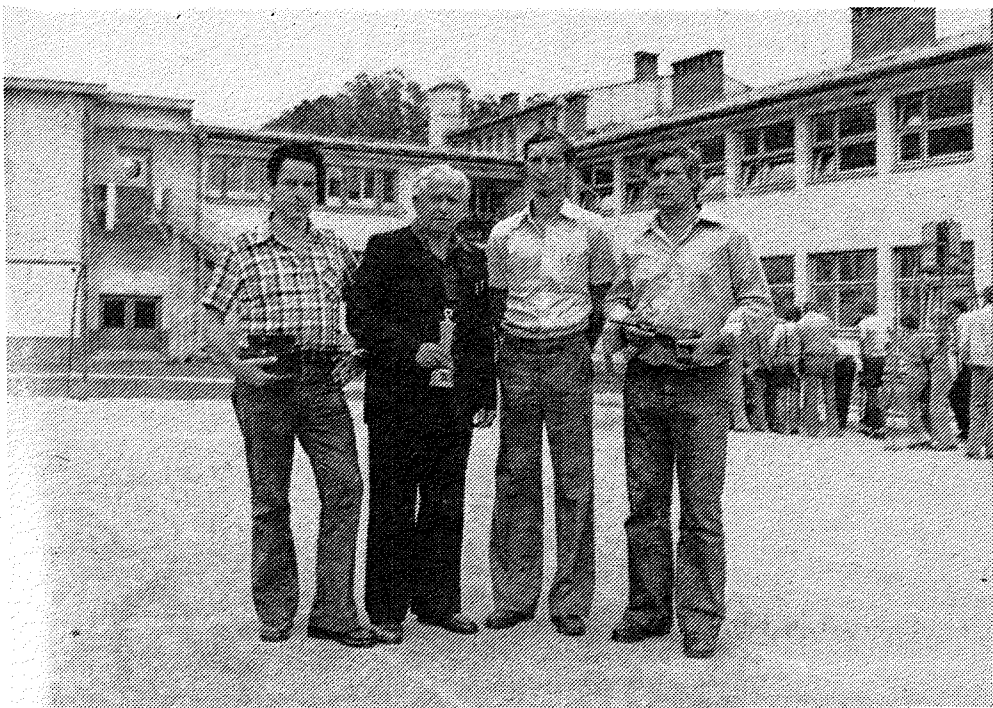
podpis: Pom. politkom. Bogo.

Ni kaj, naši dopisniki so se potrudili in so nas enostavno zasuli s prispevki in poročili o letošnjem delu in prizadevanjih organizacij ZRVS Slovenije. Žetev uspehov je bila izredno bogata, kar pove, da so naši rezervni vojaški starešine tudi letos ogromno prispevali k pripravam za splošno ljudsko obrambo ter h krepitvi družbene samozaščite. Poleg tega se je ZRVS uveljavila na vseh področjih našega družbenega in političnega življenja, o čemer dovolj

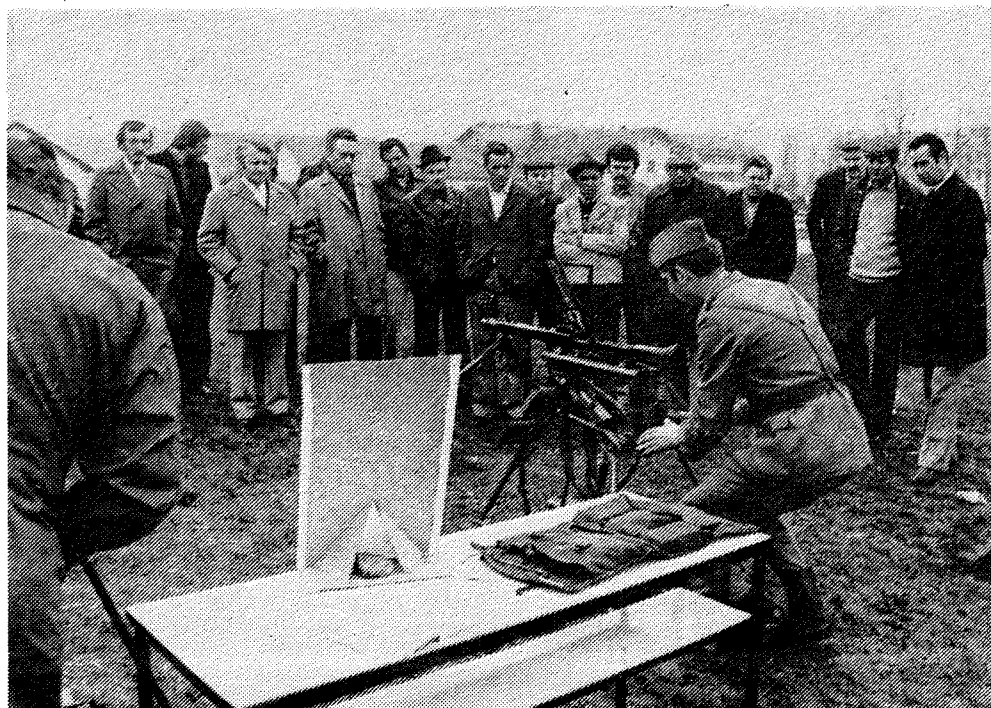
Rezervni vojaški starešine dnevu JLA naproti

Nadaljna krepitev obrambnih vrst

predvsem kadrovske in seveda tudi denarne težave. A kljub temu bo glasilo že januarja 1979 ugledalo svet in sicer le v eni od občin, ki ima največ izkušenj na področju obveščanja. Ščasoma naj bi še ostale pomurske občinske konference začele izdajati svoje biltene. Kar se nanaša na akcijo »Naša obramba v vsako družino«, je bilo na sestanku ugotovljeno, da so seznanili naročnikov netočni, kar seveda ovira akcijo rezervnih vojaških starešin. Ob koncu ne gre prezreti dejstva, da se v to

Največ točk v tekmovanju si je priborila ekipa »Velušček Matevž« iz Nove Gorice. Zmagovalcem so izročili priložnostna in praktična darila, kot tudi pokal. (Foto: M. Gojković)

Občasni obiski rezervnih starešin vojašnicam je tudi ena od dopolnilnih oblik usposabljanja. (Foto: Brane Jak.)

zgovorno pričajo tudi prispevki iz različnih krajev naše ožje domovine.

Podnart: Spomin na heroje

Praznovanje dneva JLA se je začelo z množičnim tekmovanjem v streljanju. Pomerili so se vojaki, rezervni starešine, pripadniki teritorialnih in partizanskih enot ter mladina. Organizacija ZRVS je načrtovala obisk spomenika borcem Tretjega bataljona Prešernove brigade na Pokljuki, kot tudi športna tekmovanja v odbojki, malem nogometu, kegljanju in šahu. Pod pokroviteljstvom skupščine občine Radovljica se bodo v prostorih osnovne šole »A. Linhart« pomerili najboljši šahisti ljubljanskega armadnega območja – praznik naše armade pa bodo počastile vse krajevne skupnosti skupaj z delovnimi organizacijami, krajevnimi organizacijami SZDL ter sindikati. Na predvečer praznika bodo podelili plakete in priznanja zaslužnim članom ZRVS, občinski odbor ZZB NOV pa se pripravlja na slovesnost v radovljiški vojašnici, ki se bo odslej imenovala po narodnem heroju Antonu Dežmanu-Tončku. Tudi vojašnica na Pokljuki bo dobila ime po heroju Jaki Bernardu.

Ciril Rozman

Ravne na Koroškem: Še tesneje sodelovanje

Karavlo na Sonjaku so skupaj z rezervnimi starešinami obiskali borci NOV, mladina ter člani občinske sindikalne konference. Ob tej priliki so graničarjem izročili priložnostna darila ter se z njimi pomerili v streljanju in šahu.

Sicer pa je letošnje leto tudi organizaciji ZRVS v Ravnah na Koroškem prineslo veliko uspehov. Tako so se streljanja z vojaško puško in malokalibrsko pištolo udeležili ne le rezervni starešine, pač pa tudi člani strelske družine in mladinci. Najboljšim strelcem je organizacija ZRVS izročila priznanja.

Rezervni starešine so pomagali tudi pri organizaciji Kurirčkove pošte in se udeležili pohoda »Tito-revolucija-mir«. V okviru dopolnilnega strokovnega pouka so člani ZRVS obiskali tehnični zbor ter se seznanili s sodobnim orožjem in opremo naših oboroženih sil. Krajevna organizacija je zbrala sredstva za prapor, ki ga bodo razvili ob dnevu JLA. Na svoji zadnji letni konferenci so se člani ZRVS dogovorili, da še vnaprej utrjujejo in krepijo že tradicionalne vezi z rezervnimi starešinami iz Varaždina, Bjelovarja in Osijeka.

Franjo Srebotnik

PREDPRAZNIČNI RAPORT IZ JLA

● Dijaki vojaške gimnazije »Franc Rozman-Stane« so se nedavno tega pomerili v znanju na temo »Samoupravljanje, naša sedanjost in prihodnost«. Največ znanja so pokazali dijaki četrtega letnika in tako osvojili prvo mesto v šoli. Bodoči aktivni starešine naše armade so s krajšim kulturnim programom počastili spomin na narodnega heroja Staneta, katerega ime nosi gimnazija.

● Udeleženci volilne seje konference organizacij ZK v enoti Dušana Lješeviča so se med drugim pogovarjali tudi o vojaško-strokovnem ter idejnem usposabljanju rezervnih starešin, ki so razporejeni v njihovi enoti. Ob tej priliki je bilo poudarjeno, da so vsi rezervni starešine, ki naj bi v primeru vojne opravljali dolžnost komandirjev, člani Zveze komunistov in da je urjenje le teh občutno pridobilo na kakovosti.

● Na slovesnosti v vojašnici »Bratstvo-enotnost« so počastili štiriintrideseto obletnico ustanovitve topniško raketnih enot naše protizračne obrambe. Za izredne uspehe v urjenju je poveljstvo enote sedmerici najboljših podelilo značke »zgleden vojak«. Dvanajst vojakov je dobilo nagradni dopust, petnajst pa pohvalo. S slovesnosti so tovarišu Titu poslali pozdravno pismo, številni gostje, predvsem mladina, pa so si z zanimanjem ogledali spominsko sobo enote, kot tudi sodobno orožje, s katerim vojaki varujejo naše nebo.

● Kar 98% rezervnih vojaških starešin Kranja se je udeležilo izpitov. Izredni rezultati pričajo o načrtnih pripravah rezervnih starešin, kot tudi o prizadevnosti aktiva predavateljev pri občinskem odboru ZRVS, ki je na številnih seminarjih pomagal pojasniti nekatere nejasna vprašanja.

Ptuj: Idejno in strokovno oboroženi

Preverjanja znanja rezervnih vojaških starešin na območju Halož, ali točneje v Narppljah, se je udeležilo triintrideset ekip. Člani ZRVS so pokazali, da so idejno in strokovno povsem usposobljeni in pripravljeni nuditi odpor kateremu koli sovražniku naše samoupravne in socialistične skupnosti, tako danes, kot tudi jutri, v morebitni vojni.

Najboljši uspeh na preverjanju je dosegla krajevna organizacija ZRVS iz Žetal, čeprav je zelo oddaljena od Ptuja in deluje na manj razvitem območju. Med posamezniki se je najbolje uvrstil rezervni starešina Milan Vogrinec iz krajevne skupnosti »Dr. Jože Potrč« v Ptuju.

Franjo Hovnik

Murska Sobota: Še to bo premagano

Na nedavnem sestanku medobčinskega sveta ZRVS za Pomurje je stekel pogovor o sodelovanju ZRVS z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in skupnostmi, s poudarkom na informiranju in propagando. Glede biltenov, oziroma glasil občinskih konferenc ZRVS, vsaj tako je bilo slišati, obstojajo

akcijo vključujejo tudi posebne propagandne skupine, sestavljene iz članov ZK, SZDL, ZSMS in ZSS. Združeni do uspeha.

Filip Matko

Nova Gorica: Skrb za pomlajevanje ZK

Na letošnjem občinskem tekmovanju v Kanalu – udeležilo se ga je 22 ekip – prvo je mesto pripadlo krajevni organizaciji ZRVS »Matevž Velušček«. Ta zmaga ni naključje, temveč je plod prizadevanj tako vodstva, kot tudi slehernega posameznega člana organizacije. Zasluga za uspehe na področju vojaško-strokovnega usposabljanja ter idejnopolitične vzgoje gre predvsem komunistom, ki jih je v osnovni organizaciji kar 60 odstotkov. Člani ZK si nenehno prizadevajo, da bi svoje vrste pomnožili in okrepili predvsem z zaslužnimi mladimi rezervnimi starešinami.

Pri opravljanju svojih nalog organizacija ZRVS ne pozablja na mladino. V šolskem centru za blagovni promet so ustanovili aktiv ZRVS, ki pomaga k obrambnem pouku šolarjev. Ob koncu omenimo še to, da je na revijo »Naša obramba« naročeno blizu 70 odstotkov članstva, kar velja tudi za časopis »TV-15«.

Just Perat

UREDIL
Brane Jakovljevič

Ni želela, da zapišem njeno ime... Cirila Bambič, nekdanja skojevka. (»Nisem prišla zaradi sebe.«)

Stisk roke, nasmeh in besede so stekle.

Že prve misli so pritegnile vso mojo pozornost. Ni pripovedovala o sebi. Govorila je o mladini Travnika, njeni revolucionarnosti, o partizanski tradiciji. (»Veste, v našem kraju ima življenje tisti pravi, socialistični utrip in mladi so k temu veliko pripomogli.«) Samo skromna je ta travniška mladina in o svojem delu govori bore malo. S tem seveda ni rečeno, da ne slišijo radi pohvale in še kako zadovoljni so, če so njihova prizadevanja opazna. To je organizacija, ki v svojih vrstah trdno povezuje delavsko, kmečko in visokošolsko mladino. Pridna je in zagnana. (»Povsod ni tako, kot pri nas, v Loškem potoku.«)

To so besede, najprej zapisane v časnikarski beležnici.

Potem sva govorili o 30. juliju 1978.

Ne se čuditi! So dogodki, katerih sporočilnost ne zbledi in takšna je tudi zgodba o partizanski brunarici. Leta 1977 je bilo, samo leto zatem, ko je bila ustanovljena ZSMS Travnika. Takrat so se mladi odločili postaviti obeležje kurirski postaji TV-11, ki je med narodnoosvobodilnim bojem delovala tod okoli. In postavili so ga.

Tovarišica Bambičeva za trenutek utihne. (»So vam povedali tisto o zastavah?«)

Gledali so, opazovali, se čudili. Ob praznikih je zastava krasila šolo, morda še gostilno... Dogovorili so se in že za krajevni praznik Travnika ni bilo hiše, na kateri bi ne bila izobešena zastava. (»Tako je pri nas zdaj vedno.«) Še posebno lepo je bilo, ko je

Zgodba o partizanski brunarici

Naša gostja: osnovna organizacija ZSMS Travnika

bilo v Malneh pri Travniku odkritje spominskega obeležja in otvoritev spominske brunarice kurir-

Pa so zaslužili posebno pohvalo.

Mladina iz Travnika je svojo predkongresno de-

mladi dobili svoj dom, kulturno in družbenopolitično središče Loškega potoka. (»Vse sobote in

ljal njihovo delo. (»Tudi sicer so mladi iz Travnika pobudniki različnih dejavnosti v Loškem poto-

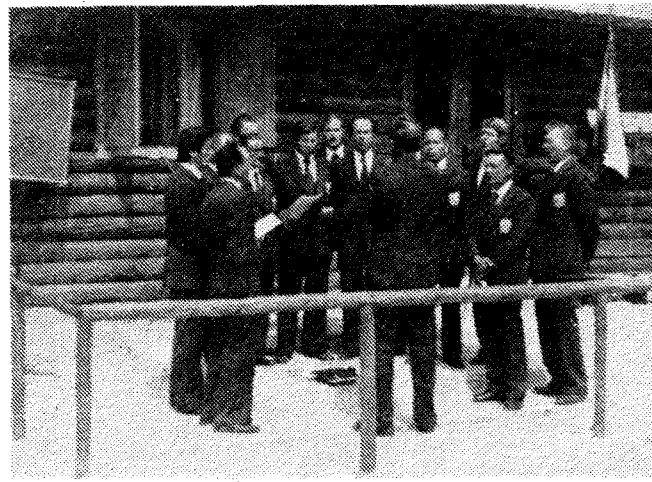

Spominska brunarica, ki nosi ime kurirske postaje TV-11

ski postaji TV-11. (»Mnoge so povabili, tudi uredništvo TV-15... niste prišli.«)

Spominjam se. Čas dopustov in časnikarsko že tako skromno zasedeno uredništvo je bilo skoraj povsem prazno. Kaže, da jih nismo razočarali samo mi.

javnost usmerila v prostovoljno delo ob gradnji spominskega obeležja narodnoosvobodilnemu boju! In z več kot osem tisoč delovnimi urami in z denarnimi sredstvi, ki so jih ustvarili z raznimi prireditvami, delovnimi akcijami in s pomočjo vaše skupnosti Travnika, so

Nastopil je tudi zbor Potočan

nedelje so delali, od jutra do mraka.«) Tu so še organizacije združenega dela, ki so omogočile ureditev notranjih prostorov, osnivanje knjižnice, izvedbo proslave ter tovariško srečanje borcev in aktivistov – da ne govorimo o odboru kurirjev in vezistov, ki je skrbno sprem-

ku, od ustanovitve marksističnega krožka do pohodne enote Miloša Zidanška.«)

V kulturnem programu proslave so sodelovali pionirji in mladina osnovne šole Loški potok in pevski zbor Potočan. (»Zapišite, da je bilo nepozabno doživetje.«) Mla-

dini se je z veseljem odzval Ciril Debeljak-Slave iz Izole, nekdanji komandant kurirske postaje TV-11 in prispeval slavnostni govor. (»Malo jih imamo... in čuvati jih moramo, naše borce.«)

Tisti verzi so njegovi:

*Bili so dnevi strašni za človeka,
človek se je bal človeka,
kot bi vse najhuje se
vkup zgrnilo,
kot da nikdar to ne bo
minilo.*

*Vera v zmago pa le ni
usahnila,
iskra vsaka, čeprav v
pepelu skrita,
je k uporabi zagorela,
se razvnela v ogenj
plameneči.*

Cirila Bambičeva je ponosna na mlado generacijo in tega ne skriva! (»Travniška mladina je nosilka svetlih tradicij SKOJ.«) Skojevka organizacija v Loškem potoku, v zgodovino zapisana s ponosnimi črkami, je bila ustanovljena že leta 1942. In ne more razumeti, da 30. julija 1978 v Malneh pri Travniku ni govoril predstavnik republiške konference ZSMS... Čeprav je pojasnilo tu, nekdanja skojevka tega ne more razumeti.

S to mislijo se je izteklo srečanje.

★

To je tudi pozdrav mladim iz Travnika desetemu kongresu jugoslovanske mladine, ki se je začel dav v Beogradu! (»Skrta želja, da bi o svoji brunarici, partizanski brunarici, spregovorili na mladinskem kongresu v Novi Gorici, se jim ni izpolnila.«) Lepo darilo, mar ne? In bogato.

Brunarica še stoji... in za odmevnost ni nikoli prepozno. Zaslužila jo je.

(Je naš dolg poravnal, tovarišica Bambičeva?)

Milena Štrajnar

**V pozdrav
10. kongresu ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE JUGOSLAVIJE**

Kurirji postaje TV-11, ki je bila ustanovljena oktobra 1942 v Veliki gori nad Ribnico: Adam, Ludvik, Živko, Pisan in Adolf

Ciril Debeljak-Slave iz dni, ko je bil komandir kurirske postaje TV-11; 30. julija 1978 je bil v Malneh pri Travniku slavnostni govornik

Dachau! Ali je to mogoče?

Bojan Tollazzi

*Bratje, le k soncu, k svobodi
Bratje, le k luči, na plan!
Noč je bolesta za nami,
Pred nami svobode je dan!*

nemu smo stali ponosno vzravnan. Hitro se je obrnil in naglo odšel, brez besede, ponižan.

Odpeljali so nas v stavbo bivše občine na zaslišanje. Mislili smo si: zdaj se bo pa začelo tisto. Mučenje! Vprašali so nas le če smo prišli prostovoljno v partizane in na kakšnem položaju je vsak od nas bil. Potem so nam dali lopate. Morali smo očistiti sneg tam sredi Cerknice. Zastraženi smo bili z vseh strani.

Ob hišah je stalo več Cerkničanov. Gotovo so bili že obveščeni kaj se je zgodilo pri Sv. Ani. Gledali so nas z obžalovanjem inšom. Mislili so, da so nam ure štete. Nihče pa nam ni rekel žal besede. Cerknica je bila od prvega dne vsa partizanska in takšna je ostala. Le neki kmet, močan, visok možakar kostanjevih las in z dolgimi brki, doma iz Martinjaka pri Cerknici se je izdajalsko obnašal. S svojim sinom domobrancem, oboroženim z brzostrelko je hodil od skupine do skupine ujetih partizanov. Sin mu je kazal partizane in govoril:

»Ta je pri nas kravo ukradel, ta je prašiča ukradel...« Njegov oče pa je partizane klofotal in brcal. Pa vse to, kar mu je sin govoril sploh ni bilo res.

Z nama skupaj je čistil sneg politkomisar 1. čete Notranjskega odreda, partizan je od julija 1942. Doma je bil iz Ljubljane, iz Šiške. Na sa-neh sta se pripeljala dva domobranska oficirja. Eden od

njiu, ki je bil tudi doma v Šiški, ga je spoznal. Zavpil je:

»Ti si zastrupil mladino Šiške! Bom že jaz poskrbel, da dobiš svoje!«

Ko sta se domobranca odpeljala, nama je povedal, da je ta domobranec zagrizen belogardist in da v Ljubljani stanujeta čisto blizu skupaj. Zatulil je, da se zanj to ne bo dobro končalo.

V tem je pristopila k nama Žnidaršičeva mama, gospodinja iz Sv. Ane nad Ložem. Povedala nama je da je njen mož, katerega so na prgu hiše smrtno ranili domobranci, umrl na sanah malo pred Cerknico. V njenih očeh ni bilo očitania. Hotela je le svojo bolečino podeliti z nami. Vedela je, da jo bomo razumeli. Dodala je še:

»Ubogi vantage, kaj bo z vami!« Jaz sem ji rekel:

»Ne vem, kaj naj vam v tem težkem času rečem v tolažbo! Vzdržite! Za nas pa ne skrbite!«

Zaželela nam je srečo in tiho odšla.

Z nočjo smo prenehali delati. Odpeljali so nas v domobransko kuhinjo in nam dali skledo golaža s krompirjem. Na vsakega je prišlo le malo. Dali so nam tri žlice manj, kot nas je bilo. Zahtevali smo, naj nam jih dajo. Tisti pa, ki smo imeli žlice, se hrane niti dotakniti nismo hoteli, kljub temu, da smo bili dobesedno sestradani. Saj več kakor trideset ur niti vode nismo zaužili. Ko je neki domobranec prinesel žlice, je rekel:

»Nič ni čudnega, da vam ne moremo do živga, ko pa med vami vlada takšno tovarišstvo!«

Preden smo zapustili kuhinjo, so oddvojili Franca Oblaka, komandirja voda 1. čete, doma iz Podslivnice pri Cerknici in politkomisarja 1. čete, doma iz Ljubljane. Drugi dan so ju ustrelili ob cesti, ki pelje iz Cerknice proti Begunjam in ju mrtva pustili v snegu.

Nas ostale partizane, so močno zastražene odpeljali na Rakek. Tu so nas zaprli v zapor na železniški postaji. V njem je bilo že nekaj ujetih partizanov.

Naslednji dan je bila nedelja. Popoldan so nas odpeljali k neki visoki hiši, ki je stala pod cesto v smeri Cerknice. Zopet so nas postrojili v dve vrsti. Kaj nameravajo z nami storiti, nismo več razmišljali. Ko smo tako postrojeni čakali, so se iz Cerknice na treh sanah pripeljali domobranci. Ustavili so se pred nami. S sani je izstopil visok, koščat, starejši domobranski oficir z belo kozjo brado, general bivše jugoslovanske vojske, izdajalec Leon Rupnik. Napotil se je proti nam. Spremljali sta ga dve hčerki. Sin Vuk, komandant domobranskega jurišnega bataljona, je stal ob sanah. Ko je prišel Rupnik do nas, oblečen v topel oficirski plašč, mu je domobranski kapetan raportiral, da smo ujeti partizani. Slabo oblečeni, prezebljeni, lačni, neumiti in neobriti smo zrlili vanj. Vprašal nas je:

»Možje, ali vas kaj zebe?« Čeprav se nismo prav nič dogovorili, je sleherni od nas pogledal stran. Tudi roke smo mnogi dali v žepe in se ponosno vzravnali. To je Rupnika tako razjezilo, da je na ves glas zavpil nad domobranskim oficirjem:

»Stotnik, ali so to sploh Slovenci?«

Le-ta mu je ves tresoč se v položaju »mirno« in z roko v pozdravu raportiral:

»Gospod general, vsi so Slovenci, le dva sta Mongola!«

In res sta bila. Rupnik se je jezo obrnil in hitro odšel. Osramočen! Mi smo pa še naprej stali nemo, brez besed.

Negotovost nas ni zlomila. Čeprav brez orožja smo se znali tudi v takšnih okoliščinah boriti za ideale revolucije. Partizanska in komunistična zavest sta nam dajali moči, da smo lahko kljubovali. Domobranski oficir nam je zapretil:

»Dobili boste svoje, za vašo nesramnost!«

Odpeljali so nas v zapor. Niso nam prinesli večerje.

Naslednje jutro so Mitjo in mene z vlakom odpeljali v Logatec. Zavedala sva se kaj naju tam čaka. Najprej so naju odpeljali v komando domobranske čete v Puntarjevo hišo pri železniški postaji. Komandir čete je bil zagrizen belogardist, Skvarča, doma iz St. Jošta v Dolomiti. Pri njem v pisarni sta bila še dva policista. Razkoračeni so se postavili pred naju. Skvarča je vprašal kdo od

naju je »Aljoša«. Mitja se je oglasil:

»Jaz sem!«

To je bilo njegovo ilegalno ime, katerega mu je dal Mitja Primic sekretar RK SKOJ, ko ga je imenoval za sekretarja SKOJ-a za Dolenji Logatec. Domobranci so namreč v ofenzivi v Hrušici našli torbico nekega kurirja in v njem spisek nekaterih logaških skojevcev. Skvarča je pokazal svojo moč v klofutih, ki jih je delil Mitji. Potem so naju odpeljali na policijo, ki je bila v stavbi nekdanjega glavarstva. Zavedala sva se, da morava molčati, tudi če bo mučenje še tako neznošno in boleče.

Še ko sva bila v učiteljskem domu v Ljubljani in bila oktobra 1942. sprejeta v SKOJ, so naju starejši iskusi člani SKOJ-a poučevali, kako se je treba držati v zaporu kadar mučijo. Spomnila sva se tistih navodil, ko sva vstopala v poslopje policije.

Stirje močni izdajalci so se spravili na naju. Slekli so bluze, zavijali rokave na srajcah, potem pa topli, topli. Z rokami, s pestmi, opasaci, škornji. Ko so se utrudili, so nama dali pet minut, da se spomniva česar nočeva povedati. Tudi z elektriko so naju skušali »omehčati«. Ustrašili so se policista, ki je potrkal na vrata pisarne in prenehali. V strahu, da ne bi videl kaj počno z nama, je Svarča tako nerodno potegnul za žice mučilne naprave, da je vse potrgal. Čudno! Kako, da so se bali policista!

Popoldan je bilo, ko so naju pripeljali na železniško postajo in naju zaprli v čakalnico prvega razreda. Hlano je bilo. Zidov se je držalo ivje, na oknih so bile debele »gajtre«, pred vrati pa stražar z brzostrelko. Čeprav ta dan nisva ničesar jedla, nisva bila ne lačna in ne žejna. Vesela sva bila, da sva živa! Z nočjo sva se vlegla na mizo in se pokrila z velikimi papirnatimi plakati, na katerih je bil izdajalec Rupnik v plašču. Šalila sva se, da naju Rupnikov plašč dobro greje.

Okoli polnoči so vrata naglo odprla. V čakalnico sta vstopila Skvarča in še en domobranec, doma iz Kozaršč iz Loške doline. Vsak je v eni roki držal revolver, v drugi kamo – nož, ki je imel rezilo na obeh straneh. Morala sva se vstesti na mizo, z rokami na hrbtu. Tako sta naju zasliševala, Imela sta zabuhle obraze, krvave oči in zaudarjala sta po žganju. Z revolverji sta naju tepla po glavi, z nožev konico bodla po stegnih. Bila sva že vsa krvava. Ko sta uvidela da kljub vsemu molčiva, je Skvarča sadiščno, zarjul: »Jutri zjutraj vaju bomo ustrelili. Ali hočeta, da vama pripeljemo župnika?«

Nisva ga hotela. Kaj nama bo!

Drugo jutro pa so naju odpeljali v Ljubljano. V vlak u sva se srečala z drugimi tovariši iz Notranjskega odreda.

»Fanta, ali sta živa?« so začudeno spraševali.

»Mi smo pa že vsi mislili, da so vaju ustrelili.«

Veselo in pristrčno pozdravljanje je sledilo, nihče se ni zmenil za okoliščine. Preveseli smo bili, da smo bili le spet skupaj.

V Ljubljani so nas peljali po sredi ulice, mimo nebotičnika, v poslopje bivše klasične gimnazije, kjer je bil sedež nemške policije. Tu so nas izročili Nemcem.

Bili smo pred poslopjem, ko so domobranci odhajali. Takrat smo na vso moč pričeli vpiti za njimi:

»Izdajalci, maščevali bomo svoje tovariše s Sv. Ane!«

(Se nadaljuje)

»Sedaj sem sama in vsa bolna...«

Srotičeva partizanska mamica

Teško postane človeku, ko se sreča z junaško obveščevalko, kurirko, ki je poleg tega še oskrbovala z živežem ter sanitetnim materialom bolne borce, ki so bili na okrevanju v Podpeci. V istem kraju so se zadrževali tudi borci politični delavci.

Ko sem obiskal tovarišico Jožefo Srotič sem jo našel slonečo ob dveh palicah. Boleden tudi njej ni prizanesla. »Rodila sem se,« mi je dejala, »13. 3. 1906 v Šentjanžu pri Dravogradu. Sem hčerka organista Vinka in matere Elizabete Poplaz. V svoji mladosti sem obiskovala 8 razredov ljudske šole. Kot otrok sem si morala iskati kruh na kmetih najprej kot pastirica in kasneje kot dekla. Moja mladostna trnjeva pot je bila obdarovana z neštetimi klofutami od takratnega župnika v Šentjanžu pri katerem sem nazadnje služila.

Spoznala sem se z mladim fantom izpod Pece Filipom Srotičem, ki je bil že takrat zaposlen v jami Helena pri Meziškem rudniku. Poročila sva se 29. 8. 1937. Ustvarila sva si prijetno družinsko življenje in stanovala sva v nekdanjem samskem domu »Trezka« v Podpeci. Za takratne razmere sva bila zelo srečna, saj sva imela streho nad glavo. Po mozevi upokojitvi sva dobila stanovanje v Črni. Mož Filip mi je letos umrl. Otroci so se razkropili po svetu jaz pa samevam vsa bolna in nepokretna,« mi je z solzami v očeh povedala.

Ko sem jo vprašal kako je preživela čas druge svetovne vojne se je nekam čudno zamislila. Videti je bilo, da brska po spominih in slednjič je le spregovorila.

»Kot sem ti že povedala sem z družino tiste čase stanovala tam gor pod Peco v tistem starem samskem domu, ki smo mu pravili Trezka. Poleg nas so v tem domu stanovali še štiri stranke in sicer: Peter Šteharik z družino, Gabrijel Pongartnik z družino, Silvester Bizjak s sinom in Tomaž Berginc z materjo Lizo. Vsi so bili rudni-

ški delavci in lepo smo se razumeli. Že leta 1942 so se pri nas oglasili prvi partizani. Vse pogosteje pa so se pojavljali spomladi 1943. Povezala sem se z njimi v juniju leta 1943 in vse skoz sem jim po svojih močeh pomagala do konca vojne. Dobila sem nalogo, da moram iz Črne, ki je oddaljena več kot uro hoda, v strm breg, vsak drug dan prinesiti obvestilo kaj je novega v Črni.

Istočasno sem za ranjene in bolne borce, ki so okrevali v hribih Pece, bližini našega samskega doma, nosila zdravila iz Črnske bolnice. Ta zdravila sem tajno prejemala od dr. Ramšakove in dr. Hofnerja (nemškega zdravnika), ki je v tem času služboval v Črni. Koš mi je takorekoč prirasel na hrbet, tolikokrat sem obhodila to pot.

»Če že pišeš,« mi je rekla, »zapiši, da sem za partizane poleg zdravil in sanitetnega materiala, katerega sem dobila tudi takrat, ko ga za civile ni bilo, nosila v košu tudi hrano za borce. To hrano so mi dajali iz bolniške kuhinje v Črni. Veliko mi je za partizane dala tudi gospa Puncengruber čeprav je bil njen sin pri gestapu. Kruha pa sta mi dajala Jernejev Rudi in Geršekova gospa, ki sta imela pekarno. Ves ta material sem vsak drug dan nosila

mimo nešteto policistov iz Črne v Podpeco pozimi in poleti.

V Podpeci so bili tudi borci – politični delavci: Ančka Šumah danes poročena Tomše, Ančka Gnamuž danes poročena Pečovnik, Erna Burja, Alojz Stanta, Mirko Sterže in že umrla Zdravko Pavlič in Franc Kordež.

Povedati moram, da so pretežno vsi delavci in njih družine posebno še kmetje sodelovali s partizani. Zelo dobro je bila organizirana obveščevalna služba z pomočjo raznih signalizacij. Če se je prikazal sovražnik, je

bila takoj obveščena vsa Podpeca in partizani, ne da bi to Nemci opazili.

Ko sem jo vprašal, če se spominja kakšnega posebnega dogodka iz časa NOB v Podpeci ali v Črni, je povzela:

»Povedala ti bom dva takšna dogodka, ki sta mi najbolj ostala v spominu. V jeseni leta 1944 sem dobila nalogo od Alojza Stanta in Zdravka Pavliča, da moram iti pogledat na Najberževo koliko policistov se tam nahaja. Ob mojem prihodu na Najberževo sem ugotovila, da tam ni

nobenih policistov, ter istočasno zvedela, da so policisti odšli proti Stoparjevemu. Takoj sem vedela, da so borci v našem okolišu v nevarnosti. Pohitela sem domov in ob prihodu na dvorišče opazila nemškega stražarja. K sreči sem imela s seboj literško kanglico in v njej mleko. To mleko sem spotoma dobila pri kmetu Začnu. Stražar me ni spustil v stanovanje in v tem trenutku je pristopil k meni drugi policist. Začel me je zasliševati kje sem bila in če sem šla obvestiti partizane, da so pri nas Nemci. Pokazala sem jim mleko v kanglici in povedala kje sem ga dobila. Nato je pomeril vame z brzostrelko in zagrozil, naj povem kje so partizani, ali pa me takoj ustrelji. Jaz pa sem odpela obleko, jim nastavila gole prsi in rekla, če imate zakaj, me takoj ustrelite.

Ker pa policisti niso našli ničesar in ker niso imeli nobenih dokazov o mojem sodelovanju s partizani so me čez nekaj časa izpustili.

Drugi tak primer se mi je pripetil 2. marca 1945. Partizanka Gnameževa Ančka me je prosila, naj ji posodim odejo. To so borci rabili, ker so na rudniškem nasipu (olmu) imeli politično uro. Seveda sem partizanom odejo posodila in jih prosila, da mi

jo pozneje vrnejo. Stari rudniški nasip, domačini ga imenujejo, olm, je nekje v sredini med našo hišo, precej visoko v Peci in Poličniku.

Od Mirka Sterzeja sem dobila nalogo, naj grem pogledat k kmetu Začnu, če je tam kaj novega. Takoj sem vzela kantico za mleko in se odpravila. Spotoma me je srečal Peter Šteharik, ki se je vračal iz službe domov. Obvestil me je, da je videl večjo nemško patrolo, ki je šla od kmeta Začna v breg proti Poličniku in Začnovem hlevu. Takoj mi je postalo jasno, da Nemci nameravajo od zgoraj priti partizanom za hrbet in jih presenetiti.

V čez kolena visokem snegu sem nemudoma zagazila v strm breg proti Peci. S težavo sem premagovala pot vendar sem srečno prispela do omenjenega nasipa. Ko sem zagledala na kopni jasi skupino partizanov, ki sploh niso slutili nevarnosti sem, močno zavpila »bežite«. Istočasno sem jim z roko pokazala, da od zgoraj Nemci prihajajo. Borci so me razumeli in se takoj pomaknili v gozd in na drugi hrib, kjer so bili na varnem.

Jaz sem odhitela domov misleč, da bom pred Nemci doma. Ob prihodu domov nisem opazila nič sumljivega si hitro sezula mokre čevlje si nadela cikle, vzela kanto za vodo in odšla v 15 m oddaljen kraj, kjer je tekla voda. Ko sem prišla do vode sem videla, da prihajajo Nemci naravnost k meni. Kot vedno so me tudi tokrat najprej vprašali, če sem kje videla partizane. Povedala sem jim, da stanujem na drugi strani hiše odkoder se ne vidi drugam kot v planino. Trije Nemci so šli z menoj v stanovanje se napili sveže vode in nato odšli.

V tem primeru sem rešila življenje sedmim borcem in vsem nam, ki smo stanovali v bloku Trezka.

Zapisal:
Ignac Zdovec

Tiskovni sklad TV-15 je ustanovil decembra leta 1976 ustanovitelj časnika TV-15, Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije.

V tiskovni sklad TV-15 vlagajo občinski odbori ZZB NOV in ZRVS, družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične organizacije, delovne organizacije in posamezniki denarne prispevke po svojih zmožnostih.

Sredstva tiskovnega sklada TV-15 se zbirajo na tekoči račun: Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, številka 50100-678-45473, (tiskovni sklad TV-15).

Šport med civilnimi invalidi vojne

Zveza društev civilnih invalidov vojne je začela skrbeti za športno aktivnost svojih članov že na začetku statusne ureditve organizacije. Resda so bili ti začetki skromni in omejeni le na nekaj območij v Sloveniji, kmalu za tem pa je bilo mogoče ugotoviti razmah športnorekreativne dejavnosti po vsej republiki.

Glede na dejstvo, da tem invalidom skoraj 25 let po vojni ni bila zagotovljena organizirana družbena zaščita, temu primerno je bilo njihovo socialnozdravstveno stanje, je prav organizacija športne aktivnosti povzročila spremembo, za katero lahko rečemo, da je bila mejnik v procesu socialne in tudi zdravstvene rehabilitacije mnogih civilnih invalidov vojne.

V drugi polovici leta 1978 so v republiškem in zveznem merilu potekala tri velika športna srečanja. Vsekakor velja najprej omeniti II. športne igre civilnih invalidov vojne Jugoslavije, ki so bile v Titogradu. Te velike invalidsko športne manifestacije so se udeležili invalidi športniki iz vseh republik in pokrajin. V skupni uvrstitvi je največ točk dosegla ekipa iz Hrvaške, predstavniki Slovenije pa so se uvrstili na sedmo mesto. Udeleženci iger so se pomerili v strelstvu, kegljanju, »rolbalu«, to je posebni, silazanimivi igri za slepe, namiznemu tenisu, atletiki in šahu.

V strelstvu je slovenska ekipa v skupni uvrstitvi zasedla izredno dobro tretje mesto, med posamezniki pa se je Postržin Anton uvrstil na drugo, Cencelj Janko pa na 10. mesto.

Pri kegljanju je Mauser Bogomir v skupini poškodb II po jugoslovanskih invalidskih športnih tablicah zasedel drugo mesto, Švelc Ivan pa četrto v skupini IV.

Izredno dobro so se odrezali slovenski reprezentanti v »rolbalu« saj so zasedli drugo mesto in s tem izboljšali prav tako dobro uvrstitev na prvih igrah v Novem Sadu lansko leto.

V namiznem tenisu in atletiki Slovenije žal ni imela svojih predstavnikov, šahisti pa so se uvrstili na sedmo mesto.

Igre so potekale vseskozi v športnem duhu, z veliko mero zavzetosti posameznikov, ki svojo športno kvaliteto dokazujejo tudi sicer na tekmovanjih v republiškem merilu. Tu velja najprej omeniti republiški turnir v kegljanju, ki je bil letos že tretji in sicer v Mariboru. Lahko bi rekli, da je kegljanje najbolj množičen šport med civilnimi invalidi vojne. Do republiških turnirjev je prišlo na osnovi zahteve civilnih invalidov vojne po razširitvi reorganizaciji tradicionalnih kegljaških trobojev med članstvom mest Ljubljane, Kranja in Novega mesta.

Na letošnjem turnirju v Mariboru so bili rezultati naslednji: Ekipno je prvo mesto zasedla Ljubljana A na drugem mestu je bila ekipa iz Kranja, sledila pa ji je ekipa B iz Ljubljane. Naj omenimo še posameznike; 1. Švelc Ivan, 2. Anžur Lojze in tretji Vidmar Julijan.

Letošnje leto je Zveza društev civilnih invalidov vojne Slovenije organizirala tudi šahovsko prvenstvo, drugo po vrsti, katerega se je udeležilo 22 šahistov. Zastopali so vsa medobčinska društva CIV Slovenije. Sistem igranja je bil švicarski, odigranih je bilo 9 kol. Po izredno zanimivih bojih je prvo mesto zasedel Komovec Ivan, drugi je bil Kebe Matevž, oba iz Ljubljane, na tretje mesto pa se je uvrstil Mehmedinović Esad iz Kranja.

Pokroviteljstvo nad prvenstvom je letos prevzela tovarna pletenin »Rašica«, ki je z izjemnim razumevanjem omogočila nakup praktičnih nagrad za udeležence. Pri podelitvi nagrad je bil celo predstavnik lanskega pokrovitelja »Merkur« iz Kranja, ki je tudi tokrat prispeval v nagradni »fond« za tekmovalce. Vse delovne organizacije namreč, omeniti velja tudi »Slovenijašport« ki so kakorkoli prispevale, v nekaj primerih celo omogočile izvedbo posameznih športnih tekmovanj, brez dvoma izkazujejo svoj human odnos do invalida na sploh, zato jim tudi velja posebna zahvala.

O pomembnosti športne aktivnosti za slehernega občana je bilo napisanega že mnogo, manj pa so znani upljivi te aktivnosti na invalidno osebo. Zaradi stiske s prostorom naj povemo samo to, da je šport kot element psihofizične rehabilitacije prispeval zelo velik delež pri usposabljanju invalidne osebe kot enakopravnega soustvarjalca družbenih dobrin in odnosov ne samo v zaprtih krogih interesne usmerjenosti, kot bi nekateri želeli to označevati, temveč v družbi kot celoti.

Janez Jereb

KRIŽE

Prizadeven aktiv
Kokrškega odreda

Kokrški odred ima za svoje delovanje poseben odbor, ki ima svoj sedež v Križah. Da je delo uspešnejše ima odbor pet aktivov in sicer v Ljubljani, Kranju, Trzinu, Žirovnici in Begunjah.

Aktivni se redno sestajajo in se dogovarjajo o raznih aktivnostih. Aktiv v Žirovnici se sestaja vsak prvi petek v mesecu. Na zadnjem sestanku 1. decembra, so se dogovorili, da se bodo udeležili odkritja spominske plošče Janca Makarja v Senčurju in proslave padlega bataljona na Pokljuki. Razen tega so sklenili, da bodo predlagali, naj bi se osnovna šola v Žirovnici poimenovala po Gorenjskem odredu. Ob tem naj še povemo, da so za občni zbor odbora, ki bo v začetku prihodnjega leta, pripravili poročilo o delu iz katerega se vidi, da je bil aktiv zelo delaven v preteklem mandatsnem obdobju. Osemindvajsetega maja so se udeležili pohoda mladih, bili so na proslavi odreda v Begunjah, odkrili so več spominskih plošč, pomagali so, da je začela mladina v krajevni skupnosti Žirovnici prizadevno delovati, pomagali so zbirati gradivo za pisanje kronike o Kokrškem odredu, sodelovali so v akciji »Vrba 77« itd.

B. B.

Člani aktiva Kokrškega odreda v Žirovnici

RADOVLJICA

Obsežne priprave za
praznovanje dneva JLA

Priprave za čimbolj svečano počastitev rojstva naše armade v radovljiški občini, so že v polnem teku. Praznovanje naj bi potekalo v znamenju velikih uspehov na področju množičnih akcij v izvajanju in utrjevanju priprave na splošni ljudski odpor, vse tesnejšem in učinkovitejšem povezovanju občanov s pripadniki oboroženih sil in nenazadnje tudi dosežkov organizacij in članstva ZRVS na področju strokovnega usposabljanja in številnih akcij, ki so jih sklenili letos z množičnimi orientacijsko taktičnimi pohodi in nalogami.

Praznovanje dneva JLA se je v občini že začelo v novembru in se nadaljuje v decembru z vsakoletnimi srečanji učencev osnovnih in srednjih šol z aktivnimi starešinami JLA, ki bodo seznanjali mlade z vojaškimi poklici in življenjem v JLA.

V nedeljo, 3. decembra so se v streljanju pomerile na strelišču pri Bohinjski Beli ekipe ZRVS in JLA, že od ponedeljka pa potekajo tekmovanja članov ZSMS, ZRVS in vojaških moštev v odbojki, nogometu, kegljanju, streljanju in šahu. V predprazničnih dnevih bo pod pokroviteljstvom skupščine občine Radovljica v prostorih osnovne šole A. T. Linhart v Radovljici III. šahovsko prvenstvo ljubljanske armadne oblasti.

Od 15. decembra naprej bodo domala v vsaki KS v občini pripravili krajevne proslave posvečene prazniku JLA na katerih bodo razen rezervnih starešin sodelovale tudi druge KPO in občani. Povsod bodo sodelovale kulturne skupine, ponekod pa bodo najzaslužnejšim starešinam, občanom in mladini podelili priznanje KO ZRVS.

V sklopu teh praznovanj bo tudi velika spominska svečanost 16. decembra ob 12. uri na Pokljuki pod naslovom Zmaga mrtvega bataljona, ki bo posvečena spominu borcev 3. bataljona Prešernove brigade, ki so na Goreljeku v boju z nadmočnim sovražnikom do zadnjega darovali svoja življenja.

Radovljica pa bo na predpraznični dan v četrtek, 21. decembra ob 18. uri v festivalni dvorani na Bledu. Na programu so razen slavnostnega govora in bogatega kulturnega sporeda tudi vsakoletne podelitve plaket in priznanj ter javna objava vrhovnega komandanta o napredovanju rezervnih starešin v višji čin.

Svečanosti bodo tudi na sam praznik v vojašnicah na Bohinjski Beli in v Radovljici, ki se je bodo kot vsako leto udeležili tudi predstavniki skupščine, DPO, delovnih kolektivov, šol in KS radovljiške občine.

J. R.

TOLMIN

Razstava o tehniki
»KRN«

Ob prazniku republike in 35-letnici sklepa o priključitvi Primorske k Jugoslaviji, so imeli tudi v Tolminu več prireditev. Odprli so prenovljene prostore RK, v Šolskem centru je bila kulturna prireditev, ki so jo izvajali učenci Centra in moški pevski zbor. Učenci so naštudirali recital, prirejen po Kosmačevi »Baladi o trobenti in oblaku«.

Posebnost prazničnih prireditev pa je bila otvoritev razstave o tehniki »KRN«. Ta partizanska tehnika je delovala od zgodnje pomladi 1943. (ustanovila sta jo Franc Čopi-Borutin in Peter Skalar) pa vse do osvoboditve. Večkrat se je selila, najbolj varno zavetje pa je dobila v ozki, divji soteski Zadlašci v Kašani, pod Tolminskimi Ravnami. Bila je tako skrita, da jo sovražnik ni nikda odkril, čeprav je prišel že v njeno neposredno bližino. V tej soteski še vedno sameva slamnata koča, ki je med NOB nudila zavetje takratni tehniki. To je tudi še edina ohranjena partizanska zgradba na Tolminskem.

Ker je to zgradbo ob časa že precej načel, se je lani zavzela za njego obnovitev občinska konferenca ZSMS Tolmin. Letos pa je bila prav mladina pobudnik in organizator razstave, podprli pa so jo OO ZZB in OO ZKS Tolmin.

Vse gradivo je zbral Jože Cimerman, ki je dokumentacijo zbiral že od lani in je v ta namen obiskal tudi razne preživle člene tedanjega kolektiva tehnike KRN. Pot ga je vodila od Čezsoče, do Bohinja, Cerknega in Ljubljane. Precej gradiva je prispeval Muzej revolucije v Ljubljani, nekaj pa tudi goriški in tolminski muzeji.

Vse zbrano gradivo je za razstavo strokovno pregledal in uredil prizadeveni profesor Danilo Zega.

Tako je tolminska knjižnica, ki je za razstavo dala svoje prostore, privabila že ob otvoritvi veliko obiskovalcev. Ob otvoritvi so tudi predvajali film o lanskem množičnem pohodu mladine v tehniko KRN, ko je občinska konferenca ZSMS odkrila prav to spominsko ploščo.

Dogodku pa je dal po otvoritvi razstave, še posebno obeležje pogovor s preživeli člani tehnike (bilo jih je 8), ki so udeležencem pojasnjevali razne podrobnosti o delu v tehniki, o naporih, tisku, ki so ga izdajali, o številnih selitvah ob vdoru sovražnika itd. Večer s preživeli tovariši je bil prijeten in zanimiv. Za zaključek naj zapišemo besede, ki jih je v knjigo vtisov ob razstavi, zapisal eden od obiskovalcev: »Mladim, ki so pripravili to razstavo, vse priznanje in zahvalo za prizadevno delo! Mi, stari borci, pa še posebno cenimo to, da se je prav mladina zavzela za to, da iztrga pozabi nekaj tako lepih in dragocenih strani zgodovine naše lepe in uporne Tolminske«.

M. P.

MARIBOR

Srečanje šerčerjevcev

Devetega decembra letos se bodo v Mariboru v domu JLA srečali borci druge slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Ljuba Šerčerja in ustanovili svoj pododbor za območje občin: Maribor, Slov. Bistrica, Ptuj, Ormož, Ljutomer, Murska Sobota, Gornja Radgona in Lenart. Tak pododbor so že ustanovili v Slovenjem Gradcu, v kratkem pa ga nameravajo še v Celju in po vsej verjetnosti še v nekaterih drugih krajih Slovenije.

V okviru te brigade v Ljubljani že vrsto let uspešno deluje osrednji odbor. Potreba po ustanovitvi takih pododborov se je kazala že dalj časa. Računajo, da bodo prav ti pododbori v veliko pomoč ne le njihovi enoti, ampak tudi borcem. Tako govorijo tudi izkušnje dela pododborov drugih partizanskih enot in zvez NOV in POS, ki jih že imajo ali jih šele ustanavljajo. Gre pravzaprav za vrsto opravil in vključevanje v celotno družbenopolitično dogajanje borcev, kjer živijo in delajo in prav ti odbori lahko pri tem veliko storijo. Prav na terenu samem je treba v zvezi s prenašanjem tradicij in ohranjanju posameznih dogodkov še marsikaj storiti.

Anton Gregorič-Jakec spomeničar in Štefan Brumec ena izmed organizatorjev skorajšnjega srečanja sta povedala, da je v tem delu Štajerske največ šerčerjevcev v Mariboru in v Slov. Bistrici, nekaj pa jih je tudi v ostalih občinah.

S prihodom štirinajste divizije v čigar sestav je sodila tudi Šerčerjeva, se je narodnoosvobodilno gibanje celo potrojilo. Veliko borcev s Štajerskega se je bojevalo v štirinajsti diviziji in s tem prispevali velik delež pri zaključnih bojih v Severozahodnem delu Slovenije. Tudi o tem bo tekla beseda na decembrskem srečanju v Mariboru.

Skorajšnjega snidenja naj bi se udeležile vse borke in borci, ki so se borili v Šerčerjevi brigadi in ki živijo v tem delu Slovenije, čeprav ne bodo dobili povabila.

Tokratno srečanje borcev Šerčerjeve brigade je pravzaprav predpriprava na 35. jubilejno srečanje borcev štirinajste divizije, ki bo v Mariboru prvo soboto v februarju prihodnje leto.

DRAGO MIKLAVEC

AJDOVŠČINA

Delo revolucionarjev
nikoli ne zamre

Komisija za bivše politične zapornike in internirance pri občinskem združenju borcev NOV Ajdovščina, je dne 25. 11. 1978 organizirala srečanje vseh nekdanjih političnih zapornikov. Srečanja se je udeležilo 120 tovarišev in tovarišic, ki so občutili grozote italijanskih in nemških zaporov in koncentracijskih taborišč. Zbranim je spregovoril tovariš Starc iz Vipave in predstavnik Občinskega odbora ZB NOV Ajdovščina. V pozdravnem govoru je bilo predvsem poudarjeno tovarištvo tistih časov, trpljenja in prestano gorje ter naloga, da se jih ne pozablja. Ohranjevati in prenašati je treba vse te tradicije na mlajše rodove. Politični zaporniki in interniranci, člani raznih DPO na vaseh, posebno v članstvu ZZB naj tudi v bodoče pokažejo svojo aktivnost, kot doslej, kajti pot revolucionarja zamre le tedaj, ko za vedno zatisne svoje oči.

Krepki stiski rok in veselo razpoloženje je dokazalo, da si interniranci takih srečanj želimo še v naprej, kar naj bi postalo tradicionalno. Omenim naj še to, da je ta komisija pri ZB NOV v ajdovski občini zelo aktivna, saj nam je med drugim v letošnjem letu organizirala dva izleta iz sicer: Rižarna-Trst, Gonars, ogled grobnice in ogled Celovca, Beljaka in Gosposvetskega polja.

V imenu vseh udeležencev za prijetno popoldne na tem srečanju, se zahvaljujem komisiji, posebno pa tovarišici Ljubi Krapež in Nadi Leskovec za brežidno organizacijo in vso skrb, ki so jo vložile v to, da nam je bilo vsem prijetno.

ANA PIŽENT

BRJE NA VIPAVSKEM

Vojaki gradijo vodovod

Krajevna skupnost, borci, socialistična zveza delovnega ljudstva in mladinska organizacija na Brjah na Vipavskem, so prejšnje leto in letos opravile zelo veliko dela za izboljšanje življenja vseh krajanov. V vseh šestih zaselkih in dveh vaseh – Martini, Mihelji, Žulji, Mužini, Furlani in Cinki ter Kodrovi in Pečenkov – so že od nekdaj imeli vodo le v betonskih zbiralnikih, kamor je pritekala deževnica iz kapnic hišne strehe, seveda le takrat, ko je deževalo.

Lani so mladi in drugi, ki so zaposleni v raznih tovarnah v občini in tisti, ki delajo na kmetiji, sklenili, da mora biti vodovod čimprej zgrajen. Zato so se odločili za uvedbo samoprispevka, s katerim so pomagali pri gradnji vodovoda iz Potoč do njihove krajevne skupnosti. Spomladi letos so končali gradnjo prve faze novega vodovoda Brje v dolžini 3654 metrov. Ob pomoči vojakov enote polkovnika Leopolda Rožanca, strojev in strokovnega vodenja Goriških vodovodov, so izkopali jarek na vsej trasi, položili vodovodne cevi in jih zasuli. Te, od takrat napajajo s pitno vodo vas Kodrovi in Pečenkov. Delo so začasno prekinili, ker so se med tem lotili sezonskega dela na kmetijah.

Na Brjah je že od 23. oktobra delovno vzdušje. Takrat je namreč na Brje ponovno prispela enota JLA iz vojne pošte 1266 Ajdovščina in pričela – pod strokovnim vodstvom Goriškega vodovoda – z izkopavanjem jarkov po zelo razgibanem in trdem lapornastem terenu. Z drugo fazo izgradnje vodovoda Brje bo še letos – 22. decembra – pritekla voda iz vodovoda v vseh šestih zaselkih.

Dela potekajo izredno hitro po zaslugi vojakov enote starejšega vodnika Antona Markovića, ki dober mesec pomagajo in so v tem času izkopali približno 2400 metrov jarka, premetali 1982 kubikov zemlje, izvrtali 449 jam in jih tudi razstrelili v povprečni globini 1,20 metra ter položili vodovodne cevi in jih zasuli.

Starejši vodnik Marković je še povedal, da bodo vojaki delo nadaljevali. Do dneva republike naj bi pripravili teren za rezervoar, zaključijo dela na trasi med Mužini in zaselkom Furlani. Decembra se bodo iz kasarne vrnili in izkopali še okoli 600 metrov vodovodnih jarkov med Martini in Mihelji, položili in zasuli vodovodne cevi. S temi deli je zagotovljena oskrba z vodo vseh 400 krajanov in nekaj za več kot 350 glav živine.

MILE GOJKOVIĆ

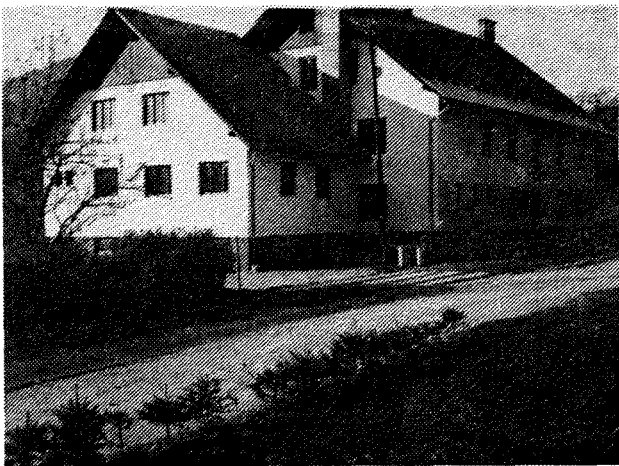
Podpis: Vojaki Duraj Zoga, Barjami Murina in Hajruš Murina, ki na Brjah na Vipavskem pomagajo domačinom graditi vodovod. Ves čas so na čelu v vrsti vojakov – pridni in delovni – in so si priborili vsa prva priznanja vseh udeležencev na gradnji vodovoda. (Foto: M. GOJKOVIĆ)

GORJE

Otvoritev prenovljenega doma

Družbenopolitične organizacije, osnovna šola in TVD Partizan iz Gorij, so priredili na predvečer Dneva republike proslavo v dvorani doma Partizana. Ob 18. uri je bila v avli osnovne šole otvoritev umetniške razstave slik slikarja domačina Franceta Breganta. Razstava, ki je bila teden dni, je bila posvečena Dnevu republike in 200-letnici prvega pristopa na vrh Triglava. Razstavljenih je bilo enaindvajset slik v olju s planinsko tematiko izpod triglavskega pogorja in nekaj tihožitij.

Po tej otvoritvi s kratkim kulturnim programom, je bila otvoritev dozidanega in povsem obnovljenega doma Partizana. Dom Partizana je dobil tako nekaj novih prostorov, ki bodo služili za garderobo, telovadnico cicibanov in malo dvorano. Svoj prostor so dobili tudi planinci. Dom je dobil v vseh novih in starih prostorih centralno ogrevanje. Po otvoritvi doma je bila slavnostna proslava za Dan

republike. V nabito polni dvorani so izvajali kulturni program; pihalni orkester iz Gorij, recitacije so izvajali učenci osnovne šole, telovadni nastop cicibanov, šolskega športnega društva, mladink gorjanskega Partizana in mladink Narodnega doma iz Ljubljane. Slavnostni govor je imel o pomenu in rojstvu nove socialistične federativne Jugoslavije predsednik krajevne konference SZDL Gorje Franc Mulej.

Ob tej priložnosti je bila podeljena tudi diploma domačinu Stanetu Bregantu kot častnemu predsedniku TVD Partizan Gorje za zasluge in izdatno pomoč pri dograditvi doma in splošnega napredka na telesnokulturnem področju ter pri napredku Gorij sploh. Za dograditev in povečavo doma v Gorjah so izdatno finančno pomagali še: TTKS Radovljica, KS Gorje, LIP Bled, Veriga Lesce in drugi.

JOŽE AMBROŽIČ

LENDAVA

Ureditev spomenikov iz NOB

Na pobudo OK ZSMS Lendava je pred kratkim prišlo do zanimive in koristne akcije, v katerem bo sodelovala sleherni osnovna organizacija. Konferenca mladih je izdelala popis vseh obeležij in spomenikov NOB, ureditev le-teh pa je prevzela tista osnovna organizacija na katerem območju se določen spomenik nahaja.

Koristnost te akcije je tem toliko bolj pomembna, ker so nekateri spomeniki nevarno razpadali, nekatera obeležja pa zanemarjena. Med drugim so mladi lendavske občine v tem letu sodelovali pri akciji pri vzdrževanju spomenikov, predvsem pri urejanju znanega COPEKOVEGA MLINA v Mali Polani in urejevanju okolice kleti pisatelja Miška Kranjca.

V Turnišču je spominska plošča na kulturnem domu. V bližnji vasi Nedelica pa je spomenik in rojstna hiša narodnega heroja Štefana Kovarja-Marka. V Veliki Polani je sredi vasi spomenik žrtvam fašističnega nasilja, Copekov mlin v Mali Polani in rojstna hiša pisatelja Miška Kranjca – preurejena v muzej naprednega tiska.

V središču Črenšovca je spomenik prekmurki materi. V Trnju na Hancovi hiši pa spominska plošča, kjer je leta 1941. delovala partizanska tehnika za Prekmurje. Spominske plošče so še v Odrancih, Gornji, Dolnji in Srednji Bistrici ter na pročelju zadružnega doma v Črenšovcih. V Gaberju je grob borca NOB Leček Nikolaja-Pikiča. V Genetovcih je spomenik NOV. V Strehocih je pokopan borec NOV SREČKO PUKLAVEC. V omenjeni vasi pa je tudi Trajbarjeva zidanica, kjer se je rodila dejavnost aktivistov OF itd.

JOŽE ŽERDIN

IDRIJA

Mladost v pesmi, besedi in spretnosti

V okviru prireditev pred kongresom ZSMJ in tekmovanja za odličje »22. december,« je občinska konferenca ZSMS iz Idrije v začetku decembra priredila v Rudniški dvorani v Idriji kviz tekmovanje pod geslom »Mladost v pesmi, besedi in spretnosti«.

Tekmovanja so se udeležile 6-članske ekipe mladih, pripadnikov teritorialne obrambe in JLA iz Ajdovščine, Nove Gorice, Tolmina in Idrije. Največ znanja v poznavanju našega samoupravnega socialističnega sistema, zgodovine in nalog ZSMS in ZKJ je pokazala ekipa Nove Gorice, ki je zbrala 7 točk, druga je bila Ajdovščina s 5 točkami, tretji pa Tolmin s 4 točkami. Ekipa Idrije se ni uvrstila v finalni del tekmovanja, ker je v pismenih testih pred tekmovanjem pokazala manj znanja kot ostale ekipe.

Nastopajočim ekipam in posameznikom je predsednik občinske konference ZSMS Idrija Marjan Mesarič izročil priznanja in spominska darila – idrijske čipke. Ekipa Nove Gorice si je z zmago zagotovila nastop na republiškem tekmovanju v Ljubljani.

Mladi in pripadniki JLA iz vseh severnoprimeških občin so kviz tekmovanje popestrili z dobro izbranim in izvedenim kulturnim programom.

SILVO KOVAČ

LJUBLJANA

Značke za pohodnike

Pokroviteljski odbor nad kurirji in vezisti NOV Slovenije in združeno podjetje za PTT promet Ljubljana, vsako leto ob Dnevu republik podeli značke za pohodnike, ki v tekočem letu prehodijo transverzalo kurirjev in vezistov Slovenije. Tako kot vsako leto dosedaj je bil tudi letos prejem za pohodnike, ki so letos prehodili to pot.

Poleg pohodnikov so se sprejema udeležili predstavniki pokrovitelja, predstavniki združenega podjetja za PTT promet, predstavnik PZS in predsednik odbora za negovanje tradicij NOV pri republiški konferenci SZDL. V uvodnih nagovorih, v sproščnem pogovoru je bil poudarjen namen poti, da se spozna svetla preteklost, da se spoznajo posamezna prizorišča, kjer je med vojno potekala borba, da se obiščejo spomeniki NOV itd. Hkrati je bilo tudi poudarjeno, da spoznavanje domovine krepi obrambno sposobnost. Pohodnik spoznava nove kraje, nove predele ožje domovine, obenem pa si krepi fizično sposobnost. Te svoje namene pot popolnoma opravičuje, saj vodi iz Gančanov v Prekmurju od spomenika narodnemu heroju Štefanu Kovarju-Mirku, na Pohorje, na Dolensko, na Primorsko in pohodnik ob poti obišče vse tja do Slavnika različne kraje in se seznani s tem, kako je NOV potekala na posameznih področjih. V pomoč mu je »Vodnik po transverzali«, ki opisuje pot.

Po sprejemu, na katerem je bilo poudarjeno, da je pot dosedaj opravilo 148 pohodnikov, od tega 44 letos in med njimi 11 slepih in slabovidnih pohodnikov, so se udeleženci sprejema napotili na proslavo, ki je bila pripravljena ob prazniku republike in tu se prejeli značke za prehojeno pot.

FRANC JEŽOVNIK

RADOVLJICA

Seminarji za vodstva

Po delovnem programu občinske konference ZRVS Radovljica so pripravili za vsa vodstva lani in letos ustanovljenih krajevnih in osnovnih organizacij ZRVS ter za vodstva vseh aktivov rezervnih starešin v večjih delovnih organizacijah in vseh šestih osnovnih šolah v občini celodnevne seminarje. Za udeležence iz radovljiškega, kroparskega, leškega, gorjanskega in blejskega območja je bil seminar na Bledu za vodstva iz drugih krajev občine pa je bil v Bohinju.

Na seminarjih so obravnavali določila novih pravil krajevnih organizacij in poslovnika osnovnih organizacij ZRVS.

Udeleženci so bili seznanjeni tudi z napotki o organiziranosti in vodenju svojih organizacij ter z nalogami v izvajanju programa strokovnega usposabljanja rezervnih starešin in drugih družbenih akcij za 1979. leto.

J. R.

KOČEVJE

Ganljivo srečanje po 34 letih

Pred nekaj meseci je TV-15 objavil poizvedbo, ki jo je ZB Izola posredovala v imenu ANPI – Združenja italijanskih partizanov iz Tolentina. Ta objava ni ostala brez uspeha.

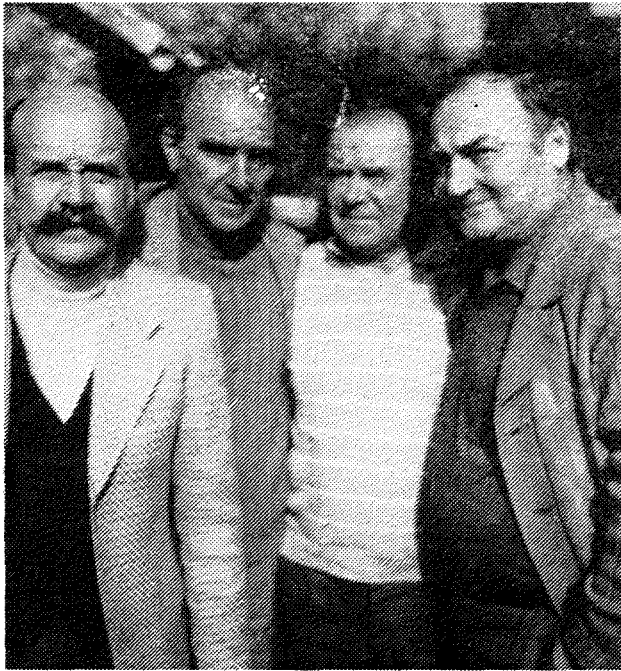
Rajko Jenko iz Kočevja, se je zadnjikrat videl s pripadniki italijanskega odporiškega gibanja Albertom Cotrinarijem, Annibalom Pcinijem in Giuliom Chiappa med vojno v gorah srednje Italije, kamor je bil poslan s posebno nalogo. Prvi živi v Tolentinu, drugi v Esanatogli (Marche), tretji pa že dalj časa v Švici in želja po srečanju ga je privedla v Kočevje iz 900 km oddaljenega kraja.

Imenovani so bili v partizanski skupini »San Cataldo«, imenovani po cerkvi, v kateri so se nastanili. Ta skupina je bila sestavljena iz Italijanov in Jugoslovanov, predvsem iz Črne gore in okolice Boke Kotorske.

Iskreno tovarštvo skovano pred desetletji v borbi proti skupnemu sovražniku je še vedno trdno. S strani italijanskih tovarišev, je bila izražena želja po izmenjavi raznih stališč v pogledu mednarodnih dogajanj. Imenovani so iz vojnih časov ohranili 8 naslovov tovarišev iz Črne gore, s katerimi bi se tudi radi sestali. Čeprav so naslovi stari in pomanjkljivi, je tovarišu Jenku vendarle uspelo vzpostaviti zvezo že s sedmimi. Pripravljajo srečanje v pomladanskem času, ki ga pripadniki italijanskega odporiškega gibanja komaj čakajo. Še en dokaz, da ni ovira nobena razdalja niti narodnost kadar ljudi združujejo iste misli.

Italijanski borci so v imenu ANPI iz Tolentina, povabili predstavnike iz Izole, med tema krajema obstoja že večletno sodelovanje, v Tolentino. V to delegacijo, se bo na njihovo željo vključil tudi Rajko Jenko, ki mu je na ta način nudena možnost, da se sreča še z mnogimi živečimi prijatelji Italijani, ki jih je v težkih časih in jih še sedaj, družila enaka ideja.

R. J.

Od leve proti desni Coltrinari Alberto (z brki), Annibale Pacini, Rajko Jenko in Giulio Chiappa.

AJDOVŠČINA

Pohvale vredno vodstvo

Za sedanje vodstvo mestne organizacije ZZB NOV se lahko trdi, da je zelo aktivno. K temu so nekoliko pripomogli tudi boljši pisarniški prostori, saj do letos sploh niso imeli lastnega prostora. Svojo pisarno imajo zdaj v bloku društva upokojevcev.

Nastejmo le nekaj prireditev, ki so jih poleg svojega rednega dela letos opravili. Za Dan žena so pripravili srečanje žena-bork NOV, na kateri so jih pogostili in jim priredili veselo zabavo. Tretjega junija je mestna organizacija sprejela v goste skupino borcev in invalidov iz Domžal. Le nekaj za tem so imeli v gosteh invalide iz Škofje Loke. Vsem so bile razkazane znamenitosti mesta in pojasnjena zgodovina narodnoosvobodilne borbe na Vipavskem, 22. julija pa so se v velikem številu udeležili proslave borcev NOV na Nanosu. Izleta na Nanos so se letos udeležili tudi starejši borci in aktivisti NOB.

Sredi novembra so se z avtobusom odpeljali po Istri, se zanimali za pogoje v istrskih toplicah Sv. Stefan ter si ogledali več drugih krajev. Skupno kosilo so si naročili v domu vojnih invalidov v Strunjanu. Vsi izleti so bili zelo dobro organizirani in obiskani.

V kratkem bodo sklicali konferenco, na kateri bodo odborniki povedali o svoji dejavnosti, člani pa, kaj jim je všeč in kaj ne.

FELIKS HLADNIK

loške tovarne hladilnikov Kidričeva 66 64220 škofja loka

Lth

zamrzovalna skrinja-
prijateljica gospodinjstva

SKOZI VSE LETO-SVEŽE

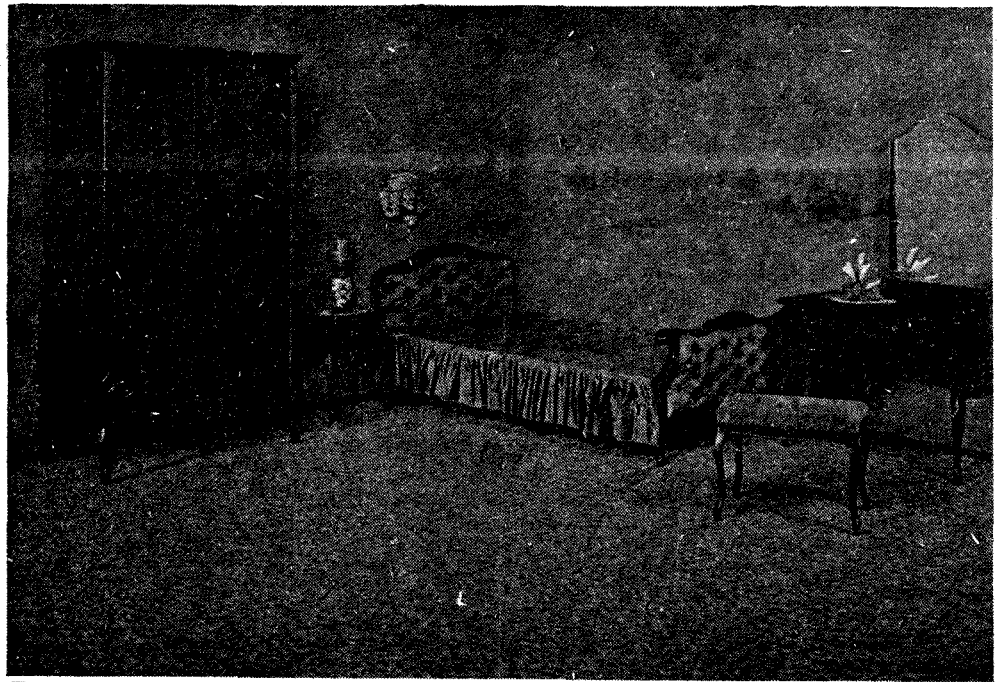
meso
mesni izdelki - koline
mlečni izdelki

sadje
zelenjava

**OMOGOČA PRAVILNO
SHRANJEVANJE ŽIVIL**

Poleg zmrzovalnih skrinj proizvaja LTH
hladilno opremo za gostinstvo, turizem in
trgovino ter brusilne stroje. Za kooperant-
sko industrijo ima LTH livarno z zahtevnim
programom.

LOŠKE TOVARNE HLADILNIKOV ŠKOFJA LOKA

Predstavljamo vam naš proizvodni program in vas
vabimo v našo trgovino v Straži

PROIZVAJAMO:
stilno pohištvo
moderno pohištvo
gugalnike
akrilne plošče NOVOGLAS
elemente za gradbeništvo

svetlobne kupole in trakove
najsodobnejšo opremo za kopalnice
žagan les
vezane plošče
industrijska nihalna vrata
plastificirane predale

Novoles

lesni kombinat Novo mesto,
Straža, n. sol. o.

telefon 068/84 530 - telex 33726 yu novles

TOZD BLAGOVNI PROMET

Zanesljivo, ekonomično in praktično
vozilo!

Dva vozila v enem: Udoben osebni in
prostoren poslovni avtomobil.

Eden redkih avtomobilov s klasično
jeklno šasijo.

Poceni prevoz in vzdrževanje.

**RENAULT-4 TL
SPECIAL**

INDUSTRIJA MOTORNIH VOZIL
NOVO MESTO

ljubljska banka

V dobrem desetletju je Ljubljanska banka pomagala že več kot 90 tisoč občanom na razne načine reševati njihove stanovanjske probleme.

V ta namen je odobrila več kot 400 milijard (starih) dinarjev posojil, pomagala pa je tudi z nasveti, pojasnili in odgovori na najrazličnejša vprašanja s tega področja.

**vam pomaga
s posojilom
do stanovanja**

**TEHNIKA – LJUBLJANA n. o. sol. o
Industrija gradbene keramike Trebnje**

SINTER

keramične ploščice IGK

Sinter keramične ploščice se izdelujejo po povsem novem tehnološkem postopku suhe priprave surovine in suhega istočasnega stiskanja surovine (mase) in glazure, ter žganja na zelo visoki temperaturi do 1150° C, ki daje izdelku vrsto posebnih lastnosti:

- Izredno trdoto in odpornost glazure
- Izredno upogibno trdoto
- Odpornost na vremenske vplive, temperaturo sonca, ter popolno odpornost na mraz
- Odpornost na kisline in luge
- Odpornost na mehansko obrabo
- Uporabnost

6–7 po MOSH-ovi lestvici
300–400 kp/cm²
upijanje vode
1–3%

ustreza JUS-u, po naročilu izdelujemo popolno kislinsko odporne ploščice zaradi izredne trdote in debeline plasti glazure je le-ta skoraj neuničljiva

- za zunanje in notranje oblaganje
- za tla in fasade
- za industrijo in gospodinjstva
- za balkone in terase
- za posebne namene (nedrseče ploščice)

– glazirane in neglazirane v naravni rdeči in črni barvi
– gladke in nazobčene
200 × 200 × 10 in 100 × 200 × 10 mm
kalibrirane v 5 nazivnih področjih +0,4 mm

Izvedba:

Dimenzije:

DO ZDRAVILIŠČE »RADENSKA« RADENCI N. Sol. O.
69252 RADENCI • SLOVENIJA • JUGOSLAVIJA •

Zdravilišče Radenci najlepše srečanje narave s civilizacijo

Tam kjer se stikajo tri dežele na robu Panonske nižine ležijo Radenci zdravstveno-rehabilitacijski in preventivni center znan daleč izven meja naše domovine. Odmaknjeno od hrupa in onesnaženega zraka, vrveža in drugih nadlog sodobnega življenja nudi zdravilišče vsako leto gosotoljubje številnim gostom iz Jugoslavije in iz tujine.

Mineralna voda Radenska, ki nosi ime po kraju Radenci je postala osnova za hitrejši razvoj celotnega severovzhodnega dela Slovenije. Tu se je iz majhne polnilnice mineralne vode v 110. letih razvila »Radenska« četrti največji polnilec mineralne vode na svetu in največji polnilec nizkokaloričnih pijač na bazi mineralne vode na svetu. Ta delovna organizacija, ki jo sestavlja 7 TOZD od katerih se kar 5 ukvarja s turistično gostinsko dejavnostjo je tudi nosilec turističnega razvoja v Pomurju.

V zdravilišču Radenci kjer z najsodobnejšimi metodami zdravijo tegobe, ki jih s sabo prinaša sodoben način življenja, je vedno več gostov, ki preživijo tu svoj letni dopust in tako združijo prijetno s koristnim saj nudi zdravilišče tudi možnosti za preventivne preglede, obilico zabave in rekreacija tudi za tiste, ki z dravjem nimajo problemov.

Zdraviliški turizem se je v Radencih začel razvijati še pred sto leti. Danes imamo v Radencih tri hotele z malo manj kot 500 posteljami in eno najsodobneje opremljenih kopaliških zgradb v Evropi. Te posteljne kapacitete so seveda premajhne in z njimi še zdaleč ne moremo kriti povpraševanja. Hoteli v Radencih so zasedeni skozi vse leto in gostje morajo čakati tudi po tri mesece da lahko pričnejo z zdravljenjem.

Da bi omogočili čim večjemu številu gostov bivanje v našem zdravilišču smo v letošnjem letu pričeli graditi nov hotel B Kategorije s katerim bomo pridobili dodatnih 200 postelj. Temu hotelu, ki je že sam po sebi investicija vredna nekaj milijard dinarjev bo predvidoma že v zelo kratkem času sledil še cel kompleks zdraviliških hotelov. Razmišljamo o tem da bi pri financiranju teh hotelov sodelovale delovne organizacije in druženo politične organizacije kot so naprimer zveza borcev in druge in si tako zagotovile prioriteto pri uporabi posteljnih kapacitet v njih. V prvih devetih mesecih tega leta je bilo v zdravilišču Radenci 16.000 gostov, od tega je bilo veliko število takih ki jih je poslalo na zdravljenje socialno zavarovanje, veliko vojaških vojni invalidov in veliko članov zveze borcev. Število članov zveze borcev, ki preživijo v Radencih svoj letni dopust ali pridejo na zdravljenje je iz leta v leto večje. Tako se je leta 1977 zdravilo v Radencih malo manj kot 1000 članov ZB v prvih devetih mesecih letošnjega leta pa 1152.

Radenska si prizadeva, da bi svojim gostom nudila prijetno bivanje v hotelih in čim več rekreacije in zabave zunaj njih. Idila Radenec nudi vse česar človeku primanjkuje v vsakdanjem življenju in česar si najbolj želi namreč, da bi ga zjutraj prebudile ptice, da bi se spočil v dišeči svežini in zelenju okolice, da se sproti v pogovoru z ljudmi, ki ne poznajo njegovih skrbi pri vsem tem pa uživa v udobju. Radenci ležijo sredi območja nad katerim se navdušujejo vsi ljubitelji narave, sredi negovanega parka polnega vrtnic in borovcev ki je idealno mesto za sprehode. V okolici Radenc se vrstijo livade in vinorodni griči. V vinogradih na bližnji Kapeli pridobivajo najboljša jugoslovanska bela vina, ki slovijo po vsem svetu. Tukaj pridejo na svoj račun ne le ljubitelji narave in dobre kapljice ampak tudi lovci in ribiči. To območje je dobro znano po bogastvu srnjadi in male divjadi. Kar so za lovce gozdovi in travniki Pomurja to je za ribiče Mura s svojimi številnimi rokavi ter okoliška jezera bogata z ribami.

Naravno okolje, moderna medicina in naše turistične storitve lahko zadovoljijo vse, ki se hočejo zdraviti, prav tako pa tudi tiste, ki želijo svoje zdravje ohraniti. Iz Radenc lahko obiščete tudi druga termalna kopališča. Moravce, ki so se razvile pod obroki Goriškega, 7 km severovzhodno od Murske Sobotice. Prijetno počutje nudijo s slamo krite v panonskem stilu urejene hišice, bazeni na prostem in pokrito zimsko kopališče, ki omogoča kopanje v topli termalni vodi skozi vse leto, Banovce v bližini Ljutomera in še in še bi lahko naštevali.

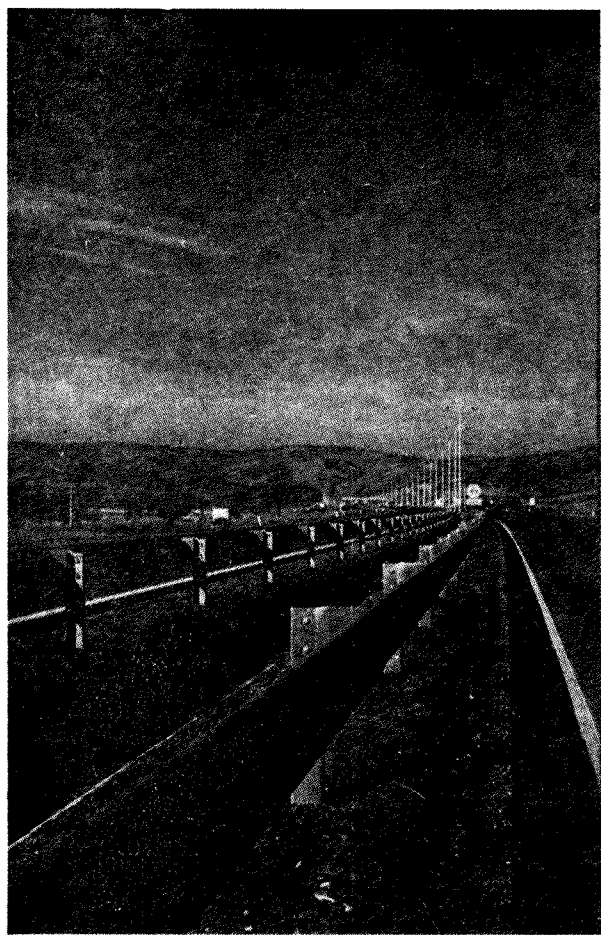
V teh skopih besedah vam prav gotovo nisem uspeli povedati vsega kar bi radi vedeli, o Radencih. Pridite in prepričajte se sami, da je to kraj, ki je vreden obiska.

Rudarsko in industrijsko
podjetje p. o.

MONTANA

ŽALEC

Razvoj Montane na petrovškem območju

Mineva že več kot 20 let, ko smo pričeli z rudarjenjem v Zaloški Gorici. V prvi fazi smo pridobivali bentonite, katere smo dobavljali kemični industriji. Vršili smo obsežna geološka raziskovanja na področju bentonitov, in to s sondažnimi vrtanji ter jamskimi deli. Ker so se prodajne možnosti manjšale, smo pričeli s pridobivanjem pucolanskih tufov v začetku 1959. To dejavnost izvajamo še danes. S tufom pokrivamo potrebe cementarn v zahodni Jugoslaviji. Že leta nazaj so bile želje zaposlenih, da bi prišlo na območju Zaloške Gorice tudi do predelovalne industrije nemetalov, to je bentonitov in tufov. Zaradi manjkajočih sredstev ter izgradnje ostalih obratov je to ostalo le kot želja. Kljub temu pa je danes že prišlo do tega, da bo tudi Zaloška Gorica v bližnji prihodnosti dobila željene predelovalne objekte. Zakaj pravzaprav gre? Že v tem letu bodo izdelani rudarskogeološki projekti za pridobivanje bentonita. Bentonit, ki bo pridobljen v Zaloški Gorici, bo tudi predelan in oplemeniten po naročilu posameznih kupcev. Ta objekt za predelavo in oplemenitenje bo zgrajen in dograjen po programu v letih 1979–1980. Tehnološki postopek bo najsodobnejši tako, da se ohrani ekološko ravnoesje. Nadaljnja faza razvoja bo na predelavi tufov, ker so zaloge zadostne. Ta program je v načrtu po 1980. letu.

Zakaj predelava? Z golim rudarjenjem se v današnjem času težko živi. Tudi zaposleni si želimo hitrejši razvoj in boljše delovne pogoje.

LESNA IN POHIŠTVENA INDUSTRIJA IDRJA
N. SOL. O. SPODNJA IDRJA, JUGOSLAVIJA

TELEFON: (065) 76-010, 76-011, 76-031, 76-042

Brezplačna
dostava
in montaža
na domu.

Preden se odločite za nakup pohištva vas vabimo, da obiščete naš razstavno-prodajni salon, kjer vam nudimo veliko izbiro sobnega pohištva, predvsem garnitur za opremo spalnic in mladinskih sob.

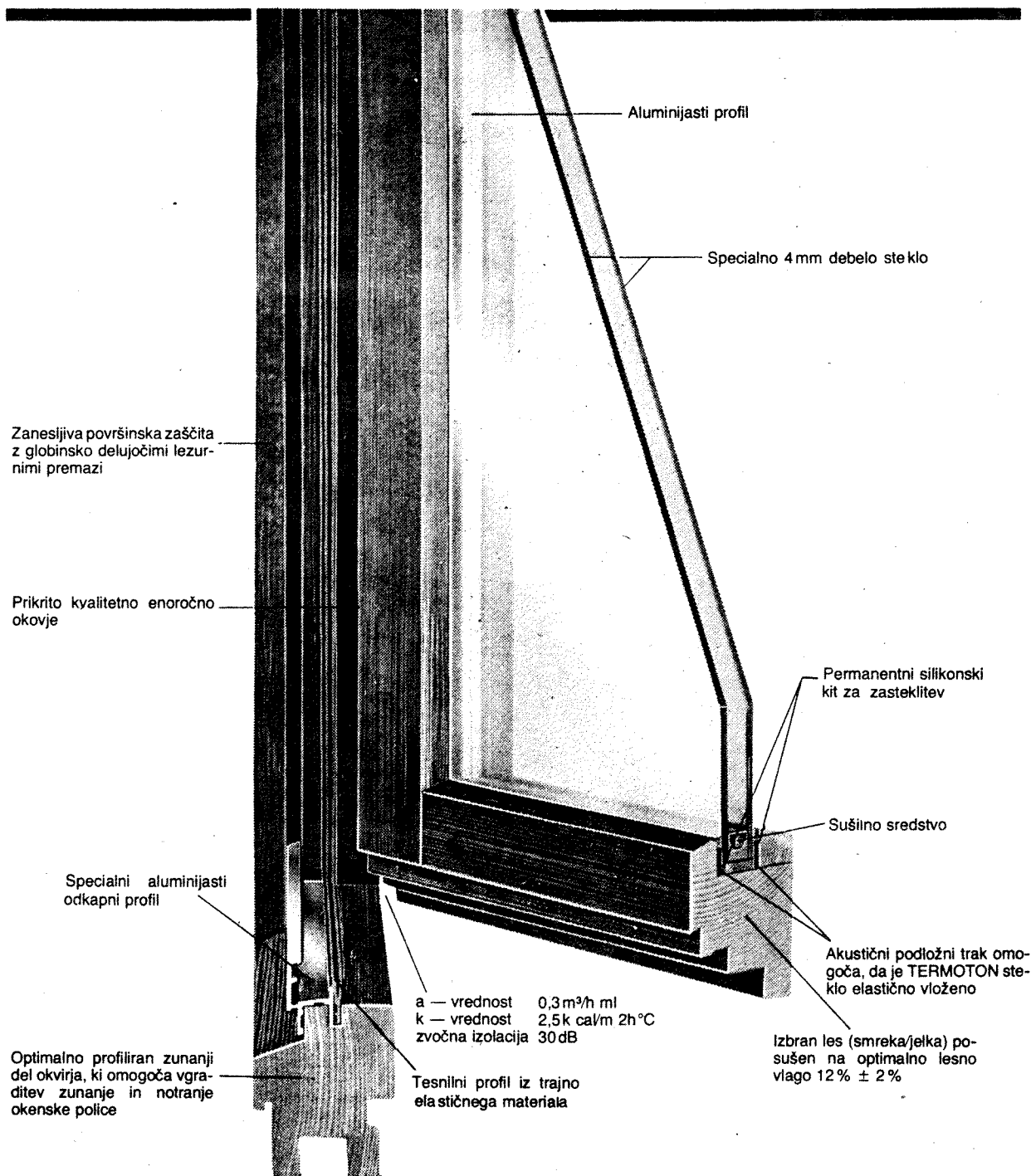
Salon pohištva, ki je v Sp. Idriji odprt vsak dan od 6^h–14^h, razen nedelje, ob sredah tudi popoldan do 18^h.

NOVI PROGRAM OKEN IN BALKONSKIH VRAT

JELOBOR 78

S TERMOIZOLACIJSKIM STEKLOM

termoton

PRODAJNA MESTA Z NOVIM PROGRAMOM

ŠKOFJA LOKA tel (064) 61-361

ZAGREB-Sesvete tel. (041) 253-259

PULA tel. (052) 23-976

JELOVICA

lesna industrija, ŠKOFJA LOKA, Kidričeva 58, telefon: (064) 61-361

Nagradna križanka

Peko Tržič št. 168.

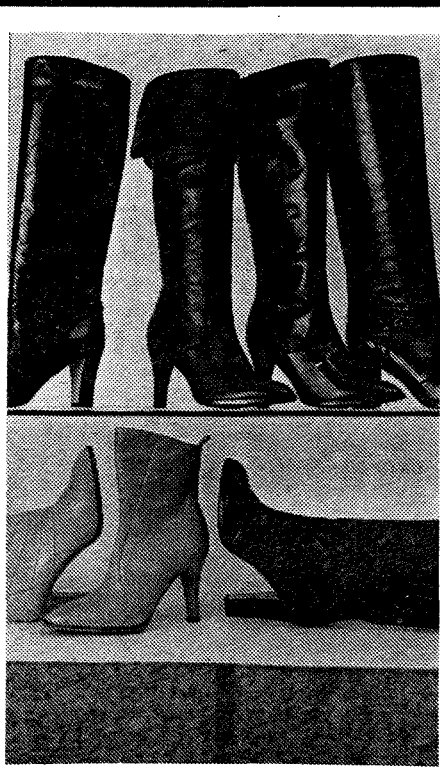
Nagradni kupon št. 168

Priimek in ime

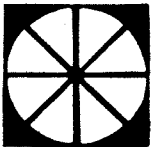
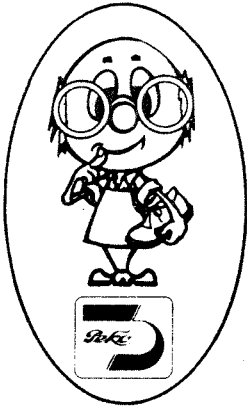
Točen naslov

Pošta

Tovarna obutve »PEKO« Tržič letos slavi 75-letnico ustanovitve podjetja in ob tem visokem jubileju poklanja našim bralcem in reševalcem nagradno križanko.
Uredništvo in uprava TV-15 skupaj z bralci in reševalci iskreno čestita k tako visokemu jubileju!
Rešitve te nagradne križanke dostavite na upravo časopisa TV-15 do 29. 12. 1978 z oznako »križanka 168«.
Dve keramični vazi iz poslovalnice Založbe BOREC v Ljubljani na Titovi c. 17 bosta prejela izžrebanca, ki bosta križanko pravilno rešila.
Obilo uspeha vam želi **uredništvo in uprava TV-15**

SESTAVIL: KOPRIVSEK	HUDA NEZAVEST	PERGAMSKI VLADAR	TIP ROBOTA	KOHONT	SOVIJETSKA TELOVADKA	MIKOJAN	UMRLI IT. FILMSKI KOMIK	PLAŽA PRI POREČU	M.IME	IGO GRUDEN	MOČ, JAKOST	KLADA	168	
RISAR KARIKATUR													PEVKA BAEZ	NIELSEN
STROKOV- NJAKINJA ZA OTORINO LOGIJO														
RAČUNAR										DEŽELA V AZIJI				
IZRAELSKI POLITIK					ZDRAVA PIJAČA ZENONOVA SOLA				IZRAZ PRI TAROKU DIPLOMAT. STROKOVNJAK					
MESTO V ISTRI	ENOTNOST	VEČANJE POLIT. VOD. VOJAŠKIH ENOT					GERMANSKI OREL				OS.ZAIMEK RENIJ			
▷				TANTAL NEZNANEC			DELAVEC NA TLAKI	TIRNICA VOJAŠKA ENOTA				VELIKA OPICA	DUMASOV JUNAK	NADALI. GESLA
▷														
JUŽNI SADEŽ						GLAZURA VOodne ŽIVALI					MAKEDON. KOLO ZLOČIN			
SOKRATOV TOŽNIK				PEVEC JÜRGENS	KONČAR PASJI GLAS					FINO- MEHNIK				
SREDIŠČE VRTENJA			DOLGO- UHEC NOVA GRADIŠKA					NATRIJ	TV-15	Ž.IME GREGOR TOZON				
JUNAK TV SERIJE									NAŠ FILM. REZISER					
PRODAJALNA									ZAKOLIČ. SMER CESTE					

TEDSTILNA INDUSTRIJA
Tekstilindus
n. sol. in sub. o. – KRANJ

Tekstilindus, ki se uvršča v vrh največjih tekstilnih organizacij združenega dela v Jugoslaviji, je nastal 1. julija 1961 z združitvijo Intexa in Tiskanine. S predhodniki obeh podjetij je praznoval letos 50 letnico obstoja.
Leta 1928 je bila ustanovljena tekstilna tovarna Jugobruna. Lastniki so bili Čehi, kakor tudi vodilni strokovnjaki. Domačih tekstilnih strokovnjakov, ki jih je dejala Tekstilna šola v Kranju so se izogibali. Na splošno je slovela Jugobruna po slabih odnosih do delavstva, predvsem po nizkih mezdah. Strojni park tovarne je bil star, ker so že več ill manj stroščenega pripeljali iz Češke. Izdelovali so cenene tiskane tkanine.
Zaradi težkih razmer, s katerimi so se soočili predvojni delavci Jugobruna, so bili med prvimi revolucionarji delavskega gibanja. Leta 1936 so v Kranju organizirali veliko tekstilno stavko, ki je proletarce naredila za politično zrele in jih pripravila ter usposobila za narodnoosvobodilno borbo in ljudsko revolucijo. NOB se je udeležilo mnogo delavcev tega podjetja, tisti, ki pa so ostali na delu so zavestno podpirali borbo in revolucijo.
Tekstilna tovarna Intex je bila druga največja tekstilna tovarna v Kranju, ki je nastala 1926. Lastniki so bili Poljaki. Izdelovali so pestrotkane bombažne tkanine: popelin, kord zamek, rips, panama, velveton in podobno. Delovni pogoji so bili nekoliko boljši kakor v Jugobruni. Zaradi nezadovoljstva so se tudi delavci Intexa vključili v veliko tekstilno stavko.

TESKANINA

Po osvoboditvi je bila Jugobruna v skrajnem slabem stanju. Podjetje je prišlo v državno last leta 1946 in se leta 1949 preimenovalo v TISKANINO. Pričelo se je trdo delo. Stanje se je iz leta v leto izboljševalo s pridnim in zavestnim delom delavcev in domačih strokovnjakov.

INTEX

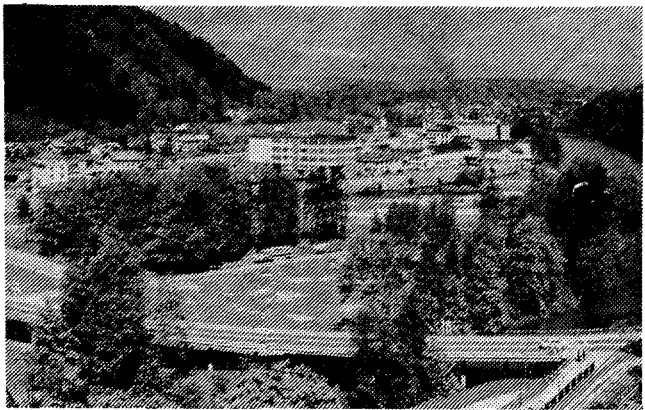
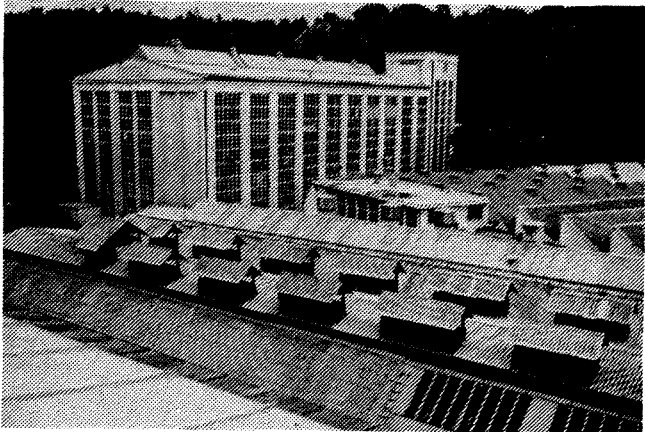
Ime tega podjetja se je zadržalo vse do leta 1961. Povojno stanje je bilo podobno kot v Tiskanini. Zastarel strojni park so v Intexu kaj kmalu modernizirali. 1. julija 1961 se je Tiskanina združila z Intexom in tako je nastalo novo podjetje, TEKSTILINDUS.
Z velikom prizadevanjem celotnega kolektiva in vlaganjem v rekonstrukcijo in modernizacijo tehnoloških postopkov, si je TEKSTILINDUS zagotovil trdno mesto v jugoslovanski tekstilni industriji. Junija 1971 se je kolektiv Tekstilindusa aktivno lotil uresničevanja ustanovnih dopolnil. Zbori delavcev so v oktobru 1973 sprejeli sklepe o ustanovitvi štirih temeljnih organizacij združenega dela in sicer:

- TOZD predilnica
- TOZD tkalnica
- TOZD plemenitilnica
- TOZD Prehrana in oddih

Kot posebna enotapa je s sporazumom vseh TOZD bila ustanovljena Delavna skupnost skupnih služb.
Za kranjsko tekstilno industrijo TEKSTILINDUS se je začelo novo obdobje. Količinski obseg proizvodnje je od leta 1969 sicer v padanju. Vzrok je postopno uklinjanje dela žena v nočni izmeni. Naslednji razlog je preusmerjanje proizvodnje kvalitetnejše in modnejše artikla. Izbira proizvedenih izdelkov je vedno zahtevnejša. V proizvodni program se uvajajo nova vlakna, pojačuje se pestrost vzorcev, izpolnjuje se obdelava tkanin. Tako znaša letni prihodek Tekstilindusa 640.000.000 din pri 2300 zaposlenih.

TEKSTILINDUS je eden od kolektivov na kranjskem področju, kjer so največ viagali v bojkete družbenega standarda. Zgrajenih in kupljenih je bilo 540 stanovanj. Z vedno večjimi potrebami po stanovanjih za samce, je bil zgrajen samski dom s 272 ležišč, obratom družbene prehrane, vrtcem in jaslami. Poleg omenjenega obrata družbene prehrane obstojata še dva obrata v sami delovni organizaciji.
TEKSTILINDUS ima 3 počitniške domove in to na morju v Novigradu, v Bohinju in na Kravcu. Skupna zmogljivost vseh treh domov znaša 227 ležišč. Pri delovni organizaciji obstojata 2 splošni in 2 zobozdravstveni ambulantni. Veliko skrb posveča TEKSTILINDUS tudi izobraževanju svojih članov, tako strokovno kot družbenopolitično.

Leta 1974 so se v TEKSTILINDUSU odločili za ustanovitev svoje lastne trgovine. INFORMATIVNO PRODAJNI CENTER. Namen tega centra je seznanjati končnega potrošnika z njihovimi izdelki, namembnostni posameznih artiklov in vzdrževanje teh. Istočasno pa v centru tudi registrirajo eventualne pripombe, želje in zanimanje potrošnikov za posamezne tkanine. Seveda pa je v Centru na razpolago celotni asortiman izdelkov, ki jih izdeluje matična organizacija.

Peter Žagar

Mnogo prezgodaj je umrl Peter Žagar, star komaj 54 let. Rodil se je v belokranjski vasi Dammelj pri Vinici. Že zelo mlad se je vključil v aktivno in organizirano delo NOG, kot mladinec je prenašal pošto. Po vojni se je udeleževal mnogih udarniških del, med njimi mladinske proge Samac Sarajevo. Pokopali smo ga na ljubljanskih Žalah.

Jože Škraber

Rodil se je leta 1901 v Kontovljah pri Trstu. Od leta 1943 do aprila leta 1945 je vsestransko sodeloval za NOG pred koncem vojne pa je bil komandir čete v Šlandrovi brigadi. Bil je trikrat odlikovan. Pokopali smo ga na pokopališču v Podkrajju pri Velenju.

Ciril Zakrajšek

Cirila Zakrajška smo pokopali na draveljskem pokopališču. Rodil se je leta 1915 v Gradišču pri Robu na Dolenjskem. Začetek vojne je pričakal na odsluženju vojaškega roka v Nišu od tu pa ga je pot vodila v taborišče v Nemčijo in Italijo, od koder je pobegnil k partizanom. Priključil se je Soški brigadi, nato je bil premeščen v VOS za Benečijo do osvoboditve. Bil je odlikovan.

Janez Bertoncelj

V Podblici pri Kranju se je rodil leta 1927 Janez Bertoncelj-Bingole. Leta 1943 se je priključil Sevški četi, nato je bil korec v Dolomitskem odredu, Cankarjevi birgadi, 4. operativni coni in kurir glavnega štaba Slovenije. Prejel je štiri odlikovanja. Pokopali smo ga v Podkrajju pri Velenju.

Lojze Koželj

Oktober smo se v Smledniku poslovili od Lojzeta Koželja iz Moš. V začetku leta 1943 se je pridružil partizanom. V borbi s sovražnikom je bil ujet in pobegnil. Bil je obveščevalec v Prešernovi brigadi in ob ustanovitvi Jurišnega bataljona 31. divizije postal namestnik komandirja. Ob napadu na bolnišnico v Pedrovem je bil ujet in v Celovcu obsojen na smrt.

Evgen Krulej

Bil je borec 5. prekomorske brigade od njene ustanovitve leta 1944, nato je bil dodeljen Gubčevi brigadi, kjer je bil do osvoboditve. Pokopan je na pokopališču v Podkrajju pri Velenju.

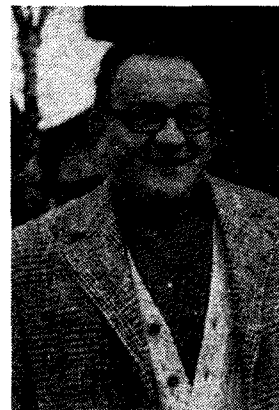
Stane Zorko

Na pokopališču v Vojniku smo pokopali Staneta Zorka. Bil je skoraj še otrok, ko se je leta 1943 vključil v NOG. Kot aktiven mladinec je bil sprejet v SKOJ, zatem pa je bil borec Tomšičeve, VDV brigade ter v Knoju. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Alojz Arbajter

Združenje borcev NOV in vojaških invalidov Kisovec-Loke pri Zagorju je izgubila svojega člana Alojza Arbajterja. Rodil se je leta 1911 v Šmarju pri Jelsah. V NOV se je vključil oktobra leta 1944. Bojeval se je v Šlandrovi brigadi. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

Anton Romih

Rodil se je leta 1925 v Zabukovici. Leta 1944 se je vključil v NOV, bil je tanktist v Prekomorski brigadi. Bil je tudi dvakrat odlikovan. Pokopali smo ga na pokopališču v Celju.

Pavle Kos

Na pokopališču v Kozjem smo pokopali borca 5. bataljona 1. krajske proletarske brigade, Pavla Kosa, ki se je rodil pred 76 leti v Gaberski gori.

V SPOMIN ČEBULARJEVI MAMI IN HČERKI DANI

Partizanske Čebularjeve mame iz Mislinja ni več. Tiho in skromno smo se poslovili od nje 14. oktobra na domačem pokopališču. Za gornjo Mislinjsko dolino je bila žalost toliko bolj trpka in boleča, saj smo se na istem pokopališču mesec prej poslovili od njene hčerke Dane Čebular-Valenčak.

Iz znane partizanske družine izhaja tudi sin Zdravko-Rado, študent, skojevec in komunist, borec 2. grupe odredov in politični komisar tretje čete Pohorskega bataljona, ki je padel junaške smrti na Osankarici, ko mu še ni bilo 22 let.

Kdo ne bi poznal Čebularjeve družine? Že leta 1941 je postal njihov dom pomembna javka KPS, zveza med Ljubljano in Mariborom, partizanska javka za borce pohorske čete in 1. štajerskega bataljona. V tistih nevarnih in usodnih časih so se tu, na varnem sestajali pomembni organizatorji našega narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije: Dušan Kveder-Tomaž, Tone Žnidarič, Miloš Zidanšek in drugi. Dodati velja, da je prišlo januarja leta 1942 do formiranja začasnega pokrajinskega komiteja KPS za severno Slovenijo prav v Mislinju, pri Čebularjevih. S Čebularjevo mamo sem kramljal lansko leto ob dnevu borca. Njen spomin je segel tudi v tiste težke in nepozabne dni našega boja za obstanek. Prikimala je, da je vedela za vse, kar sta Zdravko in Dana počela v strogi ilegali. »Prepričana sem bila, da se moja otroka borita za pošteno slovensko stvar in vse to sem tudi sama podpirala,« je dodala. Saj o svojem in o delu svojih otrok ni nikoli veliko govorila.

Po aretaciji aktivistov OF v Mislinju, je gestapo najprej zaprl Dana Čebular. Iz celjskega Starega piskra, kjer so jo surovo zasliševali in mučili, je prišla v mariborske zapore. S transportom se je pozneje znašla z mnogimi Slovenkami v zloglasnem taborišču v Rawensbrücku. Tu je vztrajno prestajala mučenje in tegobe taboriščnega poniževanja in dočakala osvoboditev.

Njeno delo v svobodni domovini je bilo bogato in prisotno vsepovsod. Zahrbna bolezen jo je začela razjedati in njeno zrahljano zdravje je pešalo. Ves čas boleznini ni potožila. Kot ni govorila o mukah iz taborišča, tako se je obnašala tudi v času svoje bolezni. Bila je močna, vedra, vedno optimistično razpoložena; vse to je bilo zbrano v njenem značaju. Zapustila nas je, ko ji je bilo 54 let.

Podobno življenjsko usodo je doživljala mama Čebularjeva. Nacistični režim jo je pregnal iz domačega kraja. Šla je skozi zapore v Celju, Mariboru in na Borlu. Pozneje so jo odpeljali na Bavarsko, od tam pa v izseljeniško taborišče Baumgarten. Domov se je vrnila avgusta 1945. Šele ob povratku je zvedela za usodo sina Zdravka. Zanimivo je, da je hčerka Dana v taborišču prejela vest o tragični, junaški smrti brata in Pohorskega bataljona.

★

Partizanske matere in hčerke ni več med nami. Vsi, ki smo ju poznali, ju cenimo in ju bomo spoštovali. Spoštujemo njuno požrtvovalno in neustrašno medvojno delo. Vsi cenimo njuno vsestransko povojno aktivnost. Za vse, kar sta storili, smo jima hvaležni. Njune velike človeške vrednote naj nam bodo svetel vzor in vodilo za naše delo.

Jože Potočnik, Slovenj Gradec

Odkritje spominske plošče Francu Hvaliču-Bolteju

V nedeljo, 17. decembra letos, ob 11. uri – bo odkritje spominske plošče Francu Hvaliču-Bolteju, predvojnemu komunistu, španskemu borcu in majorju JLA, komisarju goriškega vojnega področja, ki je padel v boju za našo svobodo tik pred svobodo – 21. marca 1945 v Kobjegli na Krasu.

Ploščo bodo odkrili na njegovi rojstni hiši v Lokah pri Gorici. (Odkritje je združeno s proslavo dneva JLA in ga organizira komite občinske konference ZKS Nova Gorica.)

Vabimo vse borce, predvsem borce goriškega vojnega področja, aktiviste in mladino, da se s svojo udeležbo pri odkritju tega pomembnega spominskega obeležja oddolže junaškemu goriškemu borcu, ki je svoje življenje daroval za boljše življenje vseh nas.

Komite občinske konference
ZKS Nova Gorica
Odbor skupnosti goriškega
vojnega področja

Odbor Prešernove brigade vabi

Odbor Prešernove brigade vabi vse borce na proslavo dneva JLA, ki bo v **petek – 22. decembra 1978 – ob 9. uri v vojašnici Staneta Žagarja v Kranju** in ne 21. decembra 1978; kot je bilo napisano v osebni vabilu

Odbor Kokrškega odreda vabi

Odbor Kokrškega odreda vabi borce na konferenco in tovariško srečanje pripadnikov Kokrškega odreda, ki bo v soboto – 16. decembra 1978 – ob deveti uri v osnovni šoli Kokrškega odreda v Križah pri Trzinu.

Spominska slovesnost »Zmaga mrtvega bataljona« na Pokljuki

V spomin na junaški boj borcev 3. bataljona Prešernove brigade, ki so 15. decembra 1943. leta, obkoljeni v nekdanjem Lovčevem hotelu na Pokljuki, darovali svoja življe-

nja, bo v soboto, 16. decembra pri grobišču na Goreljeku vsakoletna spominska svečanost »Zmaga mrtvega bataljona«.

Množice preživelih Prešernovcev in drugih borcev, skupaj z mladino, pripadniki JLA in teritorialne obrambe, planincev, lovcev, smučarjev in drugih udeležencev, se bodo poklonili spominu 79 padlih junakov, ki so do zadnjega naboja vztrajali v neenakem spopadu z nadmočnimi nemškimi silami, katerim je bilo ukazano, da vse borce polove žive. Namesto tega so nacisti morali priznati, da so zmagali mrtvi. Svoj poraz pa so plačali tudi s številnimi lastnimi žrtvami.

Prireditev na Pokljuki je letos še posebno dobro pripravljena.

Organizatorji so poskrbeli, da bodo spluzene ceste in parkirišča, saj računajo na najmanj 35 avtobusov in okoli 500 osebnih vozil. Poskrbeli so za urejanje prometa, ki bo na dan prireditve od 10. do 12. ure potekal od Zatrnika do Pokljuke enosmerno, v obratni smeri pa od 13. do 14. ure. Zagotovljena so tudi parkirišča za avtobuse, ki bodo dovajali udeležence proslave do Šport hotela na Pokljuki na cesti proti Rudnemu polju, za osebne avtomobile pa do Mrzlega studenca. Ne glede na vremenske razmere pa bodo morala biti vsa vozila opremljena z verigami, da ne bi prišlo do morebitnih zastojev. Poskrbljeno bo tudi za tople napitke in okrepčilo, prav tako pa bo v pripravnosti zdravniška služba za prvo pomoč. Ob 9. uri se bodo začela tekmovanja za Memorial zmage mrtvega bataljona, na katerih se bodo pomerile vse kategorije smučarskih tekačev. Osrednja prireditev bo pri grobišču padlih Prešernovcev ob 12. uri. Po slavnostnem govoru in polaganju vencev bo sledil kulturni program, v katerem bodo nastopili pihalni orkester jeseniških železarjev, moški zbor KUD Zasip in recitatorji iz jeseniške železarnice, ki je tudi pokrovitelj grobišča. Svoj delež pa bodo prispevali tudi padalci ALC Lesce in vojaki.

Po sklepu programa, ki bo traja okoli 40 minut, bo častni pokrovitelj spominske svečanosti generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok podelil zmagovalcem smučarskega tekmovanja pokale.

Na proslavi bodo udeleženci lahko nabavili posebne knjižice s podrobnim opisom bojev 3. bataljona Prešernove brigade in priložnostne značke, po skupni ceni 20 din.

Odbor goriškega vojnega področja vabi

Borce z goriškega vojnega področja vabimo, da se udeležijo odkritja spominske plošče Francu Hvaliču-Bolteju, predvojnemu komunistu in španskemu borcu, ki je padel 21. marca 1945 v Kobjegli na Krasu.

Odkritje bo v nedeljo, 17. decembra 1978, ob 11. uri dopoldan – na njegovi rojstni hiši, v Lokah pri Gorici. Odkritje je združeno s proslavo dneva JLA in ga organizira komite občinske konference ZKS Nova Gorica.

Pohod na Kostanjsko planino

Tudi letos organizira odbor ZRVS »Matije Blejca-Matveža« Tuhinjski – skupaj z ZB NOV in mladino – pohod na kraj, kjer je bila 24. decembra 1942 težka borba z Nemci in je padlo šestnajst tovarištev.

Pozivamo preživele borce Kamniško-kokrškega odreda in druge, predvsem mladino, da se tega pohoda udeležijo. Zbor bo 24. decembra 1978 ob 8. uri pri prosvetnem domu v Lazah v Tuhinju.

Dobro leto mineva od dne, ko so trziški komunisti svečano odkrili spomenik na Mahavovem griču pri Sebenjah, nekaj kilometrov iz Trziča.

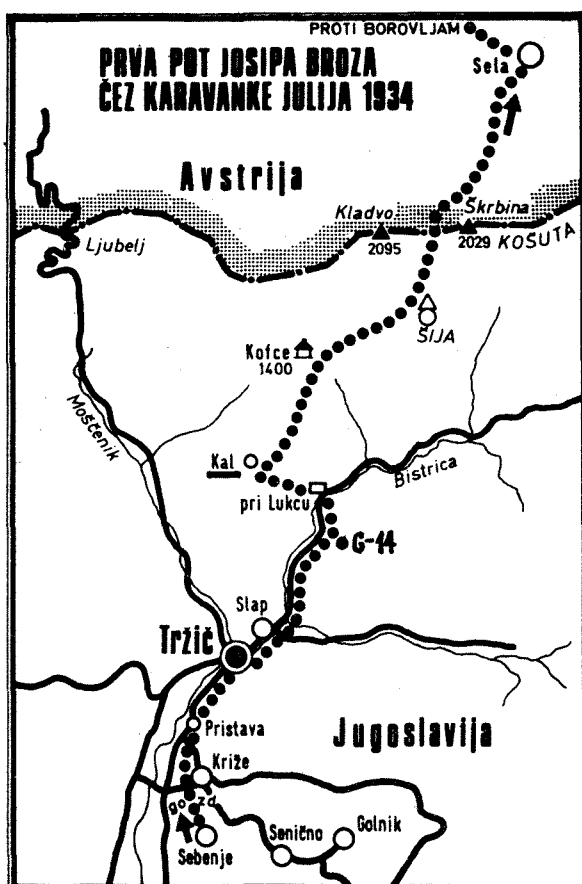
Velika rdeča skala na gričku obeležuje začetek Titove poti »34« ilegalnega kanala, po katerem je tovariš Tito pred petinštiridesetimi leti prvič ilegalno prekorajl mejo. Celotno pot od Mahavovega griča do Škrbine, 1867 metrov viškega prelaza v Karavankah, so lani trziški mladinci, člani mladinske pohodne enote »Kokrški odred«, označili z rdečo partizansko zvezdo na najbolj vidnih mestih.

Pot, ki je pomemben pomnik zgodovine v trziški občini, v dobrem letu dni po otvoritvi ni samevala.

Nasprotno, po njej so se večkrat podale na pohod skupine rezervnih vojaških starešin, pionirskih odredov, osnovnih organizacij ZSMS, pa tudi izletnikov in drugih ni manjkalo. Na ta način dobiva pot splošni družbeni pomen – je primer združevanja herojske zgodovine naše partije ter planinskega turizma. A pogled skozi drobnogled pokaže, da Titova pot ni le to. Po »zaslugi«, vrlih graditeljev novih stanovanjskih hiš v Snakovem je gozdiček na Mahavovem griču, neposredno ob spomeniku, postal odlagališče raznih odpadkov. Čeprav so mladi iz Sebenj, združeni v OO ZSMS Sebenje, že štirikrat temeljito očistili gozdič ter uredili okolico spomenika, je bil to mačji kašelj za graditelje in druge, ki jim je vseeno, kam vržejo smeti. Preko noči je bil trud mladih poplačan – z novim kupom smeti. Tudi drugod ob poti je moč najti razne vrečke, konzerve itd. To, kar priča o pogostih turah na Titovi poti, priča tudi o našem odnosu do narave in zgodovine.

Po zaslugi mačehovskega odnosa nekaterih Titova pot izgublja svoj blesk. A komunisti,

Pomnik zgodovine

borci, mladina in drugi v Trzinu ne bodo dovolili, da bi lanski trud počasi propadel. Nasprotno, v letu 1979, ko slavimo 60-letnico KPJ in SKOJ, bo Titova pot dobila še večji pomen in zanimivost kot doslej. Trziški borci predlagajo, da bi v pot vključili tudi izredno pomembno ilegalno partizansko tiskarno G-14 v Dovžanovi soteski, ki sedaj sameva in žalostno propada. To je ena redkih ilegalnih tiskarn, preko katere so se sprehajale nemške patrulje v letih vojne, a je niso odkrile. Bila je tudi izredno pomemben del narodnoosvobodilnega gibanja na Gorenjskem. Poleg tega v trziški občini intenzivno razmišljajo o obnovitvi koče na Kalu, ki je pogorela v začetku letošnjega leta. V ognju je izginila tudi spominska vitrina v koči, v kateri so bili dokumenti o Titovi poti.

Obnovitev koče bo za trziško občino prevelika finančna obremenitev, zato bo treba o tej možnosti solidarnostno razmišljati v celi gorenjski regiji.

Naslednja pomembna novost, ki jo pričakuje Titova pot v letu 1979, pa je odkritje spominske plošče na Škrbini, na mestu, kjer je tovariš Tito prestopil mejo. Vse te novice ter množičen mladinski pohod v letu 1979 so le del aktivnosti, ki bodo v naslednjem letu oživljale Titovo pot.

Ko govorimo o podružbljanju revolucionarnih tradicij in naše zgodovine, lahko Titovo pot navedemo kot vzoren primer angažiranosti vseh družbenopolitičnih organizacij in drugih pri ohranjanju pomnika zgodovine. A nekaj mimogrede naštetih primerov izpričuje tudi odnos pešice posameznikov do revolucije in njenih obeležij. In prav takšni primeri, ki jih tudi drugod po naši domovini ne manjka, dokazujejo potrebo po stalnih naporih za to, da naši spomeniki niso in ne bodo prepuščeni sami sebi.

Marko Valjavec

Anton Kebe

4

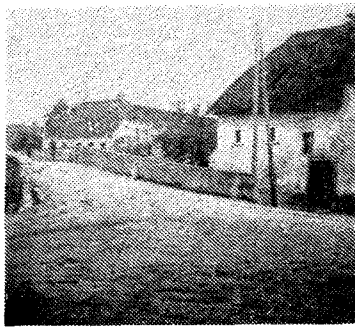
Cerknica v prvih dneh po kapitulaciji Italije

Ludvik Lovko-Bobnar, glavni usklajevalec vseh političnih akcij na področju Cerknice in okolice, je poslal belogardistom zahtevo, da pošljejo nekoga na pogajanja. Ustno zahtevo je nesel na »plac« eden od vodilnih terencev v Cerknici, Tone Klančar (Cumlov). Kmalu nato so belogardisti poslali na pogovore starejšega kaplana Janeza Kalana. Kaplan je povedal, da so v Cerknici organizirali »trško stražo« in da so sprejeli odlok o »redu in varnosti«. Na kratko ga je seznanil z določili odloka, zlasti glede nenapadanja Nemcev, ki bi utegnili škodovati prebivalstvu. V bistvu so bile v odloku sankcionirane težnje belogardistov. Ludvik je ovrget vse oportunistične točke in se zavzemal za neizprosno boj proti novemu okupatorju. Kaplan Kalan je odšel nazaj in povedal vse, kar je bilo na pogovoru rečeno. Seveda Ludvikovega predloga o skupni akciji proti Nemcem niso sprejeli. Še najbolj so se partizanskim predlogom upirali begunjski belogardisti, Alojz Maticič, Jože Vojska, zlasti pa njihov idejni vodja, župnik Viktor Turk. Le-ta je še isti dan poslal v Cerknico svojega vojščaka Ivana Medena (Jagra), ki je na motornem kolesu odpeljal v »zaščito« svojega podanika, kaplana Borisa Femca. V Cerknici mu je postalo »preveč vroče«. Meneč, da so si nagrabili orožja in streliva vsaj za štirinajst dni, so sklenili, da se bodo postavili tolovajem po robu tako v Cerknici, kot v Begunjah. Zlasti so bili opogumljeni v Begunjah, saj so mislili, da je vas nezavzeta.

Kaplana Borisa Femca pa je le obdajal strah in »z žalostjo v srcu se je poslavljaj od Cerknice«, kot sam navaja. Povsem drugačne volje pa je bil cerkniški župnik Ivan Štrajhar, ki je bil tisti dan vesel in razigran. Vsak po svoje sta doživljala dogodke, eden s strahom, drugi z občutkom radosti.

Korčetova hiša, pred katero so se ustavili partizani.

Stara Kunčeva hiša s kamnitim mostom

Znano je, da je bil župnik Ivan Štrajhar prva žrtev italijanskih ustrahovanj ob razglasitvi policijske ure. Za nekaj minut jo je prekršil in to ga je stalo skoraj glavo. Na stari cesti so ga obstrelili Italijani, ko je v jutranjih urah po opravih hitel na Rakek. Tudi do belogardistov je imel skorajda sovražen odnos in ni pustil, da bi »stražarji« zasedli zvonik. Seveda je bil v tem pogledu pravo nasprotje bojevitiga belogardističnega ideologa, kaplana Borisa Femca.

Na dan 9. septembra 1943, potem ko so se partizani umaknili iz Cerknice, so nekateri begunjski belogardisti z domačimi »trškimi stražarji« še v večernih urah popivali v prostorih kaplanije, ki so si jo izbrali za svojo postojanko cerkniški brambrovci. Ponoči pa so se od Rakeka sem naenkrat zableščali žarometi nemških tovornih avtomobilov, polnih vojakov, ki so v Cerknico hiteli po preostalo orožje in strelivo. Brez strela so prišli do skladišč in odnašali vse, kar jim je prišlo prav. Z veliko naglico so se potem umaknili na Rakek. Še z večjo hitrico pa so se prestrašeni belogardisti zatekli v begunjsko postojanko.

Kmalu po odhodu Nemcev je v Cerknico zopet prišla majhna skupina partizanov, ki se je prav tako napotila do opuščenih barak in skladišč. Pobrali so še nekaj ostalega orožja in streliva, da bi ga odpeljali proti Grahovem. Druga manjša skupina partizanov je usmerila korake na »plac« pred kaplanijo, kjer je bil tudi sedež občinskega urada. Zvedeli so namreč, da so se tja zatekli cerkniški »stražarji« in nanosili v »postojanko« polno orožja in drugega vojaškega materiala. Previdno so se približevali enonadstropni zgradbi in se pripravili na strel. V tihi polnočni uri so prislunili stenam in vanje uprli oči. Ko v rahlo osvetljenih oknih od trške električne razsvetljave niso opazili nič sumljivega, niti niso prestregli nobenih glasov, so se pomikali naravnost proti poslopju do vhodnih glavnih vrat. Ob pritisku na kljuko pa so ugotovili, da so zaklenjena. Nekajkrat so poskusili s silo, a vrata se niso vdale. A odnehati niso. Eden, dva sta se podala do hiše takratnega župana Leopolda Turšiča, ga prebudila in zahtevala ključe. Rekel je, da jih ima občinski blagajnik Tone Ponikvar, ki je pripadal »trški straži«. Zvedeli so, da spi pri Klobčarjevih, na domu svoje žene. Tam so ga našli skupaj z organistom Martinom Košnikom, prav tako stražarjem enodnevne cerkniške »vojaške posadke«. Ponikvar se je napravil nevednega in dejal, da ima ključe župan Turšič. Pridobil je na času in nedolgo zatem sta se s Košnikom umaknila v Begunje. Partizana sta se praznih rok napotila zopet na »plac« k ostalim, ki pa niso več mislili na vhod skozi vrata. Videli so odprta okna prvega nadstropja, zato so pomislili na lestve. Izpod Kranjčeve (Trebče) šupe pod kaplanijo so iz lojternika izvlekli lestev in jo postavili k oknu z zgornje strani klanca. Nato sta se Ludvik Lovko-Bobnar in Jože Mele (Vrbči Jože) dokaj brezskrbno skozi okno povzpela v prostore kaplanije, odnosno občinskih pisarn. Prišla sta prav v tisto sobo, kjer je bilo največ orožja in streliva ter bomb in drugih potrebščin. Nista oklevala. Takoj sta začela z delom in orožje ter drugi material sta podajala po lestvi, kakor opeko, kadar se pokriva ali prekriva streho. Dosti ga je bilo in pošteno sta se namučila. Pregledovala sta vse sobe, ki so bile odprte. V eni izmed občinskih pisarn je na divanu ležal Vinko Skubic, šolski upravitelj, ki je bil eden izmed vodij cerkniškega belogardizma. Spečega sta ga prebudila Ludvik in Jože in ves prestrašen je izdaval: »Zmagali ste, toda pri sodbah bodite prizanesljivi!« Ludvik se je vanj le obregnil, pobral njegove rjave gojzarice in ga pustil ležati. Bil je še preveč prizanesljiv... V sobi pobeglega kaplana Femca je spal njegov »osebni stražar«, dijak Jože Lovko. Tudi njega sta Ludvik in Jože prebudila in ves prestrašen je buljil vanju. Pustila sta ga na miru in nadaljevala s pobiranjem vojaškega blaga. Hotela sta vstopiti še v zaklenjeno sobo kaplana Janeza Kalana, ki se je potajil in se ni upal oglasiti. Prav tako se je v malo Femčevo sobo zaprl »stražar« Alojz Arhar in morda še kdo.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Osnovna šola bratov Štrafela v Markovcih

Sredi rodovitnega ptujskega polja, v Markovcih, stojita kar dve šoli. Naš pogovor se je odvijal v stari šoli, medtem ko smo fotografirali novo, ki bo sprejela učence pod svojo res lepo novo streho že za dan mladosti prihodnjega leta. Šola nosi ime po bratih Štrafela, ki sta oba že leta 1941 dala svoji mladi življenji za svobodo.

Alojz Štrafela je bil že pred vojno član Sokola, kjer se je spoznal s tedanjo izkoriščevalsko družbo. Ko je Hitler okupiral našo domovino, je kot prostovoljec prinesel iz vojske puško in še nekaj drugega orožja. Ni ga hotel oddati okupatorju. Našel pa se je izdajalec in 23. maja 1941 leta se je Alojz znašel v zaporih na gradu Borlu. Od tu je bil prepeljan v Maribor in tedaj se je lahko zadnjič ozrl po svojem rojstnem kraju, kraju, kjer je živel, kajti bil je med prvimi talci, ki so bili obsojeni na smrt ustreljen 23. septembra, štiri mesece po aretaciji.

Njegov mlajši brat Stanko pa je bil odgnan v Mauthausen. Imel je resda srečo, da so ga spustili domov. Bratova smrt ga je močno prizadela ter se je zato z vso svojo mladostno vnemo lotil dela za OF. Leta 1944 je že postal kurir TV-14, ki je delovala v Markovcih. Zopet se je našel izdajalec, ko je sovražnika obvestil, da se v Spuhlji, nedaleč od Ptuja, nahaja skupina partizanov. Bilo je 6. decembra 1944 leta, ko so odjeknili strelji in padla so mlada življenja Stanka Štrafela, Alojza Bezjaka, Franca Kosca in Jožeta Janžekoviča. Nemci so sicer zaprli tudi Elico Štrafela, sedaj poročeno Dolanc, ki pa je grozote nemških uničevalnih taborišč preživela, ter se po osvoboditvi vrnila nazaj v svojo, tedaj že svobodno domovino.

V avli stare šole smo na spominski plošči prebrali tudi, da so kot žrtve padli Poldka Jurančič, Franc Samec in Vinko Šerona, ki so bili učitelji. Učiteljem so ploščo odkrili ob praznovanju 150-letnice šole v Markovcih.

★

Stara šola je bila v Markovcih zgrajena 1892 leta, ki pa je že povsem dotrajana. Stropi šole, oziroma razredov, so že dalj časa podprti z lesenimi podporniki. V njej je 19 oddelkov. Šolo pa obiskuje 543 učencev, ki prihajajo v šolo z območja KS Markovci, iz Bukovcev, Stojncev, Zabovcev, Nove vasi, Prvencev in Strelcev.

★

Novo šolo pospešeno gradijo. Šola je montažnega tipa. V njej bo prostora za 720 otrok. Imela bo 24 učilnic ter lepo telovadnico. Skupaj z vsemi prostori bo merila kar 4750 kvadratnih metrov površine. Šolo gradi podjetje Marles iz Maribora, gradnja pa bo veljala 33.250.000 dinarjev. Sredstva za gradnjo šole pa so prispevali: samoprispevek občanov znaša 10.880.000 združena sredstva TOZD in drugih organizacij 5.145.000, kredit Republiške izobraževalne skupnosti znaša 16.625.000 in prispevek karjevne skupnosti Markovci znaša 600.000 dinarjev.

★

V šoli zelo uspešno delujeta pionirska ter mladinska organizacija. Imajo tudi več športnih sekcij. Vsi učenci so skoraj domala vključeni v kakšno interesno dejavnost. Kar okoli 60 jih je včlanjenih v strelsko sekcijo, nekaj manj v obrambni krožek. Imajo tudi klub OZN, pa literarni krožek, ki vsako leto izda svoje glasilo, ki se imenuje »IZ KURENTOVE DEŽELE«. Imajo tudi svoj stenčas. Prav zadnji čas so mnogo prostora namenili življenju Koroških Slovencev onstran matične domovine. Zelo dejavna je tudi šolska folklorna skupina, ki jo že nekaj let uspešno vodi Silva Kolaričeva.

Velja omeniti, da vodstvo šole že nekaj let skrbno pripravi program šolskih izletov, ki so vedno povezani z ogledi zgodovinskih pomnikov naše revolucije. Učenci so že bili na Osankarici, v celjskem Starem piskru, Begunjah, Sv. Urhu, Frankolovem, ogledali so si bolnišnico Franjo. Bili so celo v Lepoglavu, kjer sta bila zaprta Josip Broz Tito in Moša Pijade in drugi predvojni komunisti, borci za pravice delavskega razreda.

Nedavno tega pa je bilo kar 90 učenk in učencev na nagradnem izletu v Dražgošah, kjer so si ogledali spomenik dražgoške bitke, ko se je tu spopadel Cankarjev bataljon s premočnim sovražnikom, ki je moral priznati premoč pešiči borcev. Tako se mladi res najboljše seznanijo z junaškimi dejanji borcev za svobodo, hkrati pa spoznavajo lepote Titove Jugoslavije v kateri ponosno živijo in prav gotovo so najbolj srečni tedaj, ko si lahko na glave nataknejo titovke s petokrako zvezdo.

Tekst in foto:
Franjo Hovnik

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

BERBARDA BABIČ, 7. razred
Osnovna šola Bistrica ob Sotli
Bistrica ob Sotli

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POČ

Največje vrednote v življenju so – zastonj

Vida Levstik

Ne bo lahko – razmišljati o sebi. Začeti z mladostjo? Eno samo sonce je bilo in v njem plemenitost staršev. Iz kmečke družine sem. V Izlakah pri Zagorju smo živeli. Vem da je znal oče na pamet vse Prešernove pesmi, tudi nekaj Goetheja pa Schillerja... pa so ga potomci teh velikih humanistov sežgali v Auschwitzu. Tudi moja brata; Lojzek je imel štiri najst let.

Toda v življenju je treba najti lepe, preprosto dragocene stvari. Rodiš se, da bi postal človek. Nekoč sem brala, da pri petdesetih postaneš človek, potem pa se začneš pripravljati na smrt. Mislim, da se je meni to zgodilo pri štiridesetih, ko mi je umrla mati. Bil je to trenutek, ko sem morala prevzeti nase tudi nekdanje njene odgovornosti.

Izgubljam nit pripovedi? Odšla sem na ljubljansko učiteljsko precej običajna pot za podeželska dekleta, ki so uspela več, kot ostati na kmečkem dvorišču. In v tistih letih so prvič pod menoj zaškrupale odrske deske. Po študiju mi službe ni uspelo dobiti. Poročila sem se. Potem pa...! Rada bi strnila v nekaj besed, kar je bila prelomnica v življenju. Mož je odšel med partizane leta 1942. Jeseni, leto dni kasneje, sem odšla v gozdove tudi jaz. Doma sem pustila hčerki, štiri in sedem let sta imeli. Skrb zanju je prevzela Osvobodilna fronta.

Napotili so me v Belo krajino. Ker sem kot aktivistka AFŽ sodelovala tudi na kulturnih prireditvah, so me poklicali na dramski tečaj v Črnomelj. Prišla sem v pravo igralsko šolo, kratko, a temeljito. Kasneje so me, s skupino najbolj nadarjenih, uvrstili med stalne člane Slovenskega narodnega gledališča.

Gledališče? Veste, igralec nosi v sebi precej svetov pa tudi zametkov različnih značajev. Soustvarjanje tega ali onega sveta in likov v njem, je igralčeva sprostitev. Dogaja pa se, da igralec tudi v vsakdanjem življenju dramatizira stvari. Moje slovo od hčerk, ko sem odhajala med partizane, je že bilo dramatično.

Otročičke sem imela zelo rada. Devetindvajset let sem imela takrat. Tudi moja pot v gozdove se mi je zdel dramatična: ponarejena izkaznica, javka pri Žabarju, noč in barje, polno silhuete, skrivanje pred nemškimi patruljami, vožnja z lojstrskim vozom do Ribnice...! Misli pa so v meni vrele. Ena sama negotovost jih je bila. Najmočnejši je bil občutek, da se najbrž ne bom vrnila.

Še preden so me razporedili, sem delala v šivalnici na Srednji gori. Za tem sem bila aktivistka AFŽ v Beli krajini. Spomladi 1944 sem prišla v dramski tečaj.

V Ribnici sem se srečala z možem. Prišel je z Borisom Kidričem. Leto dni se nisva videla. O hčer-
kah sva imela zelo skope
informacije. Če bi ne žive-
la med tako čudovitimi
ljudmi, kot so bili Belo-
kranjci, bi bila moja ma-
terinska rana iz dneva v
dan večja. Neverjetno
mnogo bi bilo mogoče
povedati o tem izjemnem
času, ki smo ga preživljali
med narodnoosvobodil-
nim bojem. Ampak zdi se
mi, da smo bili takrat dru-
gačni. Drugače smo čuti-
li. Tovarištvo je bilo več-
je, bolj iskreno. Mnogo
kasneje ga je načela pogo-
sta sebičnost. To pa ne
pomeni, da tovarištva dan-
es ni; spremenilo se je,
skupaj z nami.

Govorila sem o gledališču. Rada bi povedala, da je bil moj prispevek v partizanskem gledališču skromen. V Beli krajini sem rodila. Toda mi smo takrat pričakovali, da bo vojne vsak trenutek konec, da se bo otrok rodil v svobodi.

Se vam ne zdi, da pogosto premalo poudarjamo, da smo imeli med partizani poklicno gledališče? Gre vendar za nekaj izjemnega v vsej zgodovini odporniških gibanj. Da, to je bilo obdobje, ko sem spoznala hvaležnost in navdušenost. Kaj je bilo za igralca dragocenejše od spoznanja, da si dal ljudem, ki so se iz dneva v dan pestili s tegobami, samoodpovedovanjem in žrtvami, kanček radosti. Beseda in umetnost sta imeli takrat izjemno ugledno mesto, prav gotovo pa uglednejše, kot ga

imata danes. Igralci v partizanskem gledališču smo na deskah bolj živeli kakor igrali. Morda smo takrat prvič spoznali, da se da zelo velike stvari povedati na moč preprosto, toda le, če je to resnično doživeto. Naš narodnoosvobodilni boj, trpljenje našega ljudstva pa je bilo ena sama velika resnica.

Tudi kasneje, po letu 1945, sem poskušala pri posredovanju partizanske lirike ohraniti občutja z nastopanja med partizani. Temu se nisem iznevrila vse do današnjih dni, ko kljub temu, da sem že v pokoju, še vedno precej nastopam na prireditvah. Ne, po vojni nisem toliko nastopala, kot bi sicer rada. Precejšnjo družino sem imela in premalo moči, da bi se borila za vloge.

Je že tako, da življenje poleg vsega, česar se človek rad spominja, prinese tudi utrujenost. Nenadoma spoznaš, da vse pogosteje iščeš svoj mir. Rada hodim v naravo, na deželo, ki me je rodila. Med skromnimi in delovnimi ljudmi se imenitno počutim. Srečo imam, da poznam celo vrsto takih, ki pa so tudi visoko kulturni. Mislim, da so največje vrednote v življenju pravzaprav zastonj – ljubezen, narava, samota, tovarištvo in skromnost. Res je; nekateri se samote bojijo. Jaz pa mislim na samoto, ki od dela utrujenega človeka obogati z novimi močmi. Danes pogosto množica utruja. Med partizani ni bilo tako. V tisti množici je živila skupna usoda. V njej smo imeli enak način življenja, skoraj enake želje in cilje, družila nas je ista ogroženost. Partizanska leta so bila moje obdobje, v katerem sem bila najbolj sproščena v življenju; najbolj sem se lahko veselila in tudi najbolj iskrena sem lahko bila. Danes je, zdi se mi tako, vse to nekoliko težje. Žal se zgodi, da niti ni dobro, če si popolnoma iskren. To krepost posamezniki včasih izkoriščajo. Ne, igraltstvo ob tem prav nič ne pomaga. Pomembnejša je življenjska modrost. Od nekdaj sem imela rada ljudi, ki iščejo dobro v človeku.

Silvo Teršek

Pedagoška poema

Almir Srkalović je polnih šest let učenec Osnovne šole »Muharem Merdžić« v Tuzli, a v njej ni prebil niti enega šolskega dne. Samo včasih ga starši v invalidskem vozičku pripeljejo do šole, v katero ga ponese sošolci iz Irčeve ulice, da se prepriča, kako ni sam, da ga v šolski klopi še vedno čaka mesto, da je njegovo ime zabeleženo v razrednici.

Namesto da hodi v šolo, učitelji vsak dan prihajajo k Almiru. V stanovanju se je paralizirani deček naučil prvih črk in bil za to nagrajen z odličnim uspehom. Še pet razredov je končal, z enako oceno.

»Nismo se posebno dogovarjali,« so povedali v osnovni šoli. »Spoštujoč samoupravno obliko, smo ta nenavadni dopolnilni pouk vendarle dali na glasovanje. Nihče ni glasoval proti in tudi nihče se ni vzdržal.«

Pedagoška poema, katere avtorji so Tuzlanci, učitelji in člani samouprave ne interesne skupnosti, je takšna, da ne sme ostati nepoznana. Ne samo zaradi dvanajstletnika, katerega je bolezen prikrajšala za mnoge radosti, marveč tudi zaradi zdravih, ki so okrog njega.

Še nekaj. To ni zgodba o ljudeh mehkega srca. V bistvu gre za nekaj drugega: **to je samoupravno dogovarjanje na način kakršnega bi morali v vsakdanji praksi pogosteje uporabljati.**

VJESNIK – 5. novembra 1978

Solidarnost je vzpodbudna

Jasna bo na 10. kongresu Zveze socialistične mladine Jugoslavije zastopala tolminsko občino:

– Mladi tolminske občine smo pokazali zelo veliko aktivnost tudi pri obnovi Tolminskega po potresu. **Pri tem nas je še bolj spodbudila solidarnostna pomoč vseh jugoslovanskih republik, saj po tej katastrofalni nesreči nismo ostali sami, ampak so nam pomagali materialno, finančno, pa tudi z delavno silo prav vsi.** Ta velika republiška solidarnost, oziroma ljudska solidarnost, nam je pomagala ponovno zgraditi slabe in porušene šole. SR Makedonija, SR Hrvatska, AP Kosovo so pomagale zgraditi osnovne šole, AP Vojvodina in SR Srbija pa šolski center Vojvodina in dijaški dom Svetozar Marković v Tolminu. Gradijo pa tudi s sredstvi slovenske solidarnosti in sredstvi Izobraževalne skupnosti Slovenije.

To je le nekaj misli iz gradiva, s katerim bo dijakinja tolminske gimnazije predstavila svojo občino.

MLADINA – 7. decembra 1978

Nadurnež je
vsak deseti
Jugoslovan in
vsak četrti
Slovenec

V letošnjih prvih petih mesecih je vsak deseti zaposleni Jugoslovian osebni dohodek za redno delo povečal

še s prejemkom za nadurno delo, za katerega je šlo vsak mesec 80 tisoč poprečnih osebnih dohodkov zaposlenega Jugoslovana. V nabiranju nadurno delo smo krepko prednjačili Slovenci, saj je več kot četrtnina vseh zaposlenih delela prek polnega delovnega časa.

...Na nekaterih področjih se nadurnemu delu zaradi specifičnosti dela in pomanjkanja delavcev res ni mogoče izogniti; pogosto lahko nadurno delo celo prispeva k višji produktivnosti in racionalizaciji dela. Marsikje pa je predvsem odsev slabe organizacije dela, prav tako neredko pa marsikje v službah dopolne pridno lenarijo, da so popoldne spočiti za delo.

SOBOTNA PRILOGA DELA – 26. novembra 1978

Zakaj Igor Uršič ni nikoli umrl

»Mi, Črnogorci, smo čuden narod. Imamo mnogo spomenikov, še več herojev in legend. Na to smo zelo ponosni in še bolj navezani. Kljub vsemu je spomenik brigadirju Igou Uršiču izjema. Tudi za to, ker na njem nikoli ne uvenejo rože; ker je postal shajališče in svetinja mladih Titograjčanov, čeprav nihče izmed njih točno ne ve, kdo in odkod je bil Igor...«

Zdaj že skoraj v središču mesta, na železniškem mostu proge Titograd-Nikišć čez reko Ribnico v Titogradu, je vgrajen spomenik, na katerem piše: Igor Uršić, mladinec delovne brigade Miha Marinko, rojen 25. XI. 1928. Umrl je pri gradnji proge Nikišć-Titograd. Slava mu.

Tak je bil Igor Uršič, tik pred odhodom v brigado

Tudi tistega zadnjega oktobrskega dne, ko je burja mrzlo vlekla po ravnicah, je bil na spomenik pripet lep šopek svežih rož. Da jih burja ne bi brila in odtrgala od kamna, so bile pripete s trakom. Mimo so drdrali vlaki, spodaj, v mestu, je hrumelo življenje.

»Ob rekonstrukciji proge so hoteli spomenik prestaviti, vendar mladinci niso dovolili. Že vseh trideset let je spomenik tu, postal je del mladih Titogražčanov. Skrb zanj so prevzeli mladi železničarji, v resnici pa je romarski kraj vseh mladih. Pri tem je zanimivo, da je postal Igor Uršič legenda, naš prvi heroj, ki ni padel na bojišču. Zdaj se borimo, da bi po njem poimenovali ulico v Titogradu in nov mladinski dom. Rojen je bil v Kobaridu...«, je še povedal kolega Velizar Brajović, novinar titograjske Tribune.

»Po spomenu nekaterih tedanjih brigadirjev in drugih naj bi bil Igor visokorasel mladenič, izredno zagnan delavec, vesele narave in vedno dobre volje. Smrtno se je ponesrečil na tem mestu, ko je ena izmed min zatajila, on pa je v delovni vnemi in mladostni zagnanosti stekel tjakaj. Med tekom je mina eksplodirala.«

7D - 28. novembra 1978

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI

P

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI PO